

BUDDHA & SUJATA

శ్కాండినేవియాలో విడాకులు

ఐరోపాఖండమునందలి స్వీడను, నార్వే, డెన్మార్క్ అనుదేశములుగల భూభాగము నకు సాముదాయకనామము శ్కాండినేవియా అని. ఆ శ్కాండినేవియాభూభాగమునగల విడాకులపద్ధతి నిచ్చుట క్లుప్తముగ వివరించుచున్నాము.

వివాహనీతి, విడాకులధర్మము విశేషముగ దూషితముగాకుండగ వివాహన్యాయమును శాస్త్రసమ్మతముగ నిర్వహించుటయెట్లు అనుసమస్య నేటినాగరికదేశప్రభుత్వముల నెల్ల ఎదుర్కొనుచున్నది. విడాకు గృహచ్ఛిద్రములకు ప్రత్యక్షఫలమనిగాక చెడ్డతనమునకు ప్రదర్శనశాలయని భావించుట నేటిప్రపంచముయొక్కతీరునగమనింపని మోఱకుతనము. మతధర్మముచేతను, న్యాయశాస్త్రముచేతను వివాహమును పాయరాని బంధముగ నొనర్పవలయునను సదుద్దేశముగల నైతికుడు భార్యాభర్తలు ప్రేమ పెడబాసినవారును, అన్యోన్య గౌరవమును గోల్పోయినవారును అయినను విడివడుటకు ఒప్పుకొనడు. కావుననే నేడు అమెరికను సంఘసంస్కర్తలు విడాకుపొందుటను కష్టపాథ్యముగనొనర్చుటకు ప్రబలప్రయత్నములను కొనసాగించుచున్నారు. శ్కాండినేవియాలో అవలంబింపబడుచున్న పద్ధతివేరు. అమెరికనుపద్ధతికి పూర్తివిభేదముగల పద్ధతి శ్కాండినేవియాను దేశములందు నేడు ఆచరణయందుంచబడి పరీక్షింపబడుచున్నది.

ఈనూతనపద్ధతికి ఆచార్యుడు ఎలన్ కేమహాశయుడు. 'ప్రేమలేని వివాహము వ్యభిచారమే' అని ఆమహాశయుని ఉపదేశసారము. ఆతని నిరంతరాంతోషనమునకు ఫలితముగ స్వీడను, నార్వే, డెన్మార్క్ దేశముల ప్రతినిధులు 1910-వ సంవత్సరమున సమావేశమై శ్కాండినేవియాలో సాంఘికచట్టనిర్మాణవ్యవహారపరిష్కారమును పర్యాలోచింప ప్రారంభించిరి. ఈపర్యాలోచనము ఎనిమిదివత్సరములపాటు ఎడతెగకసాగెను. 1918-వసంవత్సర

మున ఈ ప్రతినిధులు ఒకనివేదికను ప్రచురించిరి. వివాహసమస్యలు, విడాకులపద్ధతులు, సాంఘికన్యాయములు అందు కూలంకషముగ చర్చింపబడినవి. ఈనివేదికయందు గావించబడిన సూచనలప్రకారము స్వీడను దేశము తనసాంఘికచట్టములను మార్పునొందించుకొనెను. అనంతరము నార్వేదేశము స్వీడను అడుగుజాడలను స్వీకరించెను. తుదిని 1922-వసంవత్సరమున డెన్మార్కుకూడ స్వీడను, నార్వేదేశముల ననుసరించెను. ఇట్లు వివాహన్యాయమున శ్కొండినేవియాయందు ఏకసూత్రము నెలకొనెను.

ఈమూడుదేశములలో చట్టనిబంధనలందు సూక్ష్మవిభేదములు లేకపోలేదు. అయినను మూలసూత్రముమాత్రమొక్కటయే. 'వివాహము కేవలము కాంట్రాక్టు. ఇతరమైన కాంట్రాక్టులకువలెనే ఇదియు మార్పునొందవచ్చును. ఈకాంట్రాక్టుకు ఫలమైన సంతానము కాంట్రాక్టుమార్పబడుకాలమున విశేషవిచారణమందును.' ఇట్లని మూలసూత్రము. వివాహము విధినిర్దిష్టము అనువాక్యమున కక్కడచెల్లుబడిలేదు. వివాహము కేవలము మానవుడు నిర్మించిన సంస్థ. కాలము, అనుభవము సూచించుమార్పుల నది లోగొనవలసియుండును. శ్కొండినేవియాయందు విడాకుపొందుటకు సులభమైనమార్గము భార్యాభర్తలు అన్యోన్యము సమ్మతించుటయే. ఈచట్టము గావించబడకపూర్వము శ్కొండినేవియనుదేశములందు వివాహితలగు స్త్రీలహక్కులు చాల సంకుచితములై యుండెను; విడాకును పొందుట దుర్లభమైయుండెను.

భార్యాభర్తలలో ఎవరోఒకరు బుద్ధిపూర్వకవిసర్జనము గావించినట్లు నిర్ధారితమైన గాని పూర్వము విడాకుపొందుటకు అవకాశములేకుండెను. అగుట అప్పుడు విడాకును పొందదలచిన దంపతులు అసత్యమార్గము నవలంబింపవలసివచ్చెడిది. విడాకుపొందుటకు కాలము అనుమతించు పర్యంతము భర్తయో భార్యయో విదేశమున ఉండిపోవుచుండిరి. ఈబుద్ధిపూర్వకవిదేశగమనము కోర్టులో 'బుద్ధిపూర్వకవిసర్జనముగ' నమోదుఅగుచుండెను. అప్పుడు విడాకుకు డిక్రీ అగుచుండెను. ఈనూతనవివాహచట్టము అమలులోనికిరాక పూర్వము స్వీడనుదేశమునందలి విడాకులలో సగము ఇట్టి 'బుద్ధిపూర్వకవిసర్జనము' అను అసత్యప్రకటనముమూలమున పొందినవియే అయిఉండెను. ఇప్పుడు అట్టి అసత్యప్రకటనమునకు అవసరములేదు. భార్యాభర్తలు అన్యోన్యము సమ్మతించి బాహాటముగ విడాకు కొరకు దరఖాస్తులు పెట్టుకొనుచున్నారు.

వ్యక్తులహక్కులను పరిరక్షించుటకును, వివాహన్యాయము సక్రమముగనిర్వహించుటకును, విడాకుపొందు దంపతులయొక్క బిడ్డలక్షేమము అరయుటకును ఈనూతనచట్టమున నిబంధనలుగలవు. కుటుంబముయొక్క ఆదాయము, ఆస్తి వీనివిషయమున భార్యాభర్తల కెట్టి విభేదము కల్పింపబడలేదు. ధనమునార్జించు మగవాడును, ఇలుదీర్చి బిడ్డలను సాకు మగువయు సమానబాధ్యత, సమానమైన హక్కుగలవారుగనే పరిగణింపబడుదురు. భార్యా

భర్తలు అన్యోన్యము సమ్మతించి తమ పెండ్లికాట్రాట్టును రద్దుచేయవలసినదిగో కోర్టువారిని కోరినచాలును. అన్యోన్యము నిందారోపణచేయవలసిన అగత్యములేదు; ప్రశ్నలువైచి గోప్యవిషయములను బహిరంగమొనర్చుటకు కోర్టువారికి అవకాశములేదు. ఇంతమాత్రమున విడాకుపొందుట కారుచౌక అనుటకును వలనుపడదు. విడాకుపొందుటకు కోర్టువారికి దరఖాస్తు పెట్టినతేదీ మొదలు ఒక సంవత్సరమువఱకును వివాహవిచ్ఛేదమునుగోరుదంపతులు వేచియుండవలయును. ఈసంవత్సరకాలములో ఆదంపతులు విడాకునుపొందుటనుగూర్చి నిదానముగ పునరాలోచన గావించుకొనవచ్చును. తొందఱపాటునకేమియు అవకాశము లేకుండును. సంవత్సరముగతించినపిమ్మటగూడ ఆదంపతుల హృదయములు మార్పు నొందక విడాకునొందుటకే సునిశ్చితములై యుండుచో డిక్రీ ఈయబడును. ఇట్లు డిక్రీ ఇచ్చుటలో ఆదంపతుల సంతానసంరక్షణవిషయమున విశేషమైన మెలుకువచూపబడును.

భార్యాభర్తలలో ఒక్కరే విడాకు పొందుటకు దరఖాస్తు చేసినను చేయవచ్చును. వ్యభిచారము, హత్య మొదలగు పెద్ద నేరములు, సుఖరోగములు, కుదరనిపిచ్చి మొదలగునవి అట్టిసమయములందు విడాకుహక్కు పొందుటకు కారణములగును. మొత్తముమీద శ్లోం డీ నే వియను దేశములందు భార్యాభర్తలు అన్యోన్యము సమ్మతించి పొందు విడాకులే హెచ్చు.

నూతనచట్టము అమలులోనికి వచ్చినతరువాత ఈదేశమునందలి విడాకులను పొందిన వారిసంఖ్య పెరిగినది. నవ్విడనుదేశమున 1923-వ సంవత్సరమునందు నూటికి నాలుగు వివాహములవఱకు మాత్రమే విచ్ఛేదమునందగా 1927-వ సంవత్సరమునందు నూటికి అయిదుకుపైగా వివాహములు విచ్ఛేదమునందినవి. నార్వేదేశమున 1930-వ సంవత్సరము నందు 839 విడాకులు గ్రాంటుచేయబడెను. ఇంతకుపూర్వము ఏఒక్క సంవత్సరమునందును ఇంత హెచ్చుసంఖ్యగల విడాకులు గ్రాంటుచేయబడలేదు. గ్రాంటుచేయబడిన ఈవిడాకులలో 326 భార్యదరఖాస్తుమీదను, 257 భర్తదరఖాస్తుమీదను, 256 భార్యాభర్తల అన్యోన్య సమ్మతిమీదను చేయబడినవి. విచ్ఛేదమునొందిన వివాహములలో నూటికి ముప్పదివఱకు ఆఱుమొదలు పదిసంవత్సరములకాలము నిలిచినవి. విడాకును పొందిన భార్యలలో పెక్కుమంది తమకు ఇరువది ఇరువదినాలుగువత్సరములమధ్య వివాహము ఆడినవారే. విడాకు పొందిన దంపతులలో నూటికి ముప్పదిమందికి మైనారిటీ వెడలని పిల్లలులేరు; మఱిముప్పది మందికి ఒక్కబిడ్డమాత్రముండినది. కలిగినసంతానమునుబట్టి ఆదంపతులు సుఖమయమైన సంసారమును నిర్వహించుచున్నారని ఊహింపవచ్చును. కాని ఇది ఊహయే కాని నిజము కాదు. సంతానము ఎంత హెచ్చుగనున్న వివాహవిచ్ఛేదము అంతకష్టమగుచున్నదే కాని అది సుఖసంసారమునకు సూచనఅగుటలేదు. ప్రపంచమునందంతను పేదసంసారములే పెద్ద సంసారములుగ నుండుచున్నవి. ఈకారణముచేత పేదసంసారులలో పెక్కుఱు వివాహ

బంధమును తెంచుకొనగోరియు తెంచుకొనజాలక ఆజన్మము మనసుకలయని దాంపత్యమున మ్రగ్గుచు దినములు నెట్టుచున్నారు.

విడాకులచట్టమును విశాలపఱచుటచే శ్వాండినేవియాలో ప్రజలయందు నీతి ప్రభిష్టముకాలేదు. ఆదేశమున పొందబడుచున్న విడాకులసంఖ్య విశేషముగనున్న మాట నిశ్చయమే. కాని విడాకుపొందుట కష్టసాధ్యమగు అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రమునందలి వివాహవిచ్ఛేదముల సంఖ్యకంటె ఈదేశమునందలి వివాహవిచ్ఛేదముల సంఖ్య మిక్కిలి తక్కువ. క్రిందఈయబడుచున్నపట్టి ఈవిషయమును తేటతెల్లము గావింపగలదు. ఈపట్టి యందలి అంకెలు 1930-వ సంవత్సరమున గైకొనబడిన జనాభాలెక్కలనుసరించితయారు చేయబడినవి.

క్ర.సం.	దేశ నామము	జనాభా	1929-వ సంవత్సరములో		
			జరిగిన వివాహములు	పొందబడిన విడాకులు	జరిగిన వివాహములలో నూటికి విచ్ఛేదములైనవి.
1.	అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు	122, 775, 046	1, 232, 559	201, 475	6.3
2.	స్వీడను	6, 120, 080	తెలియదు	2, 303	తెలియదు.
3.	నార్వే	2, 772, 000	17, 752	781	4.4
4.	డెన్మార్కు	3, 484, 555	26, 622	2, 265	8.2

శాసనముచే వివాహబంధములను దృఢపఱుపదలచుట వ్యర్థమైనకార్యమని ఇందు మూలమున విస్పష్టమగుచున్నది.

దంపతులలో ఎవరోఒకరు మూడుసంవత్సరములకాలము బుద్ధిపూర్వకముగ రెండవ నారినుండి విడివడి జీవించుచో తక్షణము విడాకు ప్రసాదించుటకు స్వీడనుదేశపు వివాహ చట్టము అనుమతించును. వివాహమైనంతమాత్రమున వ్యక్తులు తమ స్వాతంత్ర్యమును గోల్పోవరనియు, భార్యాభర్తలలో ఇరువురకును ప్రత్యేకమైన హక్కులుగలవనియు ఆచట్టము నిర్వచించుచున్నది. సంతానముమీదను, భార్యమీదను, ఆమె ఆస్తిమీదను మగవానికి పూర్ణమైన హక్కునిలుపు ఇతిరదేశపుఆచారములు ఇక్కడ చెల్లవు. భర్త ఆస్తి భార్య ఆస్తికంటె తక్కువయై పోషణకు సరిపోవనిచో భార్య తనఆదాయమునుండి భర్తకు కొంత ఈయవలసియుండును. విడిపోవుభార్యాభర్తలు తమసంతానవిషయమై సముచితమగు ఏర్పాట్లు కావించుటకు కరారుచేయుచో కోర్టువారు తృప్తిపడుదురు. వ్యవహారమును అనవసరముగ జెంచరు. ఇట్టికరారులేనిచో కోర్టువారు ఆసంతానవిషయమై బాధ్యతవహించి ఏదే నొకడచిత్తమైన పరిష్కారముగావించును.

శ్కొండినేవియూనుందు వివాహన్యాయము భార్యభర్తలకు వారివారి ఆస్తిపాస్తుల యందు ప్రత్యేక బాధ్యతను, ప్రత్యేకమగుహక్కును ప్రసాదించుచుండుటచే Alimony (మగనివిడిచి నిర్దోషురాలుగానుండే భార్యకు ఇచ్చు జీవనాంశము) సమస్య క్లిష్టముగలేదు. అమెరికాయందు ఈపరిస్థితులులేని కారణమున ఈసమస్య క్లిష్టమై ప్రత్యేకము Alimony Bureau అను సంస్థ స్థాపింపబడుటకుకారణమైనది. ఈబ్యూరోవారు సంవత్సరమునకు పది కోట్లపానులవఱకుగల ధనమునుగూర్చి పరిష్కారము గావింపవలసిన వారగుచున్నారు.

ఇట్లు శ్కొండినేవియూను దేశములవారు ఒక్కవివాహానంతరము గలుగు సమస్యలను మాత్రమే పరిష్కరించుటతో తృప్తిపడుటలేదు. వివాహమునకు పూర్వము చూపవలసిన మెలుకువలనుగూర్చి కూడ వారు శ్రద్ధచూపుచున్నారు. వివాహము గావించుకొనుటకు చేయు దరఖాస్తులతో వధూవరులు తాము మూర్ఖమొదలగు వంశపారంపర్యముగవచ్చే రోగములులేని వారమని వైద్యునినుండి సర్టిఫికెట్టునుగూడ పంపవలయును.

ఈనూతనచట్టము ప్రజలసమ్మతిని అందినది. ఆచరణయందు అది వారికి తృప్తిగలిగించినది. పాతచట్టము అమలులోనున్నప్పుడుకలుగుచుండిన ఇబ్బందులు ఇప్పుడేమియులేవు. ప్రపంచమునందలి వివిధదేశములందు వివాహవిషయకచట్టములలో శ్కొండినేవియూనుల చట్టము ప్రశస్తతరముగనున్నదని ప్లాన్ టన్ టిలట్సన్ మొదలగు ప్రసిద్ధసంఘసంస్కర్త లభిప్రాయపడుచున్నారు.

“ఏది నా గులాబి?”

ఆమె గవాక్షములో కాలు క్రిందకువైచి ప్రక్కగాకూర్చున్నది. సరిగించుదుకూలము దాల్చినది. తీర్చిదిద్దినట్లున్న ఆమెకనుబొమ్మల మధ్య దోసగింజబొట్టు. చెక్కిళ్ల మవ్వపు సాబగు కనీనికలలో మెలుగురుచుండెను.

ఆమెకనులలో పరధ్యాసము. ఆమెచేతిలోని గులాబి కరకాంతిని క్రిందు చేసినది. కాని సఖకాంతికి మనకమనక అయినది. సంధ్యారుణకిరణము ఆకులసందులనుండి ఆమె కర్ణికపయిబడి పిసాళించుచుండెను. చదరని పాపటనుండి ఒక నీలాలకము విడిచి వడి భూసవనాట్యరేఖలతో కలసి నటించుచు

న హాదేవ సూర్య ప్రకాశ రావు గారు డెను. గవాక్షమునుండి ఒక్కొక్కసారి జల్లుగా పవనానము వీవసాగెను. ఆపిసాళి గాలికి ఆమె శుభ్రకార్పాసము; ఆమె నీల కైశికము, ఆమెశాతాంగములు నిలువెల్ల కంపిల్లి పోవుచుండెను.

జుట్టులో ఇమిడిఇమడకడన్న చెంబేలిరాలి క్రిందపడిపోయినది. ఆమెతెలిసికొన్నదికాదు. కనులు నిమిలితములు. నీలములు, నిట్టూర్పు ధ్వనియేనిలేదు. నీరవము.

చేతిలోని గులాబిరేకులను చిదిమినది. చీలికలుచీలికలు వార చిదిమివేసినది. మఱల ఒకరేకు. ఇంకొక్కరేకు. వేటొక్కరేకు. మఱి

యొక్క రేకు. తుదకు పుష్పము నామహాపములను బాసినది. తొడిమ రాలి నేలపడిపోయినది. ఆ ప్రసూనరజము ఆమె పదనరోజరజములో కలసిపోయినది. తుత్తునియలై చల్లా చెదరయిన ఆదళములను గాలి తెలియరాని ఏసీమలకో ఎగజమ్ముకొని పోయినది. ఆమె తెలిసికొన్నది కాదు.

* * *

“ఓ, స్త్రీ! ఏమి చేసితివి? నీవేమి చేసితివో నీకేమయిన తెలియునా? అది లోమహర్షణ కార్యమని నీకేమయిన తెలియునా? సుకుమారులకు క్రోవాడ్డిగోర్లు ఎందులకు? పుష్ప హృదయములను చీల్చివేయుటకా? నిన్నన వలసిన పనిలేదు.

నీవు పరధ్యానసమాధిలో ఉన్నావు.

అయ్యో! నీగోటిప్రతిసొక్కువకు ఆకికోర ప్రసూనము ఎంతగా విట్టూర్చినది! ఎంతగా కన్నీరోడ్చినది!

చీలికలు చీలికలువార చీల్చివేయుటయే జీవితకార్యముగాగల గోటికొనలకు బాధానిశితనిశ్వాసముల సారభము

ఏమి తెలియును?

తప్తజీవితమానాశ్రుపాళికల సాహార్దము

ఏమి తెలియును?

ఓ, స్త్రీ! నీవు సుకుమారివి. నీ హృదయము సున్నితము. చేసేతకోసికొనివచ్చి చేజక్కించుకొనిన. ఆ ప్రవాళమనోజ్ఞ ప్రసూనమునకా అప్రతిఫలము?

అవును లే, నిన్ను అనవలసినపనిలేదు. యుగయుగాంతరములనుండి అనుశ్రుతిముగా వచ్చుచున్నది ఈ పరమధర్మము.”

* * *

ఆమె కనులను తెరచినది. నిట్టూర్పులనడి. నేత్రపక్షులింపుల నన్న.

ఆమె గవాక్షముఖముచూచినది. వట్టి బయలు. వెట్టిబయలు.

ఆమె చేతినిచూచుకొన్నది.

మృదులాంగుష్ఠమునుండి క్రొన్నెత్తురు కొంచెముకొంచెముగ చిందువారుచుండెను.

ఆగులాబీముల్లు గ్రుచ్చుకొన్నది.

ఆ ప్రసవము నశించిపోవుచు ఆ రక్తచిహ్నమును పదలిపోయినది.

ఆమె ఒడినిచూచినది.

“ఏది నాగులాబి? నాగులాబి ఏది?”

ఆమె లేతపెదవులనుండి వెలువడినది.

“ఏది నాగులాబి?...”

ఆవలుకరింత కలవరింత అయినది.

ఆకలవరింత కకుబంతములను కలగింపు వెట్టినది.

రక్తము చిందువారుచున్న అంగుష్ఠమును ఆమె హృదయమునకు హత్తుకొన్నది. హృదయము రక్తాంకితమయినది.

“ఏది నా గులాబి?...”

అదితీరనికోరికయై ఆమె హృదంతరములో ఆమరణాంతము నిలిచిపోయినది.

“ఏది నాగులాబి?”

ఆడువారలసామిద్ది అట్లతద్ది

కుర్రా వేంకటసుబ్బారావుడాదరిగారు

కెంజిగురాకులగేరు హస్తములకు అరుణపుగోరింటనద్దుకతన
కలకలధ్వనులచే విలసిల్లువేకువ చిత్రాన్నములనుభుజించుకతన
మనమున కాష్టాదమగుచిరుసంధ్యల నుయ్యాలలందుననూగుకతన
అపరరమ్మాదేవులట్లు శ్రేణులుదిర్చి పత్రికై తోటలభారకతన

కమ్మకస్తూరికాతిలకమ్ముదిద్ది

దాచియుంచినసామెల్ల దాల్చి మేన

జిలుగువస్త్రంబుధరియించి వెలుగుకతన

ఆడువారలసామిద్ది అట్లతద్ది.

కలకలధ్వనుల నాకనము మాక్రొయ శకుంతలసంతానంబుకూయకుండ
రేయెల్లనిద్దురగాయుటచే వెలవెలబోయి చంద్రండు వెలుగకుండ
బంధవిముక్తినిబడసి సంతసమున అళికుమారకులు తారాడకుండ
అఖిలజీవులకు ప్రాణాధారమొనరించు కర్నకోత్తమును మేల్కొంచకుండ

భోజనమొనరింపుచు ప్రొద్దుపొడువ

ముసలిమగడొచ్చుననుచు సమ్మాదహాస్య

భాషణంబులగడపు మాపల్లెటూరి

ఆడువారలసామిద్ది అట్లతద్ది.

సాంఘికాచారదూషణచేయరాదంచు చేడలకునుబుద్ధిజెప్పునట్టి
విలువై నపసిడిసామ్ములులేక విలపించుకన్నెలనోదార్పగడగునట్టి
చిత్రమాఖద్దరుచీరెంపుడటంచు అన్నలకునువార్తలంపునట్టి
అమ్మాయియుద్యాపనముదీర్పగావలె ధనములేదేయనిగొణుగునట్టి

కూతులకున్నానమొనరించి కురులునువ్వి

కీలుజడవైచి కాటుకగీలుగొలిపి

వాడవాడలతిరుగాడి వచ్చునట్టి

ఆడువారలసామిద్ది అట్లతద్ది.

అన్యక్తమధురగానముబాడు గోవబాలకులు గోవులనుమరల్పువేళ
వలయాకృతిగవ్రాహములుబన్ని పక్షులు దివిని సంతసమునదిరుగువేళ
పచ్చిమాచలమున భానుండు సహజశీతలకరచ్ఛాయచేదనరువేళ
రాణించుపుష్పసౌరభముమ్రుచ్చిలి మందమారుతం బుస్పాంగిపారువేళ

కరమునందలిగాజులు కాలియంది

యలును ఘల్లనిమోయ నుయ్యాలలాగి

పరమహర్షంబుబొందు మాపల్లెటూరి

ఆశువారలసామిడ్డి అట్లతడ్డి.

తళతళల్లాడుబద్దరుచీరెధరియించి కాతులీనెడుకంచుకంబుదొడిగి

ప్రాచీనమైందవపద్ధతికనువగుపారాణి పదముల బాదుగొలిపి

కలకలలాడుచువిలసిల్లు నెమ్మొగమ్మునను కుంకుమబొట్టుకు సరించి

కస్సుబుస్సనుయత్త గారిమాటెదురాడజాలక సమ్రతజాటుచుండి

అనుగునెచ్చెలులనుగూడి యట్లుబంప

వీధులందునదిరుగుచు విస్మయంపు

భక్తిభావాననొప్పు మాపల్లెటూరి

ఆశువారలసామిడ్డి అట్లతడ్డి.

ప్రేమాంజలి

ఊటుకూరు సత్యనారాయణరావుబహద్దరజమీందారుగారు

నీకయి కన్ను విచ్చిగమనించుచునున్నది కోరకమ్ము సం

ధ్యాకమనీయకోమలసుధామయమూర్తివి మల్లికాసతీ!

తాకవు బుజ్జగింపవు వృథా యిటుపాడతి మంటికాగిలిక

వేకువ నిద్రగూరితివో విస్మృతపూర్వవియోగగీతికై.

ఆచిరుసాపలేనగవు నందు చెమర్చెను సృష్టి, తేనియల్

తాచవిచూడనో పెదవి తారుచునున్నది, మూగవోయి యో

గాచరణప్రసక్తి వివశాత్మకమైన కనుల్ తెమల్చుచుక

రాచరికమ్మువోయిన ధరాపతికింబలెజా ర్చెనశ్రువుల్.

కలువపడంతిమేనిపయి గంధపుపూతలనోసరిల్లి ని

ర్మలధవభాంశుబాహుపరిరంభణ మత్తిలియున్న చంద్రుడుక

వెలవెలవోయి నీకునయి వెచ్చగనూర్చు వసంతు సోగక

న్నలను ప్రవాళరక్తిమ కనుంగొని చిత్తమురేప మల్లికా!

శాంతిగంభీరతావకేక్షణములందు నిత్యసౌఖ్యమ్ముగని పూలు నెత్తికైన

హృదయమున నద్దుకొనెనంట ఎదురువోయి ఎంతకృణియించె నేడు వసంతమూర్తి.

ప్రేమతో మల్లికాపాదరేణువొకటి శీర్షమందుంచి త్రిజగతీసేవ్యమాన

మాపవిత్రసామ్రాజ్యభద్రాసనమ్ము ఏలుకొనుమో ప్రభూ! యంచు నేప్పునతడు.

పాత సాంప్రదాయం

కె. కుటుంబ రావు గారు

○

బతికిఉండగా శేషగిరిరావుగారు కలెక్టరీ చేశాడనీ, మధుసూదనరావు బి.ఏ. పరీక్షలో మొదటి క్లాసులో మొదటవచ్చేడనీ కాదు మధుసూదనరావుకు సోమసుందరంగారు పిల్లనిచ్చింది.

శేషగిరిరావుగారూ, సోమసుందరంగారూ చిన్నతనంనుంచీ ప్రాణన్నే హితులుగా ఉండేవారు. ఇద్దరికీ వివాహాలయినా, సంసారాలున్నెత్తినీపడ్డా, ఉద్యోగాల్లో ప్రవేశించినా, ఎడబాటుకలిగినా వారిమధ్యకున్న బంధం తెగలేదు. ఎవరో వారిద్దరిన్నీ హితంచూచి అన్నట్టు ఒకరు భార్య ఒకరు భర్త అయిపుట్టినట్టులే అంతఅన్యోన్యంకలదంపతులు వేలుమడిచి చూపటానికి ఉండేవారుకారు. వారు ఒకరికొకరు వ్రాసుకునే ఉత్తరాలు చదివితీరాలి.

శేషగిరిరావుగారు చనిపోయేసమయానికి ఆయన రిటైరయినాడు. సోమసుందరంగారు ఛట్టణంలో ఒక న్యాయమూర్తిగా ఉంటున్నాడు. శేషగిరిరావు మరణవార్తవిని సోమసుందరంగారు దుఃఖించక “ఇక మాకు ఒకరికొకరంకలిసి ఉండడానికి ఏమీ అభ్యంతరంలేదు. కానీ వాడిచేతిమీదుగా కావలసిన కార్యాలు ఒకటిరెండు అట్టేఉండిపోయినాయి. వాడికొక్కడేకుమారుడు. నాకొక్కలేకుమార్తె. దేవుడు మమ్మల్ని వియ్యంపొందమని ఏర్పాటుచేశాడు. ఇప్పుడైనా మించిపోయిందిలేదు. ఈక్షణంనుంచీ మధుసూదనరావుకు నే నేతండ్రిగాఉండి, ఇప్పుడు శేషగిరి తనకోడుక్కుచేసుకోలేని సహాయం నేచేస్తాను.” అనుకున్నాడు.

శేషగిరిరావుగారికి పిత్రార్థితం ఒకపెంటుభూమిమాడాలేదు. ఆయనస్థిలోఉన్న మానవుడవడైనా బాగాగడించి ఉండును. కానీ ఆయనసంపాదనకు కనబడుతూన్నది ఎనిమిదేకరాలు మాత్రమే. ఆయన చనిపోయే సమయానికి మధుసూదనరావు బి.ఏ.లో చేరటానికి సిద్ధంగాఉన్నాడు.

ఈసమయంలో మధుసూదనరావుకు సోమసుందరందగ్గరనుంచి ఉత్తరంవచ్చింది. అఉత్తరంచూచి మధుసూదనరావు ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

“నీతండ్రి నాకు ప్రాణసమానుడు. నీభవిష్యత్తును గురించి నీతండ్రి ఏమేమిప్రయత్నాలు చేసేవాడో అవన్నీ నేమకూడా చెయ్యటానికి నీకేమీ అభ్యంతరం ఉండదనుకుంటాను. నీతండ్రియందు నీకంతే నమ్మకం ఉన్నదో నాయందుకూడా అంతనమ్మకంఉంటే నాకు చాలాసంతోషంగా ఉంటుంది.”

సోమసుందరంగారిని మధుసూదనరావు ఒకటిరెండుసార్లు చూచేడు కానీ ఆయన ఆతని మానసిక ప్రపంచంలోకి ఇంకారాలేదు. ఈ ఉత్తరం చూడగానే మధుసూదనరావుకు ఆయనయందు ఒకవిధమైన పక్షపాతం ఆభిమానంకలిగింది. ఆయనచెప్పినట్టు అక్షరాలా చెయ్యాలనిపించింది. తనతండ్రి సోమసుందరంగారి రూపకంగా తనకు సలహాఇస్తూన్నట్టుగా ఉన్న దితనికి.

ఇంకొకప్రస్తుతం సోమసుందరంగారు మధుసూదనరావుకు ఇవ్వదలచిన సలహా ఏమిటంటే, అతను మెద్రాసులో తమఇంట్లోఉంటూ బి.ఏ. చదవాలని. మధుసూదనరావు మారుచెప్పకుండా ఆయన ఆహ్వానం స్వీకరించేడు.

అతను బి.ఏ. చదివిన రెండేళ్లూ సోమసుందరంగారింట్లో అల్లుడికిజరిగినట్టు జరిగింది. మొదటినుంచీ మధుసూదనరావుతో సోమసుందరం తనకుమార్తె లీలావతిని ఆతనికిస్తానంటూనేవచ్చేడు. చిన్నకారువారా ఇంట్లో ఎవరూ లేకపోవడంచేత లీలావతి మధుసూదనం ఒకరికొకరు తప్పునిసరిగా న్నేహితులైనారు. తనకు లీలావతినిచ్చి చేస్తానని సోమసుందరం అంటూండటంవల్లనే, లీలావతి అప్పటికే పన్నెండేళ్లునిండినపిల్ల

కావటంచేతనే మధుసూదనరా వామెను కొత్తలో తప్పించుకు తిరిగేవాడు. కొద్దికాలంలో ఆవిడియం పోయిందతనికి. దానికి కారణం నగం లీలావతి తనతో స్వేచ్ఛగామూట్టాడటంకూడా కావచ్చును. అదీకాక అత నామెకు కోణా ఉపాధ్యాయత్వం చెయ్యవలసివచ్చింది. అంతవరకు ఇంటిదగ్గరచదివి ఆకిందటి సంవత్సరం లీలావతి వాలుగో ఫారంలో ప్రవేశించింది ఆశకాస్తీ.

పోమసుందరంగార్నిట్లో అంతా నూతనసాంప్రదాయం, మొదట్లో ఈపద్ధ తంతా మధ మూదనానికి కొత్తగా ఉన్నా త్వరలోనే అతను దీనికి అలవాటుపడిపోయినాడు. రెండేళ్ళుగడిచినతరువాత అతని కీపద్ధతే బాగా ఉన్నట్టు లోచింది.

మధుసూదనరావు బి.ఏ. పూర్తిఅయింది, కొలిచినట్టు లీలావతి స్కూలుచదువు పూర్తిఅయిపోయింది. మధుసూదనరావుకూ, అతనితల్లికి, తదితరబంధువులకూ ఏవిధమైన అధ్యంతరంలేకపోతే ఆవేలలో మధు సూదనరావుకు లీలావతినిచ్చి చేస్తానన్నాడు పోమసుందరం.

“పిల్ల పెద్దదని మీబంధువులు అధ్యంతరం చెప్పవచ్చును. కాని ఒకసంగతిమాత్రం ధైర్యంగా చెప్ప గలను. ఇప్పుడు కేషురి బతికిఉంటే నీకు తప్పక లీలను చేసుకుంటాడు. నీకనుమానం అక్కర్లేదు. ఏవిష యంలోనూ వాడికొక అలోచనా అంటూ ఉండేదికాదు. నీకిట్టమయితే వాకింకొకరి అభిప్రాయంతో ఘని లేదు. అదీకాక ఇప్పుడు రజస్వలసంభరవివాహాలు ఆశేకం జరుగుతూ నేఉన్నాయి. మనవారు ఆమోదిస్తూనే ఉన్నారు. ముందు నీ అభిప్రాయం చెప్పు.”

“నాకేమీ అధ్యంతర లేదు రెండీ!” అన్నాడు మధుసూదనరావు అలోచనలో.

“నీకేమాత్రం అనుమానమున్నా వానిర్బంధంలేదు మనా. నాపద్ధతులు లోకయాత్రా ఆమోదిస్తుం దనుకోనూ అనుకోను, ఆమోదించటం నాకు ఇష్టమూలేదు. నాకుమార్తె విషయం నాకుగల సమ్యకాన్నిబట్టి ఇంతకాలం వివాహంచెయ్యలేదు. అందుకని అందరూ లీలమదిరిగా ఉంటారనీ నేనూహించుకోను. ఇంకొక రకమైనా కొత్తసాంప్రదాయంలేచ్చి పెడితే నేనాగ్రహించుకోను. కాబట్టి నీకేమాత్రం ఇష్టంలేకపోయినా—”

మధుసూదనరావు నవ్వి తలదాచుకుంటూ “నాకధ్యంతరమేమిటి? నాకుచాలా ఇష్టంకూడాను. మీబంధు వుల విషయమే—”

“వారనుమతించకేమో మరి!”

“ఇది నావివాహం.”

“మంచిది. పెద్దవారి నెదిరించటం తప్పే కాని, మన మంచిచెడ్డలను మునుముఖాలను తృప్తికరించే వారిని నిరసించటమే నాకు మంచిపద్ధతిగా కనిపిస్తుంది. ఇంకొకవిషయం చెబుతాను. వివాహాలమీద అంతలేని ధనవ్యయం నాకిష్టంలేదు. వివాహానికి వ్యయంగా ముప్పేమీ డబ్బుఖర్చుపెట్టవక్కర్లేదు. ఈ డబ్బులతో నీదే అవుతుంది. నీకయ్యేఖర్చుకూడా నేనేపెట్టి నాకుతోచినపద్ధతిగా వివాహంచేస్తాను. నీకు సమ్మతమేనా?”

“మిఇష్టం.”

“నరే! ఒకపనిచెయ్యి. నీలయినప్పుడు ఈవివాహానికి లీల అభిప్రాయంకూడా కనుక్కో. నేనూ కనుక్కుంటాను. శతవిధాలదాని కింకొక అభిప్రాయంఉండకూడదు.”

మధుసూదనం లీలావతి అభిప్రాయం అడిగేడు. ఆమె ఏమీచెప్పలేదు. కాని అనాడు చెన్నైలో ఆమె ముఖంలో, కళ్లలో అతనికేమి కనిపించిందో కాని ఆమెకు వివాహం ఇష్టమైనట్టు మధుసూదనరావు తృప్తిపడ్డాడు.

మర్నాడే తెలిసినవారువచ్చి ముఘనూదనం ఏర్పాటుచేశారు. ఆరాత్రి మొయిలులో సోమసుందరం ముఘనూదనరావు ముఖ్యులయిన బంధువులనూ, స్నేహితులనూ స్వయంగా ఆహ్వానించటానికి బయలుదేరారు.

లోకానికి నోయాయకోకపోవటం సహజమే కాబట్టి ముఘనూదనరావు భవిష్యత్తునుగురించి రకరకాల ఊహలు అరచివుట్టాల్లో బయలుదేరినాయి. “ముఘనూదనరావుకు సోమసుందరం కుమార్తెవచ్చి చేస్తాడేమో?” “ఎక్కడైనా బావాఅనుకాని వంగలోటదగ్గర మాత్రంవద్దు! ఏమిచూచి ఇస్తాడండీ కుమార్తెను? చెప్పండి!” “నిజమే! అసలాపిల్లకొక పెద్దదయేవరకూ వివాహంజరగదు! అప్పుడాపిల్ల ఏ.ఐ.సి. ఎస్.సో చేసుకుంటుంది కాని, మన వాడిముఖం చూస్తుందా? ఏకోవరువనుకూడా చదువుకున్నదట?” “అయితే ముఘనూదనరావును అక్కడికి ఎందుకు రమ్మనిపిచేడు?” “పిలిచాట్టయ్యా! నీదోభోరణి! కేషయ్యకూ అయనకు స్నేహితిం కాబోలు! లాంఛనగా రమ్మనిఉంటాడు. మనవాడు అన్నదేచాలునని వల్లికూర్చున్నాడు కలవలకైనా ఇక్కడికి రాకుండా! వాణ్ణిఅక్కడ ఒకకుక్కకింద చూస్తుండరా?” “ఓ. ఏ. పరీక్షలయినాయిగా వస్తాడేమోలే! ఈసారి తెలుస్తుంది సంగతంతా!”

అనుకున్నప్రకారం రాసేవచ్చాడు. ముఘనూదనంపక్కన సోమసుందరం ఉండటంచూచి బంధువర్గం చాలా ఆశ్చర్యపడ్డది. సోమసుందరం ముఘనూదనరావుచేత ముఖ్యులనందరినీ పిలిపించి, అందరి ఎదుటా సంగతియావత్తు బయటపెట్టేడు. బంధువర్గం కొయ్యబొమ్మయిపోయింది. ఆశ్చర్యం, కోపం, అమాయ ఇన్నీ ఒక్కొక్కరిలో పొంగిపోతూకూడా సోమసుందరం ఎదుట తలఎత్తలేక పోయినారు. ఒక్కరూ మాట్లాడలేదు! లోపల అందరూ ఈవిపరీతపరిస్థితికి ఆశ్చర్యపడేవారే. ఒకచెంప ఈరజస్వలానంతరవివాహా ప్రయత్నానికి మండిపడేవారే; ఒకమూల ముఘనూదనం అదృష్టానికి అమాయపడేవారే.

అందరిదానీ ఒకటి వామమాయమ్మ గారెవారోకదారి. ఆమెకు రజస్వలానంతరవివాహాలు ఇష్టంలేదు. ఆమెకు కొత్తసాంప్రదాయాలు తెలియవు. ఆమెభర్తకూడా తన ఆభిప్రాయాలకు ఆమెను బద్ధురాలిగా తెయ్యక ఆమె ఇష్టంచచ్చినట్టు పోనిచ్చేడు. ఆమెకు సోమసుందరాన్నిమాస్తే అమితగౌరవంఉన్నది. ఆమెకు మమారుడిఅదృష్టాన్ని చూసి అమాయలేదు. కాని ఆమెకు ఈవివాహం ఇష్టంలేదు. ఎంతమాత్రమూలేదు! కుమారుడితో ఆహుటానెటందుకు అవకాశందొరకలేదు. ఆమెమాట్లాడకుండా ఉండుకున్నది. ఆమెను సోమసుందరం తమ వెంటనే రమ్మన్నాడు. ఆమె అన్నిటికీ అంగీకరించింది.

ముఘనూదనరావు సోమసుందరం అన్నమాటలనుబట్టి వివాహం తేలికగా జరిగిపోతుందనుకున్నాడు. కాని చాలా జయప్రదంగా జరిగింది. అనేకమంది పెద్దలువచ్చి ముఘనూదనరావునూ, లీలావతిని క్లాపించి వల్లెరు. ముఘనూదనరావునైపున వచ్చినవారు అరనిరల్లి, స్నేహితులూ, ఒకరిద్దరు బంధువులూ మాత్రమే! ముఘనూదనరావు పరిపూర్ణంగా తృప్తిపడ్డాడు!

2

ఓ. ఏ. పరీక్షలో ముఘనూదనరావు ఆద్యురంగా శ్రేయసయినాడు. అతని ఉపాధ్యాయులతెన్ని ఇంకో చదువనుని ప్రోత్సహించేరు. అతనికీ చదువుఆపుదామనిలేదు. కాని తల్లికూడావచ్చిఉంటే బాగుంటుందని అతనికితోచింది. సోమసుందరంకూడా ఆమెను లీనుకొనిరమ్మని నలహోఇచ్చేడు.

ముఘనూదనం స్వగ్రామంవచ్చేడు. అతనక్కడేఉన్న పదిగంటల్లో తల్లిరానని చెప్పటం, బంధువులు కోటికివచ్చినట్టుకేటటం అంతాఅయింది. “ఇన్నాళ్లు కనిపించినతల్లి విడుమైంది? ఇంకొకలంబించిఉన్న బంధువులకన్న ఇవ్వాళవచ్చినమామగారెక్కువయినాడా? అయనవచ్చి అందన్నీ పిలిపించటం! ఎంతఆనందం?”

వాడువచ్చేరా? రాలేదా? అని విచారించకుండా మూడుముళ్ళూ చేయించి—రజస్వలా ఆయన పిల్లకు! హరి! హరి!—” వారిమూటలు మధుమాదనం తెక్కి చెయ్యలేదుకాని అతనితల్లిపిషయమే అరిచికి చాలాబాధాకరంగా ఉంటూవచ్చింది. ఆ మెకెందు కంతకోసం?

మధుమాదనం తిరిగివచ్చి జరిగినదంతా పోనునుందరానికి చెప్పేడు. ఆయన తలఅడిస్తూ “నేను మొదటనే గుహించేను. దీనికి సిద్ధంగా ఉండాలిమమ్మ!”

రీలావతికిమాత్రం మధుమాదనం నిజం చెప్పలేదు.

“అత్తగారు రాలేదే? నాకు అత్తగారిద్గిరఉండాలని చాలాగోచరించి మమనుగాఉంది! అత్తగారు తల్లితరవాత తల్లికాదా? నేను మాఅమ్మను ఎరుగను!” అన్నది రీల.

“మాఅమ్మకు ఉన్న చోటు కదలటమంటే ఇష్టంలేదు!” అన్నాడు మధుమాదనం.

“ఎవరైనా ఈపెల్లికి కోప్పడ్డారా? నిజం చెప్పండి!”

“కోప్పడ్డ పెందుకు? మావాళ్ళకిష్టమే.”

“అయితే ఎవరూవచ్చేరు కారే?”

“మారమని.”

“నాకుమనడారుపోదామని ఉన్నది.”

“పోదారే.”

“ఎప్పుడు?”

“ఇప్పుడేనా?”

“చిత్రం! నేనన్నానా ఇప్పుడేనని? ఎప్పుడన్నాను.”

“ఎప్పుడో పోదారే.”

“వేసవిలో పోదామా?”

“సిద్ధా అనుకున్నానా ఏమిటి?”

“అయితే చలికాలంలా.”

“అబ్బ! మాట్లాడకు, రీలా! చిర్రాకుగాఉన్నది.”

డిశంబరు కెలవరిచేరు. మధుమాదనరావుకు స్వగ్రామంపోవటం ఇష్టంలేదు. రీలావతి పోదామని బతిమాలుటం మొదలుపెట్టింది. హనుమాయమ్మగారికి ఒంట్రోసరిగారేనట్టుకూడా తెలిసింది. పెంటనే మధుమాదనరావు భార్యతో ప్రమాణమైనాడుస్వగ్రామంకు. దారిలో అతనుభార్యతో “ఒకటిచెండు రోజులంది తిరిగి మైదాను పోదామంటే మాత్రంపీలుపడలేదు. కలవులల్లా ఆక్కడేఉండాలి!” అన్నాడు.

“నేనమ్మ. చూడండి.” అన్నది రీలావతి.

కోడుకునూ కోడల్ని చూచినప్పుడు హనుమాయమ్మకు సంతోషమేమైనాకలిగితే అదిపైకికనిపించలేదు. ఎవరో బంధువులువచ్చినట్టు ఆ మెవారికి కాళ్ళుకడుక్కోటానికి నీల్లిచ్చి, కూర్చోబెట్టి సుర్యోదయచేసింది.

హనుమాయమ్మఒంట్రో నయంగానేఉంటూన్నది. ఈసారి మధుమాదనరావును ముఖాన ఎవరూ ఏమీ అనకపోయినా అతని అందోళనతగ్గలేదు. ఇంకొకరికి తనమీదకోపంఉన్నదని అతనికిభయంలేదుకాని, తనవల్ల ఎంతమంది మనశ్శాంతి భంగమవుతున్నదోనని భయంమాత్రం అతనికున్నది. తనతల్లి తనతోసరిగామాట్లాడేదు.

వారంరోజులు గడిచేయి.

రాష్ట్రీయ రాంధ్ర నాటీ సమితి

(ఆద్రా, వి. యన్. ఆర్.)

కార్య నిర్వాహక సంఘ సభ్యులు

మొదటివరుస చెనుక నిలచినవారు:—ఎడమనుండి, శ్రీమతులు 1. దేవరకొండ భారతిమ్మగారు (కమిటీ మెంబరు) 2. ఇనటూరి భ్రమరాంబగారు (కమిటీ మెంబరు) 3. నల్లంపల్లి మహాలక్ష్మమ్మగారు (కార్యదర్శిని)

రెండవవరుస కుర్చీలపై కూర్చున్నవారు:—శ్రీమతులు 1. వేమూరి చరణాలమ్మగారు (అధ్యక్షురాలు) 2. గరిమెళ్ల దొడ్డమ్మగారు 3. జయంతి చమంధరమ్మగారు (ఉపాధ్యక్షురాలు)

మూడవవరుస క్రింద కూర్చున్నవారు:—శ్రీమతులు 1. చర్లపల్లి శకుంతలాదేవి (కార్యదర్శిని) 2. చామర్తి బాసకమ్మగారు (కమిటీ మెంబరు)

సందేశ :

సాహిత్యవిద్యాప్రవీణః
బులుసు వేంకటరమణార్యః

- క. లాలయ, నిజసంతానవ
దాసంతానమపి సుధాంచితదృష్ట్యా
పాలయదాసీః కృపయా
లీలాకలితే! సుమంగళే! గృహలక్ష్మీః.
- జ. మాకుర్యహితంకంచితే
స్వీకురుపతివచనమేవ శీలవతి! ముదా
లోకప్రశస్తిమేవ స
దాకలయారుంధతీయథాగృహలక్ష్మీః.
- జ. గర్వంమావహకాంతే!
గుర్వాజ్ఞామేవగరసి గురుభక్త్యా నీవ
కుర్వాత్మరమణమేవా
ఖర్వప్రేక్షాభజన్య కంజదళాక్షి!
రక్షితవాబ్ధయలక్ష్మీః
వీక్షానూత్రాత్త సుందరీలక్ష్మ్యా
దీక్షాంకురుతత్పతనే
లక్ష్మీంతే దితతిసైవ గృహలక్ష్మీః.

ఒకరాత్రి భోజనాలవేళ హనుమాయమ్మ పీటలవేస్తూ దూరంగా నిలబడిఉన్న కోడల్ని చూచి “కాస్త మంచిదీగ్గియినా పెట్టరాదా? వంటలూవడ్డవలూ చెయ్యకపోలేమానా!” అన్నది పరుషంగా. నీల ఒక్కపారి భర్త వైపుచూచి, నీర్లుపెడుతూ, చిన్నలుచుట్టేస్తూ గొంతుతో “వేయికా వంటాఅది నేర్పుకోలేదు. కాని నాచేత నయినవని చెయ్యవా? అడగడానికి మీకుస్వతంత్రంలేదా!” అన్నది.

“వదువుకున్న నాళ్లకు నేనెక్కడ సమాధానం చెప్పగలను?” అన్నది హనుమాయమ్మ ఎగతాళిగా.

ఆరాత్రి నీలానది భర్తఎదుట తలఎత్తలేదు. మధుసూదనరావు భార్యను వ్యగ్రీకరించుకుని ఆమెతలమీద ముఖంపెట్టి మృదువుగా “నీలా! కోపంచచ్చిందా మాఅమ్మ అన్నమాటకు?” అన్నాడు. ఆమె సమాధానం చెప్పలేదు.

“నేనేం చెయ్యను? నీలా! నామనస్సంతకట్టపడుతూన్నదో ఎరుగుదావా? ఆమె అనేమాటలు పాటించకు.”

నీల తలఎత్తి రడికళ్లతో అతనినంకచూచి “నాకామెనుచూస్తే కోపంలేదు. ఆమెనుచూస్తే ఎంతో అభిమానంనాకు. అలాంటప్పుడు ఆమెనులెక్క చెయ్యకపోవటం తృణీకరించటంకాదా? నేనలా చెయ్యలేను. ఆమె నన్నర్థంచేసుకోలేదే అని నాకు చాలాకష్టంగాఉన్నది. అమాటలెంకొకరంటే నేనునిజంగా లెక్క చెయ్యను.”

“నిన్నర్థంచేసుకుంటే ఆమెనిన్ను నెత్తినపెట్టుకోదా నామాదిరిగా? అర్థంచేసుకోవాలని ప్రయత్నం చెయ్యదు. అడిచిక్కు.”

“అసలు తప్పుమిడి.”

మధుసూదనం నవ్వి “ఏమిటది?” అన్నాడు.

“కోప్పడవంటే చెబుతాను.”

“నిన్ను కోప్పడతానా?”

“అయితే, చూడండి. అమెఎదుట మీరు నామీద అభిమానంచూపుతే ఆమెకూ నామీద అభిమానం వీర్చుకుంది. ఆమెఎదుట మీరు నాకుదూరమైపోతారు. ఒక్కపారి మానక బాగాచూడనైవామాడరు. అవునా?”

“అదా నువ్వుకనిపెట్టింది. నువ్వన్నమాటలవల్ల ఒకఆలోచన తట్టింది. ఇంకెక్కన్న మంచిఉపాయం చెబుతానువీను.”

“చెప్పండి. ధూతాం.”

ఎవరో విశేటట్టు మధుసూదనరావు ఆమెచెవిలో రహస్యంగా చెప్పేడు. ఆమె సరిగా వినిపించుకో కుండానే “వద్దు! వద్దు!” అన్నది నవ్వుతూ.

“కాదు! ఆదేశపాయం.”

“కాదు!”

“అవును?”

“కాదు!”

“నీలా!”

“అబ్బ! నామాటవివండి. అది నాకుబాగుండదు.”

“రెండుకోవాలి చూడు.”

“పోనివ్వండి. మీ ఇష్టం.”

“నిశ్చయంకాదు?”

“ఎంతోపట్టుదల? నాకేష్టంకాదుండా ఉంటుందా మీకేష్టమయితే? అదిసరికాని నామీద అత్తగారు చాలామాటలు చెప్పారు అందరితోనూ.”

“ఎప్పుడు?”

“సాయంత్రం.”

“ఏమని?”

“అత్తగారన్నారకదా—మీయట్టాతనలో చాలామందివచ్చేరు లేండి సాయంత్రం మీరులేనప్పుడు— వాటిలో అత్తగారన్నార ‘వారంలో జాలనించీ పంటనే చేస్తున్నావనుకోండి! పంటచేస్తావనుకొడదాఅదో’ — నేను!— ‘అదేనా? ఒక్కచనిలోకిరావరా! చెప్పకుంటేనవ్వరు!’ అన్నారు. అందరు ‘నవ్వుకేం? మాకు మాత్రం తెలియదా ఏమిటి?’ అన్నారు. కాదుకాని అత్తగారెంతమాట్లాడుతున్నా నాకు తమాషాగాఉంటుంది. నన్ను ముఖానఅనకపోతే నాకేంకష్టంగాఉండదు. మీతోడు! నాకామెమరూస్తే కోపమన్నమాటరాదు. తొందరపడి అన్నారెరిగి కష్టంగా ఉంటుందికాని.”

“నాఉపాయంలో అప్పీపదులులేయి, చూడు.”

3

మర్యాదపడయిఉంది.

హనుమాయమ్మగారు కోడలుపనిలోనికి రావటంచూచి లోపల ఆశ్చర్యపడి, పైకిసగం దెవుగా సగం నిజముగా, “అప్పుడేఏం తొందరలే! మెల్లిగా నేర్చుకుందువుగాని పనులు. మందగితే పెద్దపనులు చేస్తే నువ్వు చేసినట్టాకాదు, మల్లీనాకు చెయ్యటం తప్పదు.” అన్నది.

లీల తలపంచుకుని సమాధానం చెప్పలేదు. హనుమాయమ్మ తృప్తిపడ్డది. త్వరలోనే అమెతృప్తిపడటాని కింకొకకారణం లభించింది.

హనుమాయమ్మ కోడలిమీద ఆదుపుచేసి తృప్తిపొందుదామనే స్వభావంకలది కాదు. ఆమె అభిప్రాయం ప్రస్తావించినప్పుడు, అత్తగారికి భయంభక్తిచూపించినచెయ్యాలని. ఆమె ఆవిధంగానే ప్రవర్తించింది. మొదటిమంచి ఆమెఅనుమానం లీలావతి ఇంకొకలోకంలో సంబంధించిన మనిషి; ఆమెసరియైన కోడలూ, భార్యకాదనీ; అత్తగారికి భర్తకూ మించిపోతుందని.

ఈవారంలోజల్లో లీలావతి ప్రవర్తన ఆమెఅనుమానాన్ని రద్దుచేసేమాదిరిగాలేదు. కాని ఈవిషయం సగం అనుమానంతీరింది ఈరోజున—తనకు సంబంధించినంతవరకు తీరినట్టే. మధుసూదనరావేనీతిలో ఉన్నాడు? ఆమెచేతులో కిలుబొమ్మ అయిపోయినాడా? కొద్దిసేపట్లో ఆఅనుమానంకూడా తీరింది.

అరోజల్లా మధుసూదనరావు భార్యవిషయం చాలాచిరాకుతో ఉన్నాడు, ఉన్నట్టుండి అయినదానికీ కానిదానికీ విసుక్కుంటూ. లీలావతి నోరుతెరవలేదు. హనుమాయమ్మకు పెద్దబరువు పడినట్టుంది. అన్నమంతా చట్టిచూడనక్కరలేదు. లీలావతి చాలాసాధువు.

హనుమాయమ్మకే చిత్రంగా, ఆమెకు కోడలిమీద ఆకాంతఅనుమానం పోగానే కోడల్ని నూస్తే చాలా అభిమానంకలిగింది. ఆమె తనకోడలుకద! అప్పుడే ఎంతమందోతనకు “నీకోడలెంతచక్కనిదమ్మా! పూర్వపుణ్యం! రవ్వలాంటిపిల్ల! బుద్ధికూడామంచిదై లేనా—” అంటూంటే తానువారికడ్డంపచ్చి “బుద్ధికేం

గాని చనివిషయంలో—” ఏమేమిటో అన్నది. అసంతా ఇప్పుడెందుకు? తన దేవారపాటు! “మంచిబుద్ధిమంతులాలయితే చనిపాటలతో! దానికి చనిచెయ్యవలసిన అగత్యం ఏమిటి? పిల్లకాస్త గారాబంగా పెరిగిందేమో, చనిపాటాచేరకాదు!”

అరోజు ఇరుగుసొరుగులతో తన కోడలివిషయం ముచ్చటించేటప్పుడు హనుమాయమ్మ గారితోనే ప్రేమిధంగా ఉన్నది.

రెండుమాడుకోర్కెల్లో హనుమాయమ్మ పూర్తిగా మారిపోయింది. పూర్వకాలపువారికి భార్యార్థ రైతు ప్రేమనేది ఎక్కువగా చూడరు. వారికి భార్య పడుతూండడం భర్త అంటూండడం సహజంగా ఉంటుంది. అందువల్ల మహారుదు కోడల్ని కనరటం ఎక్కువయినా హనుమాయమ్మ ఎక్కువ పట్టించుకోలేదు. ఆమెకు కొడుకును పట్టుకున్నాడని అనుమానం కూడా పోలేదు. తల్లి చూస్తుండగా ఆతను భార్యవైపు చూచి కూడా ఎరగదు. ప్రేమపూర్వకంగా మాట్లాడి ఎరగదు.

వానాటికి మధుసూదనరావు ఆగ్రహం ఎక్కువకావటం మొదలుపెట్టింది. హనుమాయమ్మ కొడుకును చూచి ఆశ్చర్యపడటం మొదలుపెట్టింది. ఎన్నడూ అతనితో పంపిరగదు. ఏమిటికీ చుద్రవం? నిష్కారణంగా కూడా! చివర కామెకు కొడుకును చూస్తే ఒకవిధమైన భయం ప్రారంభమయింది. కోడలు ముఖం చూడగానే ఆమెకు ప్రేమపోగొందేది. కొడుకు కోడలు ఒకచోట ఉంటే, ఎప్పుడుకన్నుమంటాడో అని ఆమె నీర్లవా చనిమీద పంపేసేది. మధుసూదనరావు భార్యను అసందర్భంగా తప్పులు పట్టేవాడు. తప్పుకాదని తలపై పువ తల్లి వాదనకొస్తే అతను చక్కాల్తావపడక “అయితే మాత్రం?” అనేవాడు.

కొడుకు కోడలూ ఏదీ ఇరవైరోజులయింది. హనుమాయమ్మకు కోడలంటే ప్రాణమయిపోయింది. ఇప్పుడు ఆమె కోడలివిషయం అందరితో చెప్పటం “ఏమోననుకున్నాను. దానికి పాపం నోట్లో నాటిక లేదమ్మా.” అని.

ఒకరాత్రి మధుసూదనరావు భోజనం చేసి ఎక్కడికో వెళ్లేడు. ముఖం మటుమటులాడుతూ అరోజుల్లా ఆతను భార్యమీద పండిచడుతూ నేపిస్తాడు.

హనుమాయమ్మ మనస్సులో ఏకో దిగులుబయలుదేరింది. చదిగంటులయింది. లీలావతిపెల్లి చదుకున్నది. అరగంట గడిచింది. చివరగా మధుసూదనరావు ప్రవేశించేడు.

“అమ్మ!”

“ఎక్కడికి పోయివావురా? నాయనా!”

“ఎక్కడికీలేదు కాని నాకు బయటమంచం వేస్తావా?”

“అదేమిటా?”

“నేను లోపలపడుకోలేకుండా ఉన్నాను—కోమలు!”

“చా! అన్ని పట్టిదే! చెల్లిపడుకో!”

“నీకు తెలియదమ్మా!”

“ఒకసారి ఇట్లా కూర్చో!” మధుసూదనరావు తల్లిమంచమీద కూర్చున్నాడు.

హనుమాయమ్మ పదేళ్లకుమల్లీ కొడుకుతల చేత్తో నిమురుతూ, “పాపం, దాన్నెందుకురా మనీ అంతవ్యధ పెట్టటం. నిజంగా ఆది చేస్తున్న తల్పొకటి చెప్పు! అదిఎంత అమాయకురాలు! చిన్నప్పుడెంత నెమ్మదిగా ఉండేవాడివి! ఆ నెమ్మది ఏమయిపోయిందరా? నాయనా! నామాటవినవూ?”

“ఏంటామ!” అన్నాడు మధుసూదనం. ఆతనికళ్లు నిళ్లతో నిండినాయి. అబ్బనంటి తల్లి! ఆమెను మోసగించవలసిరావటం! లేకపోతే ఈ చిరుద్ధసాంప్రదాయాలు ఏవిధంగా కలవను?

“వెల్లిలో పలకడం!”

మాట్లాడకుండా మధుసూదనరావు లోపలికివెళ్ళేడు. లీలావతి మంచంమీద బోర్లాపడుకున్నది. మధుసూదనం ఆమెను వెల్లికిలాతిప్పి “లీలా! ఏమిటది? ఏడుచే? నాకు నిజంగా కోపంచచ్చిందనే? నుత్తు నిజంగా అంతజ్ఞమాయమరాలివా?”

లీల కళ్ళుతుడుచుకుంటూ “అదికాదు. పాపం ఆమెతో ఎలా అబద్ధాలాడెను? అంత మంచిమనిషిలేదు. మీరు ఒంటరిగాఉంటే సన్నింకాకోప్పడతారని ఈసారి ఆమెకూడా మనతో వస్తావన్నాను.”

“భేష్! నేను చెప్పలేదూ నాఉపాయం పాడుతుందని?”

“ఇక మీఉపాయం మాని నేను చెప్పివతికూడా చేసిచూడండి!”

“సరేఅయితే!” అంటూ మధుసూదనరావు భార్యను చేతుల్లోకి తీసుకుని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు.

కుసుమా కుమారి

ముసుమారి పేరయ్య కాస్త్రీ గారు

జనులకుముక్తినిచ్చుటకు జన్మముఁబొందినదేవదేవుడే

యగుటకుచాతురత్వము సమంచితభావము ముక్తిమార్గము

కనులకుగట్టుచందమునఁగల్గఁగ మాహరనాథపత్ని ని

న్ననయముగొల్చి మ్రొక్కెద మదంబర! నన్నకృతార్థుడేయమి!

సోనాముఖపురీశోభాయమానంబు వెలుగొంద నచ్చట వెలసినావు

నీదులీలలుఁజూపి నీవెలక్ష్మీవియంచు ధలువఁజేసినయట్టిధన్యవీవు

భక్తిమార్గముజూపి భక్తులనెల్లర గారవించినయట్టికాంతవీవు

నాస్థిక్యభావంబు నాశమొందగఁజేయ జన్మమొందినయట్టిజననివీవు

వేయిమాటలదేలనో వినుముతల్లి

ఇలను కుసుమాకుమారివై యిట్టితతుల

ప్రజలపాపంబుదీర్చగా భర్తతోడ

వెలసియుంటివివీవు నావేల్పుతల్లి!

సిరివయియుండిదేశమున శీలతబొందగలేదటంచు మ

మృరయగ ముక్తినిచ్చుటకు మాకుసుమాకుమారివై

నిరతముభర్తతోడ దివినివెలుగొందకొన్ని నార్లు యీ

కరణిగకాలముంగడుపగా మముచేతెడి తల్లిగావుతన్.

తల్లి! గావుము నీపద

యిల్లాలివి హరనాథకు

సల్లాపంబులెనిజంబు జన్మతరింపన్

గొల్లంసనుగావుమొక కుసుమకుమారి!

ఎందేదై వముగల్గెనంచు భువిలోనేదై ప్రత్యక్షము

బొందజాలనిమాదుబొంట్లకు సఖంబున్ గండ్రకుంఠాంచు నిన్

డెందంబంచుననిల్చి మానసికధాకిన్ గోవ్వలేకింక ని

మందాలంకృతమోహవస్థులయె నీమాష్యజన్మార్థముల్.

వైద్యవైద్యవిధాలు అనిపెద్దలు చెబుతారు. నామతానికి ముష్టి మూడువేలవిధాలని తోస్తుంది. నవ్వకండి. మీమనస్సులు నొవ్వనియ్యకండి. నేను నెయ్యమే ప్రధానముగా నీవ్యాసము వ్రాస్తూన్నాను. నామీదకయ్యానికి రాకండి. ‘ముష్టి’ అంటే ఏమిటో తెలుసునా మీకు? ఒకవ్యక్తినుండి మరియొకవ్యక్తి ఉచితంగా పొందు ద్రవ్యవస్తురూపక మైనఉపకారము. దీనిని అవలంబించుట చాలకష్టము. ఇప్పుడు ప్రపంచంలో అందరికన్నా లోకువెవరు? ముష్టివాడు. వాళ్లూ కొన్నిచోట్ల తిరుగుబడుతున్నారుతెండి. ముష్టివాళ్లను జనాభావేస్తే ఎంతసంఖ్యవస్తుందో మీరొకసారి ఆలోచించుకోండి. ఇంతమంది ముష్టివాళ్లండడానికి కారణం మనకెందుకుగాని వాళ్లనిగురించి కొంచెం చెబుతానువినండి. ముష్టివాళ్లు ఎవరు? ఎట్లాఉంటారు? ఎప్పుడువస్తారు? ఎందుకువస్తారు? వీట్లకి సమాధానం వ్రతివారు చెప్పకలరా?

ముష్టివాళ్లు అనేకరకాలు. వీధులవెంట ‘అమ్మగారీయిళ్లు ధర్మలోగిళ్లు’ అంటూ సంచులు బుజాన్ని వేసుకొని కర్ర గడ్డంక్రిందపెట్టుకొని నచ్చేవాళ్లొకరకం. ‘వెండుకై నప్రంచీ నాపూబ్రందికానలో’ అంటూ చినిగిన పట్టుపంచి నడుముకి చుట్టుకొని శెమ్మాకొయ్య, చిరతలు వగైరాపట్టుకొని వచ్చివాళ్లు మరొకరకం. కరక్కాయి, తడిగింజలు, సూదులు అమ్ముతూ ముష్టివస్త్రే మనుష్యులు వేరొకరకం. ‘దశరథుడందన సీతారాం, జానకిరమణ సీతారాం’ అంటూ గ్యాంగుకిందబయలుదేరి డబ్బిచ్చినదాకా కొట్టుకలడ్డనించుసీవాళ్లొక రకం. గంటకొడుతూ కావిడిబుజాన్నిపెట్టి ‘అన్నంకూర వగైరావేయవచ్చు’ అనేవాడొక రకం. బళ్లకడుగుచుకునే వాడొకడు. త్రాడుపుచ్చుకొని డబ్బిచ్చినదాకా కొట్టుకునే వాడొకడు. బళ్లకడ్డంగా బజారులో ప్రాశుతూ ముష్టివస్త్రేవాడొకడు. వీళ్లందరు సాధారణమైన ముష్టివాళ్లు.

ఇంకొకరకం చూడండి. గుమ్మందగ్గరకొచ్చి ముష్టి అడుగు. ‘సీతారామాభ్యాం నమః, అమ్మా! యీవాళ ఫలానా ఫలానా’ అంటాడు. మనంముష్టిపెడతాము. అమ్మాఅనడం ఎందుకంటే తల్లి ముష్టిబాగాపెడుతుందిట. అందుకనే ఉపనయనంలో తండ్రిముష్టికంటే తల్లిముష్టి ముఖ్యమట. చూడండి బ్రాహ్మణులకు అప్పటినుండి ముష్టిమొదలు. ఇది మతి సంబంధమైనముష్టి. ‘పంతులూ పొడుముచేశావా?’ అనిగాని ‘పొడుముకాయతీసుకొని వచ్చేవా?’ అనికాని అడుగుతారు. పొడుముచేస్తే వారికేమి? చెయ్యకపోతేవారికేమి? దాని అర్థంపొడుముకావాలన్నమాట. ‘బ్రదర్! గుడ్మార్నింగ్. కాఫీపుచ్చుకున్నావా? వెడదామా?’ అంటేపై దానివలెనే కాఫీయిప్పించుమని అడగడం. పిల్లవాడికి వివాహంచేసుకుంటాననో, గుడి కట్టిస్తాననో చందాలువసూలుచేయడం, ఆచందాసామ్ము నూటికి నెలకు రు 3.2.0 చొప్పున

వడ్డికి వెయ్యడం. ముప్పిరి గుడికట్టిస్తేనేగాని ముక్తిలేదా? ఇది అసాధారణపుముప్పి. పని కట్టుకొని పంతులుగారింటికి వెడతాడు ఒకప్రంశు. 'ఏమోయి! పనిమీదవచ్చేవు?' అంటారు పంతులుగారు. 'అబ్బే ఏమిలేదండి చూచిపోదామని వచ్చేను' అంటాడుప్రంశు. తరువాత బాతాకానీలో ఏదాలాభంగా 'యీవాళ రామనాథశాస్త్రి సంతోషరావు సావిత్రిటండి' అంటాడు. దీనర్థంతుకునివెళ్లమని. ఇదిమోడరన్ముప్పి. శర్మ 'ఒరే! సూర్యం! యీబంగిని పల్లి పల్లు చాలాబాగా ఉంటాయిరా. మొన్న డజనుపల్లు తీసుకున్నాను. యీవాళ ఎలా ఇచ్చేరు' అంటాడు. సూర్యం డజను రు 3/ చొప్పున పట్టుకొనివెళ్లుతుంటాడు. పైదాని అర్థం మీరుకనిపెట్టినారా? మొన్న శర్మ పల్లుకొనినలేదుకాని ఇప్పుడు సూర్యందగ్గర ఒకటో రెండోపల్లు లాగాలని యీఎత్తు. ఇది లాక్ష్మిమొనముప్పి.

ఇంకా చాలారకాలు ఉన్నాయి. అవన్నీ చెబితే గ్రంథం చాలాఅవుతుంది. కాబట్టి కొన్నిమాత్రమే వ్రాస్తాను.

అక్కినులో ఒకనికి మంచిపనిఉన్న కాగితంకావాలి. 20 సార్లు అకుగుతాడు. గుమాస్తాగారు: 'యేమిటయ్యా! ఇప్పుడు అర్జంటు పనిఉన్నది. మళ్ళీరాపో' అంటారు. మళ్ళీ వచ్చాకా 'వీలవలేదు. దొరగారికి కాగితం అర్జంటుగావంపాలి' అంటారు. ఈమన ఒక డూటలిశ్ల తెచ్చి 'హిరణ్యరూపస్య' అంటే కాగితంతక్షణంవస్తుంది. దొరగారూలేదు. అర్జంటూ లేదు. దీనికేమి పేరుపెడదాము? అదిమీరే ఆలోచించుకోండి. ఆముక్కమీరే వేసుకోండి. ఇది—ముప్పి. మళ్ళీమీకు జ్ఞాపకంచేస్తాను. ఇది చమత్కారానికి వ్రాసేనుగాని ఎవరిని ఉద్దేశించివ్రాయలేదు. కోపముంచకండి. మనలో మనమాట. ఇటువంటివి ఇప్పుడంతటా జరుగుతూనే ఉన్నాయి. 'ఏమండోయి! మామగారు! ఆకాగితంమనదగ్గరలేదు. ఆగుమాస్తాగారి దగ్గరఉన్నది. మనదగ్గరఉంటే మీకేమి అభ్యంతరం. ఆగుమాస్తాగానికి కొంచెంధ్రమఉంది. రెండేనా ఇస్తేనేగాని బాగుండదు' అనిచెప్పి నమ్మించి కొంచెంపరిచయం, మొహమాటం ఉన్న వాళ్ల దగ్గర తీసుకుంటారు. ఇదిమొహమాటముప్పి.

అన్నిటకన్న శిరోమణిలాంటిది ఒకటిచెప్పి ఇంకచాలిస్తాను. క్లబ్బులు వ్లై రాలో పదిమంది పెద్దలు బల్లచుట్టూ కుర్చీలమీద కూర్చుంటారు వారందరివలె ఈయన నూటు, హ్యాటు వేసుకొనివస్తాడు. కుర్చీలో కూర్చుంటాడు. లెక్కినవారి హ్యాటులు బల్ల క్రిందనో, హ్యాటుస్టాండునో పెడతారు. ఈయన హ్యాటు బల్లమీద పెడుతాడు. న్యూస్ పేపరు అందరిలాగా చదువుతూ పంట్లాము కేబులోనుంచి లై సెన్సు తీసిచూపిస్తాడు. ఎవరికి తోచినది వారుహ్యాటులో వేస్తారు. వేసిందాకా పేపరుచదువుతాడు. వేయడంఅయిపోయిన తరువాత పేపరు బల్లమీదపెట్టి, డబ్బు కేబులోపెట్టి, హ్యాటు నెత్తిపిపెట్టి, వారందరకు నలం పెట్టి నడుస్తాడు. ఇదిలై సెన్సుముప్పి. ఇంతటితో విరమించి ఇంకావీలైతే మరొకసార్లైనా వ్రాస్తాను. క్షమింపుడు.

౧

సత్యప్రకాశుని జన్మోత్సవమందు వానితండ్రియగు లాలాదేవప్రకాశుడు చాలాదవ్యముఖర్చు పెట్టి బంధువులు, మిత్రులు, ఇతర గ్రామస్థులను ఆదరించి ముదమునొందెను. సత్యప్రకాశునకు బాలప్రాయములోనే విద్యాభ్యాసము మొదలిడిరి. అనుదినము పాఠశాలకు వెళ్లుటకు, సాయంకాలము పికారుతిరుగుటకు ఒక చిన్న యానముయేర్పడెను. సోమరుపిల్లవాడు అతనిని పాఠశాలకు శ్రద్ధాభక్తులతో తీసుకొనివెళ్లి సాయంకాలము మరల గృహమునకు తోడ్కొనివచ్చుచుండెను. బాలుడు యెంతో గూఢచరుడు; మందర మైనస్వరూపముగల వాడు. పున్నమచంద్రుడువోలె గుండ్రనిమోము, విశాలమైనమనకము, నీలకమలములవంటి నేతద్వయము, పండిన శేఖరములపాకులవంటి అధరము, పుష్టిగా యంకమైన శరీరస్థావరముతో సాంపారుచుండెను. ఈతనిని చూచినవారినోటిమండి “దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ” అనే ఆశీర్వాచనాత్మకవాక్యములు నిష్క్రియత్నముగానే వచ్చుచుండెను. ఈవిధముగా నిత్యాభివృద్ధిపొందుచుండెను సత్యప్రకాశుడు.

పన్నాకాలసమయమున గంగానది ఆశీర్వాదరథులంకారవముతో ఉత్సుల్లసరంగములను చూపుచూ ఆతి గర్వముగా, ఎదుటఉన్నవారిని నిర్లక్ష్యబుద్ధితో సులభముగా తొలగించుచూ తన విశ్వరూపు చూపుచుండెను. దేవప్రకాశుడు తనప్రియురాలయిన నిర్మలనుతోడకొని ఒకపర్వదినమున గంగాతీరముచేరెను. నిర్మల ఆనిర్మలమైన ఆజలములో సంతోషముతోఉప్పొంగుచూ జలక్రిడలుసలుపసాగెను. కొంత సమయానం తీరమున దేవప్రకాశుడు భార్యను స్నానము ముగించమనగా ఆమెకు వినువుతీగక “నేను గొంతుకలోతు నీళ్లలోకి దిగి నిర్మలయుగా స్నానముచేయగల”నని జవాబుచెప్పి లోతునీళ్లలోకి దిగెను. భర్త ఆనేక సారులు మందలించెను కాని మృత్యుదేవత తలపైతాండనమాడునమయమున ఆమాటలనామె ఎలచాటించును? ఒకక్షణములోనే జలక్రిడ మృత్యుక్రిడాయెను. ఈతరని ఆయబల ఒకసారియునగగానే ధారావేగమునకాగ లేక ఒక్కకేకవేసి సర్వకాలమునకు రతంగములతో క్రిడించుటకుబోయెను. దేవప్రకాశుడు నీటిలోదుమికి చెతకసాగెను. కాని వ్యర్థము. పల్లెవాండ్రును ఇతరులును వెదికిచెతకి నిరాశుడైరి.

దేవప్రకాశుడు ఇంటికిరాగానే కొమారునికొని దుఖముపట్టజాలక ఆతని కాగలించి దుఖింప సాగెను. తండ్రివాలకముజొచ్చి సత్యప్రకాశుడు “అమ్మ యేది?” అని ప్రశ్నింపగా ఆమెను “గంగాదేవతో శ్రీశీవలాసము సలుపుటకు ఉంచినన్నిత”నని జవాబుచెప్పెను. కొంతసేపు బాలుడు తండ్రిముఖము పీక్షించుచుండి భావముగ్రహించి “అమ్మా! అమ్మా!” అని యేడ్వసాగెను.

౨

మర్యాదసాగిన బాలుడు సర్వజనులకు ప్రియమైనప్పటికిని దీనుడే. ఎంత ధనహీనసంసారములో ఉన్నప్పటికి తల్లిఒడియందు ఆమె ప్రేమసాగరములో ఈదులాడుచూ తీవనముగడుపువాడిజన్మ అనందమునుని వన్మృతవచ్చును. కాని సత్యప్రకాశునికి ఈముఖవంచనమేకాక దైవాధారముకూడా దూరమాయెను. ఈశ్వరునకుకూడా ఈ తల్లిలేనికొడుకుయందు అసహ్యముకల్గెను; అందుచే తల్లిలేని ఆశకుపు రక్క లేనివట్టి వలె నుండును.

సత్యప్రకాశుడు ఏకాంతప్రియుడాయెను. ఆతనికెల్లప్పుడు ఒంటరిగాకూర్చునట, తిరుగుట, నిశ్చలమైన కాననమందు వనలక్ష్మితో తన పృథ్వయవేదన వెల్లడించుచూ కాలముగడుపుట ఆభ్యాసమాయెను. తల్లి

ప్రేమ లేనపుడు సకలసంసారమునందుకూడా విరక్తిగల్గెను. తొండెప్పొదయమందుకూడా సత్యప్రకాశునికి నిర్మించిన స్థానముతోలగెను. అందు ఒక నూతనసంసారముయొక్క ముఖస్వప్నమునుచూచుచుండెను. బాకములో ఎచ్చటనైనా భిక్షకుని నిరాకరించేవారు కాన్పడెదరుగాని ప్రేమించు తత్వజ్ఞానులు కాన్పడదు.

ఇట్లు ఆరుమాసములుగడచెను. ఒకనాడు సత్యప్రకాశుని ముఖమండలము గ్రహణమువిడచిన చంద్రుని వలె కాంతివొందెను. సంతోషము మరల ధనంతృప్తియువలె పుత్రపుష్పదులతో ప్రకాశించెను. కారణమేమి? ప్రేమచే మర్యాదాతుడైన సత్యప్రకాశుడి హృదయతటాకము మరల నవాగతమాతృప్రేమ జలపూరితమాయెను. తాను మరల తల్లిప్రేమకు పాత్రుడగునని తెలిసి సంతోషమువొందెను. తాను పోగొట్టుకొన్న ఆపూర్వతీవనము మరల కాన్పడునని తలచెను. పూర్వమువలె తల్లి రమ్మ ప్రేమించి, ఎత్తుకుని, అన్నము తిని పించి, సంరక్షణచేయుననియు తాను ఈసారి తల్లితో ఏవిషయమునుబొందియు అధిక ప్రసంగముచేయక, ప్రేమ పాత్రుడగుచుననియు తలచెను. వాని ఆనందపాగరమందు అనేకకల్పసాతరంగములు లేచి మరల పడిపోవుచుండెను. నూతనమాత ఇంటికినచ్చుటకుపూర్వము అనేక ఉత్సేహములుజరిగెను. సత్యుడూ వానినన్నింటినీఁజూచెను. క్రొత్త బిలువైన దుస్తులు అనేకముడూబులతో కొంతకాలముగడిపెను. తల్లినిచూచి సంతోషించెను. సుందరలావణ్యముయ మైన శరీరము కాంచనభూషణములతో అలంకరించబడెను. ఆమె కొలనుపట్టుకొని సత్యుడు సంతోషముతో 'అమ్మా!' అని గట్టిగా అనెను. ఎంతకాలమునకు ఆరెడు "అమ్మా!" ఆమకల్లమును ఉపయోగించక ఇదేసమయమని తలచి మరీఘట్టిగా 'అమ్మా' అనిఅరచెను. ఆశ్చర్యములోఉన్న మధురీమ, ప్రేమ, శక్తి, ఆనందము వర్ణించలేరయికాదు. కాని హా! ఏమి నైచిత్ర్యము? ఈశ్వరుడు మానవునితలంపులు ఎల్లకాలము దీర్చడు. మనుష్యుడు ఒకటితలచిన దైనను మఱియొకటి తలచుచుండును. అనుందరాంగికి ఈమధురకల్లము కఠోరకపచారాఘాతమువలె తగిలెను. ఆమెను ఈసంబోధన అసహ్యమాయెను. ఆమె యౌషధముయొక్క ముఖస్వప్నములనుచూచుచుండెను. ఉప్పొంగినచ్చుకోపము నాపుకొనలేక ముఖముదిల్లించుకొని "వన్ను అట్లు పిలువవద్దు" అని పలికెను.

సత్యప్రకాశుడు ఆత్యాశ్చర్యముతో ఆమెవైపు చూచుచూ నిర్ఘాంతపోయెను. తన కల్పసాతకైఫల్య నిర్మించిన మేడలు ఇసుకగోడలవలె కూలిపోయెను. దుఃఖము పోగొట్టిపొర్లినచెప్పెను. అశ్రువీడువులే దానికి సాక్షి. పెళ్లికూతునిముసలమ్మ పిల్లను మందలించి "అట్లు చేయవద్దు. పిల్లవానిహృదయముకొచ్చు"నని బోధించెను. కాని ఆదేప్రసియమాత్రము తనకి "అమ్మా!" అను సంభోదనముకూడదనిచెప్పి చెల్లిపోయెను.

3

ప్రపంచములో 'సవతి' అన్న శబ్దమే కర్ణకతనముగానున్నది. కారణము తెలియదు. అందులో ఉన్న ఆసహ్యము, దురభిప్రాయము దానిని దరికిచేరనీయదు. అందులో సవతిపిల్లలగతి ఇక చెప్పవక్కరలేదు. దేవప్రియ ఎట్లినో కొంతకాలము అట్లనే గడపెను. తాను గర్భిణి అవనంతవరకు సత్యునితో అపుడపుడు మాటలాడుచూ కన్పడెనుకాని ఇప్పుడు అదియు ఆరువాయెను.

సుఖదుఃఖములు త్రానుపశ్చయవలెనుండును. ఒకచోటనే రెండును మోచుచూ తగ్గుచుండును. సత్యప్రకాశునికి తమ్ముడు గల్గెనని సంతోషము నాలుగుకోణాలనుండి ఉండెను. కాని తమ్మునిమోముచూచుట లభించలేదు. ఒకనాడు తల్లిఒడిలోఉన్న బాలునిచూచుటకు ఈతడు అతికిల్లంకతోవెళ్లి వైసకప్పిసబట్ట తీసెను. వెంటనే పుట్టాడుఉన్నత్రాచువలె బుసకొట్టి ఆమె "నిద్రపోతున్నవానిని లేపకు" అని కవరెను. బాలుడు సత్యప్రకాశుడు ఏమి చేయగలడు? ప్రపంచకలక్షణములు తాను ఏమియునెరుగడు. ఈవ్యవహారములు చూచి తనకు కాంతిఇచ్చేది తన ఏకాంతస్థానమని తలచి అక్కడికివెళ్లి కన్నీరుచే పచ్చినదుఃఖమును కడుగు

కొనేను. తమ్మునియందు ఉన్న ప్రేమమాపుటకుకాని, తాను శిశువును ఎత్తుకుని ముద్దులాడి ఆభిలాషతీర్చు కొనుటకుకాని నిలులేకపోయెను. మరియొకవాడుఉదయము తల్లి గృహకృత్యములుచేయుచుండగా సత్యప్రకాశుడు గదిలో వరుండియున్న బాలునిద్వారకుపోయి తనకరువుతీరినట్టు ముద్దులాడి ప్రేమాశ్రువులు వాని బుగ్గలపై రాల్చి ఇన్నాళ్ళకు లభించినఫలమును త్వరలో విడలేక ఎత్తుకొని ఆడించుసాగెను. బాలుడు తనుకూడా ప్రేమమాపించుటకు ఏడ్చునపు వేరే మార్గములేదని తలచి ఏడ్చుసాగెను. ఇంతలో తల్లివచ్చి కొపాగ్నిలో యెఱ్ఱబారి, సత్యుని నిర్బంధించి ఆవరణికి తఱిమివైచెను. శిశువుయందు ప్రేమచేరనా ఆమె సత్యుని వానిద్వారకులేరనియడు? కాదు. కారణములేదు. ఈపిరిగిడు తండ్రిచిని శిశువును వీలయేడ్చిందిరినని సత్యప్రకాశుని అడిగెను. అతడు “నేను ముద్దులాడుచుండగా అతడు ఏడ్చెను. నేను కొట్టలే”దని గణాబుచెప్పెను. ఆతనిపల్కులు అబద్ధమని తండ్రి వానిని తాడించెను. ప్రేమకు మూలమునందు పట్టిన ఈ తాడనయే సత్యప్రకాశుని తీవ్రపనునకు మార్పుగల్గించినదాయెను.

౪

మార్పు త్వరలోనే కావచ్చును. వాశనముకూడా త్వరలోనే కాస్తదును. అవాటినుండి సత్యుడు ఇంటిలోఉండుటకుకూడా అసహ్యముకల్గి పరాయివానివలె ఆకలివేసినపుడు భోజనమునకు ఇంటికవచ్చి వల్లి పోవుచుండెను. ఎక్కడఉన్నది, ఎక్కడవడుకొన్నది వివక్షిరి తిరిదండ్రులకుఅనవసరమాయెను. చదువుకూడా పూర్తితిరియెను. కట్టుకొనుటకు బట్టలుకూడాదొరుకుట అరుదాయెను. అయ్యారి వీధులే ఆరని నివాసస్థానములాయెను. త్సంద్రవర్గముయారత్తు మిశ్రవర్గమాయెను. మలినవస్త్రములు, దుర్భాషలు మొదలైన దుర్వ్యసనములు అభ్యసమై చరిత్రము మారిపోయెను. ప్రజలుకూడా నిందించసాగిరి.

ఈరీతితమ్ముడు జ్ఞానప్రకాశుడు నురువునంద విద్యాభ్యాసము చేయుచుండెను. సత్యునిహృదయము మరి ధూమివలె ప్రేమపీనమైపోయెను. కాని అందులో తమ్ముడుపయిఉన్న ప్రేమ ఒకపవననిలైలవలె మెదయుచుండెను. ప్రేమాభ్యుద్ధి ఉభయదిక్కులయందు సమానముగా పెరుగుచుండెను. జ్ఞానుడు తనతిరిదండ్రులలో సత్యునికి బట్టలుమొదలగునవి ఇమ్ముని పోరాడుచుండెను.

ఒకవాడు తండ్రి సత్యునిపిలిచి పాశకాలకు పోకపోవుటకు కారణము అడుగుచుండెను.

దేవ:—సత్యమా! నీవు మ్కాలుకు ఎందుచేర చెల్లుటలేదు?

సత్య:—మ్కాలులో తీరముకట్టనందున తార్కానావేసినారు; సొమ్ము లాకిఉండుటచేర క్లామకుచెల్లనను ఉండనిచ్చుటలేదు.

దేవ:—తీరము వీల యివ్వలేదు?

సత్య:—క్రితంసారి తీరము ఇచ్చేసమయమున చందాదారులు కొందరువచ్చి అడుగగానే నేనువారికి ఇచ్చిని.

దేవ:—నీవు తీరముకట్టక చందా వీలయి న్ది?

సత్య:—తమ్ముడు ఇచ్చినపుడు నేనును అడుగగా లేదనిచెప్పలేక, చెప్పినను మీకు అనమానమని తలంచి ఇచ్చివేచ్చిని.

దేవ:—వాడికి నీకు పాపత్యమా? వాడినిమాది నీవు కన్నకొందుచున్నావు. నీకు నేను ఇక చదువు చెప్పించలేను. ఒకక్లాసులో రెండుమాడెండ్లు ఉన్న డబ్బు ఖర్చుపెట్టుటకు వాకు శక్తిలేదు. నీకు చదువు యందు జ్ఞానుడికున్నంత క్రద్దయైనలేదు.

సత్య:—చదువు నాఅదృష్టంలోనే లేదు. ఏమిచేయును?

దేవ:—నీ అదృష్టంలో మరి ఏమి ఉన్నది?

సత్య:—ఈపిత్రిలో 'మొట్టి' తప్ప చేరే ఏమిలేదు.

దేవ:—అట్లయిన నీవు ఈరోజునుంచి ఆపవేయము; వీగణములు కూడా మారినవి. రేపటినుండి మృత్యులో చేరు కొట్టివేయించెదను.

ఇంతటిలో లోనుండి దేవప్రియ వచ్చి రాజుతున్న అగ్నిలో నెయ్యిపోసి బాల్ చేసెను. ఆమె ఇట్లు ఆనెను:—నీవు సిగ్గులేళ్ళ మాటకు జవాబు చెప్పుచున్నావా?

సత్య:—(ఇట్టిమాటలు సహించలేక) నాకు దిక్కు ఉన్ననూ దిక్కులేని అసాధులవలె అయిపోతిని. నాకు భిక్షాటన చేయిలోపాధి అయినపుడు ఇట్టినుఖము ఏల ఆనుభవించుదును?

దేవప్రియ:—రోజూ ఏమి అనలేక దోరకుండటచే పొరుషును ఎక్కువయినది. నీమాటలు నేను సహించలేను.

దేవప్రకాశుడు కోపముతో జల్లిపోయెను.

ఈచిత్రకథ సత్యప్రకాశుని ఆత్మకు ఒకపాఠము వేర్చెను. వాడు ఇక ఒకనిమిషమైనా అచ్చటనిలచుటకు ఇచ్చలేక ప్రయాణము నిర్వహించెను. వయస్సుకూడా 16 వత్సరములాయెను. ఇట్టిజీవితముకన్న ఎదట నైనా పనిచేసుకొని సంపాదించుట మేలనితలచి ఒకవాడు మధ్యాహ్నము అందరునిద్రించుచున్న నిశ్చలసమయమున సత్యప్రకాశుడు తమ్మునివద్దకువచ్చి "జల్లివచ్చెద"ననెను. జ్ఞానుడు దుఖముతో కన్నీళ్లుకార్చుచూ "ఎక్కడికి? నీవుచెళ్లవద్దు. ఆమృతో చెప్పెద"ననెను. సత్యుడు వానిని ఓడార్చి "నీవు చెప్పినవసరములేదు. అట్లు చేసిన నీకు తెలియకుండా వెళ్లిపోవలసివచ్చును. నాఅదృష్టమునునిరీక్షించుటకు వెళ్ళుచున్నాను. ఎచ్చట నైనా వీరపడిన నీకు తెచ్చెద"ననెను. ఇట్లుప్రసంగించి సోదరునికొగలించుకొని వీధిబాటను వడచిపోయెను. జ్ఞానుడు అతడు అదృశ్యుడగువరకు అటుచూచుచుండెను. ఏమిచేయగలడు? జీవితము వైవాధీనము.

ఇట్లు బయలుదేరి కొన్నిరోజులకు సత్యప్రకాశుడు కలకత్తాజేరెను. కొద్దిరోజులు ఎచ్చటనోగడిచి ఒక రహలాశీమవద్ద ఉత్తరములువ్రాసి డబ్బుసంపాదించుటకు మొదలుపెట్టెను; కొద్దిదినములు గోజుకు ఒక రూపాయవరకు సంపాదించెను. మరల కొంతడబ్బును వంటరండుటకు, తిండికి ఖర్చుపెట్టి తక్కినసొమ్మును పోగుచేసి ఒక చిన్నచిల్లరసామానులనుకాగామ తెరచెను. దానిలో కాలక్షుగడుపునూ ఇతరన్నేహితులతో తిరుగుచూ దుకాణముమీదవచ్చిన డబ్బుఅంతా సోదరుకు ఖర్చుపరచుచుండెను. తాను ఇట్లు బ్రతుకుచున్న సంగతి తమ్మునకు మృత్యువిలాసమునకు ఒకపత్రముపంపెను.

ఇట్లుఉండగా ఆరోనికిఒకసాడు తమ్మునికి ఏదైనా కానుకపంపుదమని ఆలోచనగల్గెను. దానికి డబ్బు కావలసి తాను సోదరుఖర్చునూని తిండికికూడా మిగిలిన ఖర్చుచేసి నాలుగునెలలకు 50 రూపాయలు పోగుచేసి ఒకగడియారముకొని పంపెను. అదినము వానికిగల సంతోషమునకు మితిలేదు. ఆకానుక తమ్ముడు పుచ్చుకొని ఎంతసంతోషించునో అది ఆలోచించుకొనుచూ తానుకూడా సంతోషభరితుడాయెను. నిష్వార్థమైన ప్రేమసౌఖ్యము పల్లనాతీతము. కాని ఒకక్షణాంతరమందు తన తలిదండ్రులు జ్ఞప్తికచ్చి విచారసాగరములో తోలెను. ముఖ్యముగా సత్యుని ప్రాణాధారము జ్ఞానప్రకాశుడే అని చెప్పవచ్చును. అతనిజీవమే ఇతని జీవాధారమువలెనున్నది. అతడులేనిచో ఎంతకాలమునకుపూర్వమునో ఈతడు అంతరించి ఈప్రపంచమునే వినుగుచెంది వదలియుండును.

౬

ఒక నాటి సాయంకాలము దేవుని ప్రకాశము తన భార్యతో జ్ఞానుని వివాహము గురించి మాట్లాడుచుండెను. జ్ఞానుడుకి అన్న గారికి వివాహము కాక పూర్వము చేసికొనుటకు వారు లేక అయిదువేల రూపాయలు కట్టమువచ్చుటకు సిద్ధముగా ఉన్న సంబంధమును తిరగ గొట్టెనని తల్లికి కోపము వచ్చెను. “శ్రీమద్భక్తుడు కలకత్తాలో వివాహమాడి సంపాదించిన రూపాయలను జేసియేయించును. కావున ఆతనికి వివాహము జేయుట అనవసరము” మని తల్లి చదివెను. జ్ఞానుడికి కోపము వచ్చి పోయెను. ఎంత బోధించినను తన మాట జ్ఞానుడు తప్పలేదు.

ఏమియు ఉపాయముతో చక సత్యుడిని రమ్మనమని ఉత్తరం వాయుటకు దేవుని ప్రకాశము నిశ్చయించుకొనెను. కాని ఇదివరకు యెన్నడు ఒక ఉత్తరము వ్రాయవలసినది ఏమి తలచుకో ఆ వేసిగ్గుచే చక సారి వెనుకకు తిరిగెను. కాని మరల తాను చేసిన తప్పుకు తుమార్చుకొనుచూ తన పిల్లలు లేక వచ్చుటకు ఇష్టము లేక పోయినను జ్ఞానుడి ప్రేమకొరకైననూ ఈ వివాహ సంబంధములో పడటకు నిరోధించి ఉత్తరము వ్రాసెను.

సత్యుడు ఈ ప్రకటన చూచుకొని ఏమి చేయుటకు నిశ్చయించలేక పోయెను. చివరకు తండ్రికిర ఒక ఉత్తరము, తమ్మునికిర ఒక ఉత్తరము వ్రాసెను. అందున తండ్రి ఇంతకాలమునకు తన్ను తలచినందుకు సంతోషించినట్లు, తమ్ముడి వివాహము తను రాకపోయినను తప్పక చేయవలెనని, తాను వచ్చుటకు వీలులేక పోయినందుకు తుమించువనినని, ఉత్తరముతో పంపిన అయిదువేల రూపాయలు తమ్ముడికి కానుక ఇమ్మని వ్రాసి పంపెను. తల్లి గారికి సమస్త సమయము కూడా వ్రాసెను.

ఈ ఉత్తరము చూచుకొని దేవుని ప్రకాశము సిగ్గు, గ్లానితో వీడి పుడై దుఃఖించుచుండగా భార్యకచ్చి “విడుపుటవయోముఖం” అన్న మాటను ఎదురిస్తూ సత్యుడి ప్రేమ కేటము దాంబికమని చెప్పి ఆ విచారభావమును తొలగించెను.

జ్ఞాను ప్రకాశము. తన ప్రకటన చూచుకొని, దుఃఖించి, కలకత్తావచ్చి అన్న గారిని తీసుక వెదకుదమని ప్రయోగించెను. కాని తల్లి బంధుల అగ్రహమునకు మీరలేక మన్నిచేసెను. పైగా తల్లి ఆమె బ్రతికినంత కాలము వాడు ఇల్లకదలనని ప్రతిజ్ఞ చేయించుకొని బంధుని గాచేసెను.

ఇట్లు కొంత కాలము గడచెను. జ్ఞానుడు ఆచార్య పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడై ఒక పాఠశాలలో అధ్యాపకుడుగ ప్రవేశించి కాలము గడపుచుండెను. వాని తల్లి చుట్టుప్రక్కని ఇండ్లలో జరిగే కుభకార్యములు చూచి తాను కోడలినుభవమునకు వచ్చినందున దుఃఖిస్తూ, ఆదుఃఖమునకు మూలకారణము సత్యుడు బ్రతికివుండుటయే అని వానిని నిందిస్తూ కాలయాపన చేయుచుండెను. నిత్యము దేవీపారాయణునకు ఎక్కువనిష్ఠగా సత్య ప్రకాశమునకు వాశనమాచక మైన అశీర్వాదములు ఇచ్చుచుండెను.

సత్య ప్రకాశము పూర్వమువలె జ్ఞానుడికి వివాహము చేసుకొనుటకు అగ్రహము మాపుచూ భావపూరితమైన లేఖలు వ్రాయుచుండెను. కాని ఈ అధ్యాపకమునకు అవి చెవిటివానికి శంఖవాద్య ప్రాయమయెను. ఆ పుడవుడు సత్య ప్రకాశమునికి ఈ బంటరిజీవితమునే వినుగుపట్టి ఇంటికివెళ్లి నూతన సంసార స్థాపన జేయుటకు బుద్ధి కలుగుచుండెను. కాని అగృహగ్ని జ్వాలకన్న ఈ జీవితమే సుఖతరమని తలచి మరల దైవము తనకు ఆంశేయమైనది ఉండకుండుచుండెను.

ఈ విమర్శ కొద్దిగో నాలుగవరకు జరిగెను. సంధ్యా కాలమున తన ఇంటిని దుట మంచము పై కూర్చుని ఆలోచించుచుండగా తపాలా వాడు వచ్చి రెండు ఉత్తరములు ఇచ్చెను. అందులో ఒకటి తమ్ముడు వ్రాసినది. చదువుకొని సంతోషించెను. రెండవది విప్పి చదువగానే ముఖము తల్లి వాటి, దుఃఖమేము వచ్చి మోమును వ్యాపించెను. కండ్లనుండి ఆశ్రుధారలు వచ్చెను. పౌనఽమము-కొట్టుకొనుటకు మొదలుపెట్టెను. పుత్రము చేతనుండి క్రింద

చడను. అతనికి తెలియదు. కొంతసేపటికి జ్ఞప్తికివచ్చి “హా దైవమా! నీవేసాక్షి. నాకు తమ్ముడియందుకున్న ప్రేమ వట్టి అదంబరమా? అది వానిని నాశముచేయుటకు చేసినదా? వాడినాశనము నాకు నష్టకరమా?” అని దుఃఖింపసాగెను. సత్యుని హృదయమందు ఇంతవనిచేసిన పుత్రము వానిరిల్లియగు దేవప్రియ ప్రాసినదే. ఆమె చేసిన నాశనపూర్వకమైన ఆశీర్వచనములు ఉత్తరముద్వారా వీనికంపెను. ఇంటివద్ద తీర్చినచో వీనికి వినపడ దనితలచి స్వంతముగా ఒక పెద్దకవరులో రసయావత్తుకోసమాతీరునట్లు ప్రాసించెను. ఆలోజామొదలు నిర్యయ ఒకటిరెండుపుత్రములు సత్కల్యణికందుమందెను. అతడు పుత్రమునదువకపూర్వమే తునకలుచేసి అగ్నిలో అదుల్లే ఖనితో చెడినకాగితము పుత్రముచేయుచుండెను.

2

ఇప్పుడు సత్యునికి ఒకవిధమైన మనోరోగము. దుకాణముముగించి ఇంటివద్దనే పడుకొనిఉండి ఏదో దీర్ఘలోచనలో మునుగుచుండెను. వానిజన్మలో జరిగినయావత్తులంగతులు ఛాయాపటములవలెఅడుగుండెను. ఇట్లు ఒకసెలగడచెను. ఒకనాడుసాయంకాలమున రి గంటలకు తలుపువద్ద పిలుపు వినపడెను. పరిచిత స్వరము. సత్యునిగుండెలు దడదడలాడెను. తలుపుతెరచుటకు లేచెనుగాని రెండునిమిషములు అక్కడే నిల బడియుండెను. ఎట్లో వెల్లి తలుపుతెరచెను. ఎదుట జ్ఞానునిస్వరూపము కాన్పడెను. సత్యుడు అది నిజమా లేక కలయా అని దగ్గరికివెల్లి కాగలించుకొనెను. రెండుమాడునిమిషములయనంతరిమున తెలివించెను. సోద రులు ఇద్దరు వేరుపడినతర్వాత అరువేండ్లకు కలుసుటకు ఇదే మొదటిసారి. ఎన్ని సార్లు మాట్లాడుటకు ప్రయ త్నించినను మాట రాలేదు. అన్నగారి శరీరస్థితిచూచి రమ్మడు అతీదుఃఖించెను. వాని మలినపుష్పములు, తుల్యముగాలేనిగృహము, ఒకచీకటిగదిలో మిటమిటలాడుచున్నదీపముచూచి అశ్రువులు తుపాసుచేపిడిత మైన సముద్రపుకెటములవలె ఉప్పొంగివచ్చుచుండెను.

అప్పుడు సత్యప్రకాశుడు వానిని ఓదార్చి ఇంటియొక్క యోగక్షేమములు అడుగుచూ మంచముమీద కూర్చుండపెట్టెను. వీని దీపఅవస్థచూచినకొలది అతడు ఏడ్చేగాని మాటలేదు. సత్యుడు ఇట్లు ప్రశ్నించెను: నీవు వచ్చెదనని తెలియపరచనైనా లేదేమి?

జ్ఞానుడు:—నేను వ్రాస్తిగాని అందలేదు కాబోలు.

సత్య:—కావచ్చును. నేను దుకాణమునకు వెళ్ళుటలేదు. ఇంటివద్ద అంతాక్షేమమా?

జ్ఞానుడు:—తల్లిగారు స్వగర్భులైనారు.

సత్య:—(ఆశ్చర్యబోయి) శ్రీహరి! ఏమంటివి? వారికి ఏమిజబ్బుచేసెను?

జ్ఞానుడు:—జబ్బులేదు. మందుతి నెను.

సత్య:—రెండ్రెగారు కులాపాగాఉన్నారా?

జ్ఞానుడు:—కుశలమేగాని ఇంకా గతించలేదు.

సత్య:—అదేమి? జబ్బుగానున్నరా?

జ్ఞానుడు:—“అమ్మ పిషము మ్రింగినపుడు అయిన ఏదో నుందు నోటిలోపోసినపుడు అయిన రెండు ప్రేర్మ అమ్మ కొరికివేసెను. అందుచే శరీరమందు విషమువ్యాపించి ఆసుపుత్రలో అంత్యభుడియులెక్కిపెట్టు కొనుచున్నాడు.” అనగానే సత్యుడు ఒకనిట్టూర్పువదలి “హాదైవమా! గృహభ్యాసలే గృహముభస్మమైనదా?” అనెను. తిరిగి రెండవరోజు ప్రాతఃకాలమున ఇద్దరుసోదరులు కలకత్తానుండి సయనమాయిరి.

—ప్రేమచంద్రునికనునాదము.

మొల్ల

౧

శ్రీ రామ శర్మ గారు

తరముల వెన్న విద్యకులతఃపతితుండని కుంభకారునిన్
దళియని యేదినాల నవతారముదాల్చితో! నీవు రాఘవే
శ్వరుచరితమువంటి రసవత్కృతి నేగతివ్రాసినావో! బం
ధురకవితామహాత్మ్యపరితోషితసర్వరసజ్ఞ శేఖరి!

పదపదమున్ సుధల్చిలుకు పద్యములెన్నని చూపవచ్చు, కా
వ్యధవుడను, కావ్యవస్తువొకడై పరికింపగ రామమూర్తి యె
ట్టిదయిన పారవశ్యము ఘటిల్లెనో నీకు; అనుభూతివేద్యమా
నది యిటువంటిదంచు తలమా పలుకన్? కవితామనోహరి!

కలశకృదస్వవాయమున కారణసంభవయైన శారదా
లలనపు నీవు నిక్కము; కులాలకులమ్మునకేమి, యాంధ్రభో
కులకనియేమి, యాభరతకుంభినికే యొకమాపులేని ని
స్తులితయశమ్ము చేకురెనుమా! నినుగూరిచి సాహితీమతీ!

ఖలమతి రాక్షసుండు మహికస్య బలాత్కృతినేయుపట్ల; భూ
తలపతిరాలగుంగ బహుధావిలపించెనుపట్ల; సంగర
స్థలివన్యగాక్తదేహులు నిశాటవనాటాలుపోరుపట్ల; ను
త్తలపడకుండ నెంతకవితాబలమోగద యాచికొంటి కో
మలివయిగూడ అబ్రముసుమా! యది దివ్యకవిత్వమోహినీ!

క్రమములెఱుంగనట్టివి యలంకరణమ్ములు; అయత్నపుంఖతా
తిమృదులముల్ పదమ్ములు; సుధీమహితమ్ములు వర్ణనమ్ములు; ఆ
ర్ద్రమధురమా మనోజ్ఞకవితారచనాధ్య; కులాలవంశర
త్నమయిన యట్టిమొల్ల చరణద్వితీయమ్మున కంజలించెదన్.

౨

కవిభూషణ, శతావధాని డో మా వేంకటస్వామి గుప్త గారు
అవనీకామినివయ్య, వేల్పుల కళకళంబైన పీయూషధా
ర వెనంబోతెను లీలమైదనర శ్రీరామాయణంబాయ్య వ్రా

సి విశేషప్రమదం బిలాజనతకుంబెన్నారగాఁజేసి
పాత్రపు నీవైతి విహాపవర్గసుఖమార్గప్రాప్తికే; మొల్లరో!
గమ్మునగమ్మవాసనలు గ్రమ్మెడిమల్లెలు మొల్లలోప్పు మా
ల్యమ్ములో? చందనాగురువనాంతరహరిమనోజ్ఞ వాతెపో
తమ్ములో? వేల్పుబువ్వకును దమ్ములో? నీకవనమ్ము? లమ్మ! మేల్!
కుమ్మరిపిల్ల పయ్య నిలకుమ్మరిమ్మెడినాపు; మొల్లరో!

మొల్లా! కుమ్మరిపిల్ల వీననుటకుంబొల్పొందెడిం గారణం
బు లైక్కింపంగనై న, నొక్కతెఱఁగొప్పన్ రామచారిత్రకాం
డోల్లాసోరుఘటంబులంగొలిపి వీయూషంబునందుంచినా
విల్లిలం గులపద్ధతిన్నిలువవో? పృథ్వీజనంబెన్నగఁ!

కుమ్మరిచేయఁగుండ, లవికొన్నజనమ్ములు కొందఱేరో మో
దమ్ముగడిఁత్రు వాన; సముదారసుధారసధారఁగేరునం
దమ్మునఁబోల్పు రామసుకథామృతమొప్పుఘటమ్ము నీవు గో
ల్పమ్మహిమండలము సకలమ్ము ముదమ్మనిశమ్ముగాంచెడిన్.

నాకవనమో? నీకవనమో?

నాకవనముదనువు నటఁజనక గానీ నీ

లోకము నాలోకంబు

వీరముదాపహమునేయునీకవనమనక.

ఆకల్పంబుగ నాంధ్రభారతికమూల్యాంక్రియావైఖరి
నీకావ్యంబగు రామచంద్రకథ వన్నెవాసియుంగొల్పుచుక
వీరకాజ్ఞానవిహీనమావపుల కుర్వించెల్వించుగూర్పుచుక
శ్రీకళ్యాణదమైచెలంగుటకు సందేహంబులే దంబరో!

గృహలక్ష్మి ప్రశంస

అరుగుదెంచెదపు ప్రతిమాసాదియందు
ఆంధ్రసాహిత్యలక్ష్మి మహాదరమున
ముదితలకుబంపుకానుకల్ మోసుకొనుచు
స్వాగతము నీకు గృహలక్ష్మి! స్వాగతమ్ము.
ఆదరించెనువారు లేవందువలన
స్థీయసాభాగ్యగరిమ గోల్పోయినట్టి

గాలి బాలసుందర రావు గారు

ఆంధ్రవనితలరచన నీయండవలన
క్రొత్తక్రొత్తవికాసమ్ము గూర్చుకొనును.
కాలగత్యానుసారీయై చాలవరకు
యెండిపోయిన స్త్రీలసాహిత్యవల్లి
పల్లవించెను నీదయ, తల్లతాభి
వృద్ధియొనరించుమమ్ము పుష్పించువరకు.

“ఇదుగో, గంగమ్మా! గోదావరివొడ్డున ఈమధ్యవదిగిన స్వాములారు బాగా చదువుకున్నాడటగా” అన్నది ద్వారక.

“ఇంతేవా నీవువిన్నది? చదువేకాదు బిల్బువాళ్లకి మందులుకూడా యిస్తాడట” అన్నది గంగమ్మా.

“సంతాపములేనివాళ్లకి తాముతుకూడా యిస్తాడట. ఎంతమందికో అనేక గ్రామాల్లో దాఖలా కన్పించిందిట కూడాను” అన్నది మరొకాడెడ లక్ష్మీబాయిమ్మ.

“మనంబ్రక్కలదిగితే సమాధానము చక్కగా చెప్తుతాడని అంటారు. ఆయన యెక్కువకాలం సమాధిలో వుంటాడటండీ, విన్నారా?” అన్నది యొకవితంతువు.

“ఒకటేమిటి ఆయనసర్వవేత్తి. భూతభవిష్యద్వ్యర్థమానాలు అన్నీ తెలుసాయనకు. అట్లాంటివారి పాదాలకులోలా సమస్కారంచేస్తూవుంటే జన్మతరిస్తుంది” అన్నది ఓముసలమ్మ.

గోదావరివొడ్డుననున్న భవశేష్వరంలో ఒకరోజు తెల్లవారేటప్పటికి నీలిలో అమృలక్కలంతాచేరి అక్కడమఠంలోదిగిన స్వాములవారిని గురించి యింట్లోపనులు వదిలేసి యిట్లాదిత్రేవిచిత్రాలుగా చెప్పుకుంటున్నారు. ఊరందరికీ మరొకవిషయమేదీ చట్టలేదప్పుడు.

* * * *

ఈవిషయం ఆపూరిపెద్ద భీమయ్యగారుకూడా విన్నారు. అటువంటిస్వాములారు తొన్నాళ్లు తన యింట్లోవుంటే తనయిల్లా, తనపూర్వులూ, తనూ, అంతాతరిస్తారని స్వాములార్నియింటికి విల్బుకొస్తానని తనున్నానంచేసి, విభూతిపెండెకట్టుతీర్చి, మతానికేసిచెల్లి, స్వాములారి పాదాలకు సమస్కారంచేసి నిల్చున్నాడు. ఇంకాయోగంలోంచి కళ్లుతెరవలేదు స్వాములారు. చలకరిస్తేవారియోగానికి విఘ్నంకలుగుతుండేమోనని పూజకున్నాడు భీమయ్య. పోనీ తనుక్రిందకూర్చుండామన్నా వారిఅమజ్జలేందే కూర్చుంటే యేం తప్పే అని, చాతకపక్షిచకోరానికోసం నిరీక్షిస్తూవున్నట్టు స్వాములారు యెప్పుడుయోగంబీడి కళ్లుతెరుస్తారా అని నిరీక్షిస్తున్నాడు భీమయ్యగారు. మధ్యాహ్నం రెండుబాములకి సమాధిలోంచి శేత్రాలువిప్పేడు స్వామి. భుజమైన భక్తిశ్రద్ధలుకనపరుస్తూ మల్లీపాష్టాంగంపడిలేచేడు భీమయ్యగారు. కూర్చోమని పాజుచేకాదు స్వాములారు. భీమయ్యకూర్చున్నాడు. “తమరు మాయంటికివిజయంచేసి తమరు ఈగ్రామంలోవున్నన్నాళ్లు మాయంటోనేవుండి నన్ను కృతార్థునిచేయవలె”అని ప్రార్థించేడు.

“మేము సర్వసంగపరిత్యాగం. ఇల్లలోవుండం. మాకీగోదావరివొడ్డున చాలాసౌఖ్యంగావుంది” అన్నాడు సన్న్యాసి.

“పోనీండి శ్రమించండి. అట్లాగైతే భిక్షుకేవా దయచేయమని వాప్రార్థన”అన్నాడు.

“నేను భోజనంచేయ్యను. భిక్షుకొరకు చెడుక్కుంటూ పోయేదిలేదు” అన్నాడు స్వాములారు.

“మరియేంపుచ్చుకుంటారు?” అన్నాడు సవినయంగా భీమయ్య.

“క్షీరం, ఫలం” అన్నాడు కామయాంబరి.

“అవేపట్టుకొస్తాను” అని, స్వాములారు వేదాంతం వ్యాఖ్యానంచేస్తూవుంటే కొంతసేపు ఓని యింటికి వెళ్ళిఆయనకు పాలు, పండ్లు పంపేడు భీమయ్య. అప్పటినుంచి నిత్యము స్వాములారికి పాలు, పండ్లు ఎక్కువ సప్లయ భీమయ్యగారిదే.

* * * *

స్వామిలారు మధ్యాహ్నం ఒంటిగంటలగాయతూ సాయంకాలం నాలుగుగంటలవరకూ ప్రజలతో మాట్లాడుతారని, తక్కినకాలమంతా యోగంలో వుంటారని వదలిపెట్టెడిది. అంతే జనం యింట్లో వస్తుతోందరగా చేసుకునో, చేసుకోకనో పన్నెండొంటలమంచి నిత్యం మతానికి వెళ్లడం ప్రారంభించేరు. కొంతమంది ఆయన వేదాంతం చదువుకుంటే వినడానికిని, మరికొందరు కోగాలకు యేంమందుచెబుతారో అని, కొంతమంది మనలమ్మలు కోడళ్లకుగాని, మమమనాళ్లకుగాని వంతుకలగడానికి తాయెత్తుయిస్తారేమోనని, యింకా కొందరు ముందు తమకేష్టి అదృష్టం రానున్నదో ప్రశ్నలుచేసి తెలుసుకుందామని, అంతా చుంట్లు పుచ్చుకుని వల్లి ఆయన ముందుపెట్టి నమస్కరించినందుచే వాళ్లు. ఆయన వచ్చినవారిని అంతా హాస్కోమనిచెప్పి యెవరే వడిగినా కాంతోగా అందరికీ జబాబుచెప్తూవుండేవాడు. నాలుగుగంటలకాగానే అంతా స్వామిలారివద్ద కలెత్తుతీసుకొని వెళుతూ ఆయన సాక్షాద్విష్ణుమూర్తినని, లేకపోతే యిన్ని సంగతులు తెలియడంకష్టమని, ఆయన వ్యాఖ్యానం చేస్తావుంటే ఆయన వాగారవింటే పారవశ్యం కలుగుతుందని ఆయన్ని గురించి క్లాఫిస్తూ వెళ్లేవారు. స్వామిలారి గొప్పతనం, ప్రతిభావిశేషం ధనశేష్యరంమట్టుపట్టంతా వ్యాపించింది. ఎక్కడెక్కడ నుంచీ కూడా తీర్థానికి వచ్చినట్లు ప్రజల రావడం మొదలైతేరు. ధనశేష్యరం అంతా యెక్కడచూచినా జనంతో కిటకిటలాడుతోంది.

*

*

*

*

“ఇదుగో భాగీరథమ్మ! కోలా చెప్పాలనుకుంటాను. నమయానికి జ్ఞాపకం రాదు” అన్నది లక్ష్మీబాయిమ్మ.
 “ఏమిటి? ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చిందిగా చెప్పు” అన్నది.
 “కోలా నీవు వేదాంతం వినడానికి వెళుతున్నావుగా?” అన్నది.
 “అఁ, వెళుతున్నా.”
 “ఇంట్లో కోలా నీకోడలు నీతోపోట్లాడుతోందికదా? కొడుక్కి నీమీదక్రొధం ఏర్పడుతోందికదా? ఈసంగతి స్వామిలారిలో చెప్పకపోయినావా?” అన్నది.
 “అదే ఆలోచిస్తున్నా నేనూ.”
 “ఆలోచన లేదుమా? మొగవారు కోపం చేస్తారనా?”
 “అదికాదు. ఈపోట్లాటలకి స్వామిలా లేం చేయగలుగుతారని.”
 “ఇంతమందికి యెన్ని విషయాల్లోనో చెప్పగలేంది నీకు చెప్పరూ? ఏదో చెప్తుతారు వెళ్లు.”
 “అయితే వెళ్లి ఆనక కనుక్కుంటాను మరి.”

*

*

*

*

చిన్న పిల్లలవద్దగతీ, స్వామిలారిపోటి పెద్దవాండ్లవద్దగతీ రిక్తహస్తాలతో వెళ్లకూడదని రెండుబల్తెయి వండ్లు, నాలుగు గప్పేరుపున్నములు తీసుకుని భాగీరథమ్మ వల్లి స్వామిలారి నుందుంచి ఆయనపాదాలకు ప్రసేదించింది.

“కూర్కోండి” అన్నాడు స్వామిలారు.

కూర్చుని “నాదొకమనవి” అన్నది.

“అభ్యంతరం లేదు చెప్పండి.”

“నాకోడలు కోలా నాతోపోట్లాడుతుంది. నాకుమారునికి నామీద క్రొధంపుట్టింది. పోట్లాట లేకుండావుండేట్లు ఏభూతికాని మరేదైనా యిచ్చి అనుగ్రహించాలి.”

“దీనికి ఏభూతికాదు.”

“మరేమి కలెవు?”

మద్రాసున కల్లంగుల వేలముపాట పికెటింగు
 జూలై 30-వ తేది
 నాయకురాలు శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు

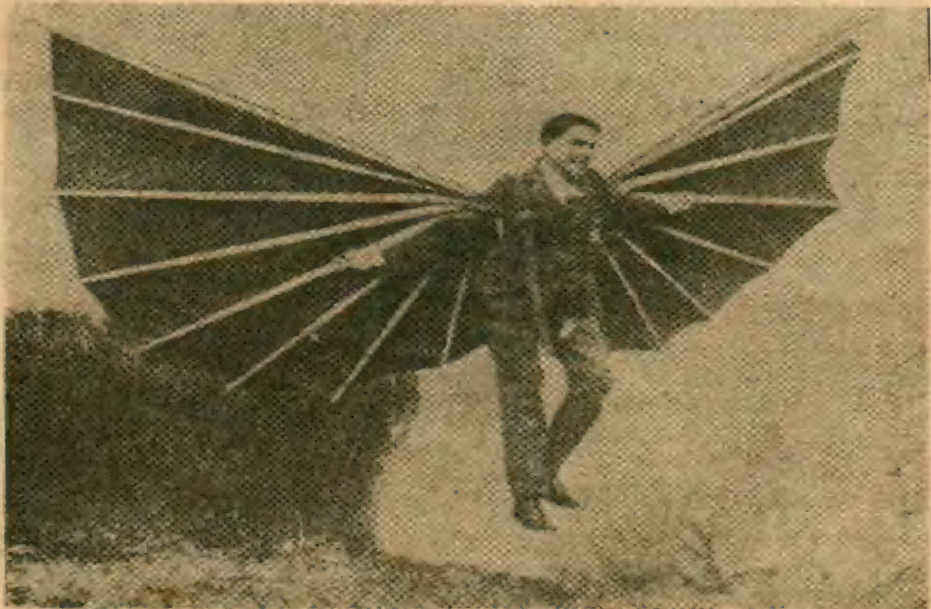

రైలుపట్టాలను తొలుగుట

శ్రీమతి మేరీజాన్ కన్యగారు బి.యె.

లండను విశ్వవిద్యాలయమున బి.యెస్. ఆనర్సుపట్టమునుపొందినది.
 తరువనల్ పురము మహారాజాకళాశాలలో బి.యె. పట్టమునుపొందినది.

భూలోక గంధర్వుడు

మానవుడు చెక్కలతో ఆకాశమున ఎగురుచున్నాడు.
 ఆమెరికాఖండమున ఆకాశవిమానచోదనమున అతిభ్యాతిగన్న ఆదాల్ చమాడ్సు
 గారు బ్రూక్లన్ మైదానమున చెక్కలుకట్టుకొని పైకి ఎగిరిన వింత.

భాగీరథమ్మగారి యొంటిమీది నగలుచూచేటప్పుటికి సాములారికి ఆలోచనపోయింది.

“దీనికి ఒకజపంపుంది. అది సేర్పకుని నిత్యం చేస్తూవుంటే ఇట్లాంటి గృహచ్ఛిద్రాలువుండవు.”

“అయితే ఆజపం నాకుచెప్పండి చేస్తాను.”

“ఇప్పుడుకాదు. రాత్రి. నక్షత్రాలురావాలి. ఏదైనాపుణ్యస్థలంతో అర్ధరాత్రివేళ ఏకాంతంగా నుంచుని సేర్పకోవాలి. చాలాకష్టం” అన్నాడు సన్నాసి.

“ఘరంలేదు. ఏట్లాగైతే పోట్లాటరక్కలేచాలు. తమయజ్ఞ సేమరాత్రి వస్తే ఎదుగుంటుంటున్నాను.”

*

*

*

*

తెల్లనాతోంది. కాకులుకూస్తున్నాయి. అప్పటికప్పుడే వూరిజనమంతా ప్లావాలకి గోదావరికి వెళుతున్నారు. వీరంతా గోదావరిలో దిగేటప్పుటికి బలంలో ఒకశవం లేలుతోంది. ఆశావాన్ని పట్టుకుని వొడ్డుకు తీసుకొచ్చి చూచి ఆశ్చర్యపోతున్నారు. “ఇదేమిటి? భాగీరథమ్మరా. ఎట్లాచచ్చిపోయింది? అయ్యో! అయ్యో! ఒంటిని ఒక్కవస్తువేనారేదే. పుస్తాకనవడదే. వస్తువులేమైనాయిచెప్పా” అంటూ అందరు తలోమాటా మొదలుపెట్టారు. “ఒంటినిండా వస్తువులతో యెప్పుమావస్తూవుంటే పార్వతీదేవలీలగుండేదే” అని కొంతమంది విచారపడుతున్నారు. ఈసంగతి భాగీరథమ్మగారి భర్త విన్నాడు. ఆతనువచ్చి శవాన్ని చూచి నిర్భంతపోయి ఆవురుమన్నాడు. ఆవిడ గోదావరి కప్పుడువచ్చింది అని అంతాఅడిగేరు. “స్వాములవారివద్దగిరి జపం సేర్పకువస్తానని రాత్రివెల్లింది. యేమోయింకారాలేదనుకుంటున్నాను. నాకొంప తీశావురా స్వామి!” అన్నాడు. “ఇంకేమి? స్వాములార్ని అడిగితే అంతా తెలుస్తుంది” అని అంతా మఠానికి బయల్దేరి వెళ్లారు. అక్కడికివెడితేయేమింది? మళం కూస్యం. వస్తువులతోకూడా స్వాములారంత ధావంతయినాడు. జపంతంతా “ఈహార్య స్వాములారిదే. సామ్యుకోసం యంతమోసం యంతమోసం” అని ముక్కుమీద వేలువేసుకున్నారు.

అత్తింటికి పయనము

కురులునవరించి, చేమంతివిరులుదాల్చి,
నుదుటఁ గుంతుమచుక్కను బదిలవళించి,
రమ్యముగఁదీర్చి క్రొత్తచీరనుధరించి
భర్తతో బాల నౌకపైఁ బయనమయ్యె.
తనయనంపఁగఁ దల్లి రేవునకువచ్చి,
నావనాలుగుబారలు సడిచినంత
“అమ్మ! నేనుండుఁ జాగ్రత్త” యనుచుఁజెప్పె
సక్రపులనద్దకొనుచుఁ జేలాంచలమున.
బాలకందోయినుబుకు బొప్పములడంపఁ
బక్కుములనప్పలించు నవ్వలికిఁదిరిగి,
పొంగిపొరలెడిదుఃఖము మ్రింగుకొనును
భర్తచూచిననలుగునకా భయముకలెన.

కండు కూరి రామ భద్ర రావు గారు

తరణికిరణములకుఁ బాణితలమునడ్డి
అంతకంతకుదూరమై యరుగునావ
వై పునకెజూచుమాత రెప్పలనునిలిపి
ఆకపిల్లన్నఁబ్రేమ యేలతివకై న.
చూచుచుండంగఁ దనతల్లిచుక్కయగుచుఁ
బ్రక్కవస్తువు లందానవాలులేక
పోయిననుబాల ఆవై పెపొందిచూచుఁ
దల్లికొఱకయి; ప్రేమయొంతటిదోకాని!
మగనికొగిలిసుఖమునెమ్మదిఁదలంచి
భర్తతోనేగ నంతనంబరముపడియుఁ
గంటతడివెట్టె నాబాల కడకదేమొ!
పుట్టినిల్లన్నఁదీసి యేపాలఁతికై న.

మా సింహం పిల్ల

శ్రీమతి ప్రాతూరి లక్ష్మమ్మగారు

మాసింహమును ఒకరోజు నేను నావిట్లా కూర్చుని పిలిచేను. 'సింహం నీపేరేమిటిరా?' అన్నాను. 'నాపేరా? నాపేడుసింహం' అన్నాడు. 'అకాదు. నీపేరు సింహంపిల్ల' అన్నాను. 'కాదుకాదు నాపేరు సింహంమే' అన్నాడు. నాకు సింహంనోట్లోనుంచినట్టే ప్రతిమాట చాల ముద్దుపస్తూయిస్తుంది. చివరకు సింహంయేడ్చినా నాకెంతో ఆనందంగాయింది. ఆతెల్ల

సింహంపిల్ల, వ్యాసకర్త.

ముఖము, ఆచక్రములవంటికళ్లు, కొంచెంఎర్రగావున్న జట్టు, చిన్నకాపింగు, యిటు అటు దొంగచూపులు చూస్తూ యేడుపురాకపోయినా తెప్పించుకోవలెనని ప్రయత్నముచేయుచున్న మాసింహంపిల్ల ముఖము చూస్తే నేనేలాంటిసితిలోయంటానానాకే తెలియదు. అందువల్ల నాకేమీ తోచనవ్వడల్లా సింహంన్ని పిలిచి నీపేరు సింహంపిల్ల అంటాను. కాని సింహంపిల్లా అనడానికి వప్పుకోడు సింహం. అక్కడనుంచి మొదలు పెడతాడు తనముద్దులపంచాంగం. 'నిన్ను తాతయ్య యేమని పిలుస్తాడురా?' అన్నాను. 'నన్ను తాతయ్య సింహము అంటాడు' అన్నాడు. 'నిన్ను అమ్మ యేమని పిలుస్తుంది?' 'అమ్మనన్ను నరసింహమూరి అంటుంది.' 'చూడు, నాన్న యేమని పిలుస్తాడు?' 'నాన్న నన్ను దొరాలంటాడు' 'చూడు, సింహం నేనునిన్ను ఏమని పిలుస్తానురా?' సింహం యిటుఅటు దొంగచూపులు చూచి 'నన్ను సింహంపి.....ల్లా అంటావు' అని

నావల్లోపడుకుని నవ్వుటం మొదలుపెట్టేడు. మేమంతాకడుపుబ్బెట్టు నవ్వేము. మేమున్న చోటికి సింహంబామ్మవచ్చింది. 'సింహం మీనాన్ననితీసుకుంటాను. నాది మీనాన్న' అంది. నావల్లోనవ్వుతుంపడుకున్న సింహం సింహంపిల్లలాగు లేచింది చార్జనంగాను. 'అయి నడ్డు వడ్డు నువ్వు చీతక్కయ్య నాన్ననితీసుకో' అన్నాడు. కాదు 'మీనాన్న నేతీసుకుంటాను' అంది బామ్మ. 'వడ్డు బామ్మ వడ్డు' అనిబామ్మకేసి చిన్నచూపుచూశాడు. ఆచూపుతోనే బామ్మ లొంగిపోయి సింహమును తనదగ్గరకు లాక్కుని రెండుముద్దులు బహుమతియిచ్చింది. మా సింహం యేడుపుయెక్కడ వివపజ్ఞాసరె తాతగారు యెంతజపంలోవున్నా పిలచి ఒకపీట వేసి యెదురుగుండా కూర్చోపెట్టుకుంటారు. ప్రతిరోజు సింహం ప్రొద్దున్నలేచి పళ్లుగిట్లు తోముకుని యెంతచలికాలమైనా తండ్రితో చన్నీళ్లున్నానంచేస్తాడు. వాళ్లమ్మలేవడం ఆలస్య

మయి తె అరివాణం, ఉద్దరిణి, విభూదిపంతు తండ్రిపీటవద్దపెడతాడు. తండ్రి పారాయణచేసు కునె పుస్తకాలు తీసుకొస్తాడు. ఒకపీటవేసుకొని విభూదిపిండికట్టుపెట్టుకొని బాసిపెట్టెసుకుని తను ఒకఉద్దరిణి పంచపాత్రసీళ్లు పెట్టుకొని తండ్రితో సమంగా పంచపాత్రలో నీళ్లన్నీ తాగుతు కూర్చుంటాడు. తండ్రిజపం ఆలశ్యమగుతే అల్లరిమొదలుపెడతాడు. వీడల్లరిచూచి తండ్రి కోప్పడుతాడనివాళ్లమ్మ 'సింహం చూడు కొబ్బరికాయపట్టుకెల్లినాన్నగార్కియ్య' అంటుంది. అక్కడినుంచి గబ గబ పరుగెత్తుకువెళ్లి పడమటింటిలో తట్టలోపున్న కొబ్బరికాయఒకటి పట్టుకువస్తాడు. నాన్నదగ్గరపెడతాడు. కాస్తేపుపూరుకుంటాడు. నాన్నజపం అప్పటికేకాదు. ఆవళంగా తండ్రిపక్కనునుంచొవిచూస్తాడు. అప్పటికే పలకరించకపోతే తనచెయ్యిఒకటి తండ్రిమొడమీదవేసి ఒకచేత్తోగడ్డంపుచ్చుకొని 'నాన్నోయి! నాన్న! పలక వెళిపడకవేమనాన్న, గొబ్బడికాయకొట్టవే' అంటాడు. వాళ్లనాన్నయికవీడిచేతిలోపడలేక అప్పటికింకా జపంపూర్తి కాకపోయినా కొబ్బరికాయకొట్టి నైవేద్యంపెట్టి నాల్గుముక్కలు వీడికిపెట్టిపంపుదామను కుంటాడు. కాని సింహంపూరుకోడు. తండ్రిని నీవుకూడాతినవెఅంటూ తనచిన్న చేతులతో తండ్రినోట్లో పెడితే యికసింహంపిల్లచేతుల్లోనుంచి తప్పించుకోలేక నవ్వుకుంటూ సింహంను యెత్తుకొని గొబ్బరిముక్కలుపమలుతు తండ్రికొడుకులు ఉదయంయెనిమిదిగంటలయ్యేటప్ప టికి బయటకువస్తారు. మాసింహంకబుర్లవల్ల వాళ్లనాన్న, బాబాయి తమప్రయాణపు అడా వడిలోనర్దుకోకుండా మరచినవి జ్ఞాపకమొస్తాయంటాయి. సింహానికి బాబాయిఅంటే చాల ప్రేమ. బాబాయి ఒకరోజు జరుగురువనిమీద ప్రయాణమయి సూటుబూటువేసుకు వెడు తున్నాడు. సింహంగబగబవచ్చినిలవేసాడు. 'బాబాయి! నాకుడబ్బయియ్యవు? కాని డబ్బు యియ్యవు?' అని మూలుగుతునుంచున్నాడు. అప్పుడు బాబాయి తన నాల్గుజేబులువెతుక్కు న్నాడు. కానిమనిపర్దులేదు. సింహంనిలవేసినందుకు అదివర్కువిసుక్కున్నా ఇప్పుడునుతో పించి మోటారుఅందదేమొ అని అడావిడిగావున్నా చిక్కిందిసింహంపిల్ల చేతులోకనుక యిం ట్లోకివెళ్లిపర్దుతీసుకొచ్చి సింహానికి కానిఇచ్చేడు. సింహం తూరీగలాగపరుగెత్తుకెల్లి పిల్లలంద రికి చూపించేడు. చీమలబారులాగ అంతా బాబాయినిచుట్టేశారు. అందరికీ తోలో డబ్బు యిచ్చి యింకొకటి యింకొకటిఅని కొనుదుతున్న పిల్లలను వదల్చుకు యివతలవడ్డాడు. ఒక బారెషదూరంవెళ్లేటప్పటికి బొజ్జడించుకుంటూదొర్లుకంటూ నీతయ్య పరుగెత్తుకువచ్చింది. 'నాకేవి నాన్న డబ్బులు' అంది. కానిఇచ్చేడు. నీతక్కయ్యత్త పివడలేదు. చిన్న యెత్తువేసాడు. నీతయ్యాచూడు 'నీకు దవసంకావాలా చామంతిపువ్వులా' అన్నాడు. నీతక్కయ్యముఖంవిక సిందింది. 'నాకు రెండూకావాలి నాన్న' అంది. 'సరే నీకురెండూతెస్తాగాని ప్రస్తుతీ చెప్పకు వెళ్లు' అన్నాడు. ఒకపరుగువెళ్లిపిల్లలతో ఆటలలోపడింది. ఇవాళ మోటారు అందుతుందా లేదా అన్న సంగతయతో త్వరగావెళ్లేడు బాబాయి.

— ఈవ్యాసముయొక్క మొదటిభాగము మేమాసమున ప్రచురింపబడినది.

గులాబీ

వి. యన్. గిరిగారు

చల్లనిగాలిపోకింది. హాయిఅనిపించింది. కళ్లువిప్పిచూసేను మెల్లిగా. పొందర్యమైన ప్రకృతి ఆపుచున్నది. అదివరకట్లాచూడకండడంచేత ఆరే నాపుట్టుకనుకుంటా. క్రమముగావస్తోంది నామడివేపుమంచి వెలుగు. రానురాను అదిక్కున ఎఱ్ఱనిబింబం వొకటి భూమిలోంచిలేచినట్టు లేచిందిపైకి. ఆబింబంమంచే వెలుగుంతా యొగజల్లుచుతోంది. మరికొంచం నీచట్లో ఆకాంతం అదీపోయి బట్టబయలు అయింది.

నాల్గదిక్కులా వుల్లేచూసేను. నేనొక ద్రనేకారు నామట్టుప్రక్కల అనేకులున్నాడు నాలాంటివాళ్లు. నాకన్నచాలా పెద్దవాళ్లు, నాయాడువాళ్లు, కళ్లుతెరవక చచ్చనిచచ్చడాల మునుకులోంచి యింకా తొంగి చూస్తోన్న వాళ్లుకూడావున్నారు. మరికొందరి రూపంపునికి నాదిమల్లేనే వున్నాయి. కాని వర్ణ తేధంకూత్రం వుందిఎఱ్ఱగా, చచ్చగా, తెల్లగా. మరికొంతమారావ యింకా కొందరున్నారు. అయినా వాళ్లరూపంపునికి అన్నీ వేరు. వాళ్లజాతే వేరు.

దూరంనుంచి ఒహోయన మమ్మల్నుందరినీ పరీక్షిస్తోవస్తోన్నాడు. కొందరికొస్తోన్నాడు ఆమాంతం. నాకుభయమైంది నన్నుకూడా కోస్తాడేమోనని. నాదగ్గరికొచ్చి తపనలనికత్తితో కదిలించేడునన్ను. నాపక్కవవున్న వాతోబుట్టువు నోహోమెని, చాలాపెద్దామెని కోసి బుట్టలో వేసుకొన్నాడు. చాలామంది తమదుర్దశకి ఏడుస్తోవున్నారుదాంట్లో. ఆకోపినతావుల్లోంచి అక్రమించువులు కారుతోన్నాయి. నన్ను చూసి అన్నారువాళ్లు: “నీగూడాయిట్లాంటివిధే రానుండమ్మ! ఎందుకుపుట్టావమ్మ? నువ్వుకూడా మామల్లే చావడానికి!” అంటూకంట తడిపెట్టుకొన్నారు. ఎందుకుపుట్టేవా నిజంగా అని విచారించా. అయినా నాచేతులో యేముందిపుట్టడానికి, పుట్టకపోవడానికి? నన్ను పుట్టించమని తపస్సుచేసి బలిమాలావా! ఎట్లా కావాల్సింటే అట్లాఆవుతుంది. ఏంచేస్తాం! తప్పించుకొని పారిపోవడానికి నీలుందావీమెనా?

పుద్ధిఅయినట్టే ఊజిస్తోందివెలుగు. అయెఱ్ఱనిబింబంమరొక వేపున మల్లేమాయమవుతోంది భూమిలోకి. కిందిలేపున చిన్నకొమ్మలమధ్యవున్న వారపుడకలచిక్కులో ఒహాచిన్నపిట్టవొచ్చిపూచుంది.

మరలచీకటియింది. దూరంనుంచి ఒహోయననడుస్తో నాదగ్గరికొచ్చి రాలిమీదకూచున్నాడు. పొద్దు టాయనమల్లె మోటునాలేడు. చాలాఅందంగాఉన్నాడు. గుడ్డలుకూడా చాలామృదువైనవి. అయినా గుడ్డల మీద వొంటిమీద యేమాత్రం లక్ష్యంలేనట్టు ఆలోచిస్తో కూచున్నాడు. చాలాసేపయింది. పెద్దగాలాకటి వీచింది. అగాలిచేత ఆయన తలకిదగ్గరిగాజరిగాసేను. నావేపుచూశాడు. ఆచూపుల్లోనే లలితత్వం, విచక్షణాజ్ఞానం, నాయందల్లేమూ అన్నీ ఇమిడివున్నాయి. మృదుత్వంగానన్ను చేతితోతాకేడు. మచ్చ పెట్టుకున్నాడు. ఎందుకు నామీదింతుడయ ఈయనకి?

కోలేడు. అట్లాచేస్తాడనుకోలా. నాబాధ!ఆయనకి తెలియకా? అయినా అవల్లటివాడి బుట్టలోపడ్డ దానికన్న ఈనాగరికునిచేతుల్లో పడడం నయమని తృప్తిపొందా.

పెద్దబంగళాలోకి తీసికట్లేడు. ఎటుచూసినా గోడలూ, పటాలు. కిటికీల్లోంచిగాలివస్తోన్నా దిగబట్టి నట్టుందిగాని స్వేచ్ఛగావీచడంలేదు. ఒకబల్లమీద నన్నుంచి దీపంవెలుగులో ఒహాకాలితంమీద యేమో రాకేడు. దాన్నిచించి ఇంకోమాటురాకేడు. ఆకాగితాన్ని నన్ను ఇంకోహాకాగితవునంచిలో వుక్కిేడు. నాచెక్కలన్నీ అణిగిపోయాయి. చాలానొప్పిపెట్టింది. ఏంచేయను భరించక? ఖర్చం!

చాలాసేపున్నా ఆనందిలో. సంచితదిలింది. రెండుమెత్తనివేళ్లు మెల్లగానన్ను సంచిలోంచిబయటికి తీశాయి. చాలావెలుగుంది. కాని అది చాలాచల్లంది. ఆకాంతిని యొగజల్లే అబింబంఎఱ్ఱగాలేదు. తెల్లగావుంది.

గాలిరవ్వవీచడంమాని తెలియనట్లు మెల్లిగాకదుల్తోంది. వన్ను సంతోషించి తీసిన ఆరెండువేళ్లు చాలా అందమైనవి. ఆమెదేహపువన్నె మృదుత్వంచూసి సిగ్గపెందినాడు. వన్ను రసవత్కన రాతిమీదంచి ఆకాగితం చదివింది. చప్పున నారక్కలన్నీ నొప్పిపెట్టెట్లు తనపెదిమలకి వొత్తుకుందివన్ను. ఆమెత్తని పెదిమలందులోంచి వొచ్చేకమ్మనివాసన వావాసనకన్న యెన్నోయిమ్మట్లు తియ్యగావుంది. నాలుగైదుపాళ్లు నన్ను ముద్దుపెట్టుకొని నారక్కలాగ నున్నగావున్న తనచెంపకి అణిచిపూచుంది కొంతసేపు. పైనుంచి నన్నుని వుడుకునీళ్లధార వొహటివొచ్చి వన్నుతడిపింది. తిరిగిచూస్తే ఆధార ఆమెకంటిలోంచి వస్తోంది. ఈమెకూ దుఃఖమేనా? యెందుచేత? నాకు అంటే విధిలేదుకాని యీమెకేంభయం?

చాలాసేపు అట్లాగేపూచుంది ఏమోఅటోచిస్తో. ఎవరోవొచ్చివట్టు చప్పుడయింది. ఆకాగిదాన్నివన్ను తనబట్టరవికలో దాచుకుంది. ఆవచ్చనిదేహం నావొంటికి తాకేటప్పటికి హాయివల్ల వొళ్లుగనురుపొడిచింది. ఆదేహపుకదిలికచేత ఆవచ్చనిమెత్తదనంకిందిచప్పుడుచేత ఆమెవొకచోట వుండలేదనీ, ఆమెకు మనోస్వస్థతలేదనీ తెలిసింది. ఆవొచ్చినవ్యక్తి కఠినంగా ఈమెని మాటలాడినట్లు ఆరవికలోంచి విన్నా కొద్దిగా. అలసటచాలా అప్పుడప్పుడు ఆమెవొంటిలోంచి నన్నునితడివొచ్చి నారక్కలకితాకింది. చాలాసేపు యాక ఇంకోదేహంవొచ్చి వన్ను ఆమెదేహానికి అణిచింది. ఆదేహంలోంచికూడా అట్లాంటిచప్పుడే వస్తోంది. ఆమెవేళ్లు నన్ను నావక్కని కాగితాన్ని తెటికితీశాయి. ఆమెదేహానికి అరుక్కొడంచాల నారక్కఒహటివిరిగి అక్కడేవుండిపోయింది. వొక్కపారి స్వచ్ఛమైనగాల్ని చాలనిపించేట్లుపీల్చా.

నన్ను మెదగ్గరికి పంపినాయన ఈమె పెద్దచెట్టుచీకట్లోవున్నాడు. ఆచెట్టుకొమ్మలందులోంచి ఆత్మల్ని కింబం తొంగిచూస్తోంది. నామీదలక్ష్యమేలేదు నాళ్లకి. ఆచెట్టుమొదట ఆకాగిరింమీదవుందింది నన్నామె.

ఏంచేయను! జరిగేక క్తివుంటే నా నాకు ఆమాంతంఅక్కణ్ణుంచిరేచిపోయి మల్లీనాతావునుచేరేదాన్ని. లేకపోతే యెవరికీ అవుపడకుండా పొయ్యేదాన్నియొక్కడికైనా. మాయమయ్యేదాన్ని. భూమ్యాకాశాలు కలిసినట్టు అవుపడేచోట ఆమెత్తదనంవుందిమాడు అక్కడ ఆమెత్తదనంలో అణిగిపొయ్యేదాన్ని. అప్పుడు నాకీరాధలన్నీ తప్పేవి. వీళ్లకంటికి దుర్లభమయ్యేదాన్ని. ఏజన్మాన యేంపాపంచేశానని యిట్లాబాధించాలి వీళ్లనన్ను. ఆయననన్నులోనేటప్పుడు ఒహచిన్న ముల్లుతనమేలకితాకితే చప్పునమేలునిర్భూషించి అముల్లుకేసి తన మేలుకేసియాకాడు యెగాదిగా. అంతమాత్రపు బాధనే తను భరించలేకపోతే నన్ను తామిట్లా నలికేస్తే సేపెట్టాభరించగలనని విచారించవద్దా?

మల్లీ తీసికెల్లింది. ఆమె నన్ను ఒహ చీకటిపెట్టెలో దాచింది. ఈకష్టకాలంలో నే నొక్క ర్తనేగాకుండా ఆకాగితాన్నికూడా నాలోజతచేసిందిపాపం. అయినా ఆకాగితంలో నాకేమీ లాభంలేక పోయింది. దానిసిగ్గిగతులను తెలిసికొనినామెయం కొంచెం బెదిబుమ్మకొనడానిగ్గాడా అవకాశంలేదు. ఒకచోటవున్నామంటేవున్నాం. అంతే.

వీరసంయెక్కువయింది ఆహారంయేమాత్రం లేకపోవడంచేత. పిల్పదానికి గాలికూడా దుర్లభ మయిందాచీకటిపెట్టెలో. వచ్చిపోయినట్టున్నాదాంట్లో.

చాలాసేపయాక మల్లీబయటికి తీసిందివన్నామె. ఆకాగిదాన్నికూడా దీపంవెలుగులో బహుబల్లమీద వుంచింది. అబల్లకు ఆమెకెదురుగా నున్నగా పెద్దగాయేవోవుంది. దాంట్లో ఆమె వేను కాగితం దీపం ఆన్ని అవుపడ్డాయి. దాంట్లో చూసితరువారే తెలిసింది నారూపంయెంతమారిపోయిందో. రక్తంయేమాత్రం లేకండా అయింది. జీవితంమీది ఆకేవొదిలిపోయింది.

ఆమెకేసిచూచా నున్నప్పుడు నామృత్యు దేవతని అని. ఈకాగితంలో చూస్తూ ఇంకా హడావిడితో యేదో రాస్తోంది. అరెండుకళ్లలోంచి నీటిధారలు కారుతోన్నాయి. ఆ పెదములు వణుకుతోన్నాయి. ఏమవుతోందో ఆమెకు నాకు తెలీలా. నీళ్లుకారే ఆచెంబదగ్గరే నా నమ్మపుంచులే బావుండేది. ఆకాస్తతడైవా పోలేది. కాని ఆమెకే నేనిప్పుడు అపసరంలేకుండా ఆయాను. ఆకాగితంవేపుచూస్తూ ఆవేశంతో రాస్తోంది. చెంబచెంబడిబారి కాగితంమీదనుడే కంటినిళ్లమీదనుడా దృష్టిలేదామెకి. నీళ్లుకారుతోన్నాయన్న విషయమే తెలీనట్టుంది.

తనప్పదయావేదన మనోపీఠసంతా ఆకాగితంమీద చక్కగా చిత్రించాలని ప్రయత్నిస్తోంది. కాని ఆచిత్రము తగినట్టుకుదర్శించేదు. బాధకుడుతోంది. రాస్తోంది. ఆదిత్యప్రకరంగా లేకపోవడం తెలిసికొని కొట్టేస్తోంది. ఆలోచించిముగ్ధి రాస్తోంది.

ఇట్లా ఒహసారిరాసిందాన్ని కొట్టేసి అకస్మాత్తుగా నావేపుచూపింది. తనయెడకుచేతని నావేపు జూచింది. నన్ను తనచెంపకి అద్దుకుంటోందిగావును నాఅదృష్టంబండిందిగావును అనుకున్నా. కదిలించింది. అబ్బా! మనంఆకించే దోహటిజరిగేదోహటి. నారక్క నోహదాన్ని పూడదీసింది. వాలికలోనోట్లోకి తీసికొని చప్పురించింది. ఇంతక్షారంచేస్తుందని యెప్పుడూ అనుకోలా.

ఒహటి ఒహటి రక్కలన్నిటినీ ఊదదీసితిన్నది రాక్షసిలాగ. అప్పుడుకాని ఆమెరాతపూర్తికాలా. కాగితాలన్నీ తీసికొని లేచిపోయింది. అబ్బలమీద చెండుపుస్తకాలు నేనే మిగిలం. నాయాపాన్ని చూసుకుంటే దుఃఖంఅగిందికాదు. పెద్దని అందమైన ఆకారమంతా మాయమయ్యి నగ్నంగా నేనే మిగిలాను. నాసురూప మంతానశించిపోయాక నే నెవరికికావాలి?

దీపంఆరిపోయింది. మళ్ళీ చాలాసేపుచీకట్లోవున్నా.

క్రమంగా కిడికిలోంచి తెల్లనికాంతిరావడం అరంభించింది. కాంతిని యెగజలే ఆయెఱ్ఱనిలింబుంమాడా అవుతదనవాకిటికిలోంచి. నేనుపుట్టినవాడు ఆబయిల్లో యీసమయాన యీయెఱ్ఱనిలింబుంబెల్లక సమయాన నాకంతలనందం అనిపించింది! ఈవాళ్లయెట్లా మారింది నాదగ్గ!

వెలుగుచాలావోవ్చింది. ఒహాయన—నల్లనాయన వోచ్చాడు. చేతులలోవున్న ఒహపెద్దగుడ్డతో ప్రతి వొస్తువుని తుడుస్తోన్నాడు. అన్నిట్నీతుడిచి నేనున్నబల్లదగ్గరికి వచ్చేడు. అప్పుస్తకాన్ని తుడిచి భద్రంగా ఒహపక్కనవుంచేడు. ఆగుడ్డను బలంగాబల్లమీదకొట్టి నన్నుగూడా కొట్టాడు. దూరానవ్యారంధ్రగిరి పోయి పడ్డా. ఏండగనాది! ఏదోచెత్తఅనుకున్నాడుగావును? అక్కడ అబ్బలమీదవుండడానికి అనర్హురాలిననుకున్నాడుగావును! వొస్తోన్నాయి. ఆమెటునల్లనికాళ్లు నాదగ్గరికొస్తోన్నాయి. తోక్కుతాడు. తప్పును. అబ్బా, అబ్బా! ఇట్లారామండా నాకంతం?

జానకిమనస్సు

అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు బి.యె.బి.యల్.

గాలివీచుచునుండ గదలుపర్లంబు

రాజపాడమినబొంగు రత్నాకరంబు

వెలుగుగ్రమ్ముచునుండ విడుసుపుష్పంబు

రవిబాలుమదయింప రగులును నభంబు

వాసంతమలరింపబాడుచు పికంబు

నవనవాంగకమెన్ను కవితనయనంబు

నన్ను గాంచిసవస్వ నాచెలిముఖంబు.

నఖునినలపెంచు నా జానకిమనంబు.

బాండుఫీల్డు కన్య

న్యాయతి కృష్ణారావుగారు పి.యె;పి.యల్.

(అంగడిపీఠి నుండి మంత్రివర్గమునకు)

నేడు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వము ప్రపంచమునంతటను వెల్లివిరియుచున్నది. అట్టి ప్రభుత్వమునం దెల్లరకు అనగా (స్త్రీపురుషులిర్వరకును) సమానముగు అవకాశములు కల వనుటకు సందియములేదు. ప్రస్తుతము పురుషులతో బాటు స్త్రీలు సరిసమానముగ వర్తిం చుట దీనికి తార్కాణము.

“ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వమునందు మంత్రివర్గములో వదలికొనుటకు నేటికి బాండుఫీల్డు కన్యకు యోగమువట్టెను. అట్టి ఉన్నతోద్యోగములు స్త్రీలయొక్క ఘనతను చాటు చుండుటకేతన అయ్యవి ప్రాముఖ్యమువహించును. అంగడిపీఠులందు కృషిచేసేడి న్యక్తి నేడు మంత్రివర్గము నలంకరించుటవలన జనసామాన్యమున కామెయందు మిక్కుటముగు ప్రేమ కలెను. ఆమెనుబోలెడి న్యక్తి మఱియే యితరరాజకీయపక్షమునందును కానము.

బాండుఫీల్డు కన్య పార్లమెంటులోనికి వచ్చుటకు పూర్వము చాలకాలము స్త్రీలతో కలసిమెలసి కడప్రయాసపడి పనిచేసెను. స్త్రీల వర్తకసంఘోద్యమమునందు మేరీమేకార్తరు తోను, బ్రకువెలుకన్యతోను బాండుఫీల్డు కన్య ప్రథమప్రచారకురాలయ్యెను. వర్తకసంఘ విషయమై కష్టపడిపనిచేసి జయముగాంచుటవలన సంఘమామెయందు సానుభూతి కనపరచి నది. వర్తకసంఘములమూలమున స్త్రీలను కట్టుబాటులోనికి తెచ్చినకారణమున స్త్రీలు పడుచున్న బాధలును, కొన్ని అన్యాయములును తగ్గినవి. మేరీమేకార్తరువలె స్త్రీల న కట్టుబాటుశక్తియు, సుసాను లారెన్నుకున్న మేథాశక్తియు, సాంఘికవ్యాపారములలో సిద్ధి వెబ్బుకున్నంత నేర్పును బాండుఫీల్డు కన్యయందు లేకున్నను ఉద్రేకపూరితములగు ఉపన్యాస ములే ఈమె విజయభేరులయ్యెను. ఉత్సాహజనితమైన యుపన్యాసములమూలమున విను వారలను తనతో నేకిభవింపజేయు శక్తి ఆమెయందుకలదు. ఆమె ఉపన్యాసములన్నియు భక్తిపూరితములై, మతోద్రేకమునుకలిగినవి. ఆమెజెప్పవిషయమందు విశ్వాసము, వర్ణనా శక్తి, యుత్సాహము నిండాటియుండును. వాదించుటామెకు సహజముకాదు. ఆమె యభి ప్రాయములన్నియు సత్యములేయని ఆమెనిశ్చితము. ఆమె యూహలన్నియు ఆమెహృదయ గహ్వరమునుండి వెడలు అగ్ని బ్యాలాపూరితములై నవని సభాసదుల కెల్లరకు తోపకమానదు. ఆమె గొప్ప ప్రచారకురాలును, ఉపన్యాసకురాలునె కాని నిర్మాతయును, మంత్రాంగవేత్త యును గాదు. బహుసూక్ష్మవిషయములనన్నిటిని పొందుపఱచి దూరదృష్టితో సిద్ధాంతీక రించు నేర్పు ఆమె యెరుగదు. ఇచ్చినసామగ్రితో మంత్రివర్గమున ప్రవీణతతో పనిచేయు కుశలత ఆమెకు కొరత. కచేరీలోకన్న ఉపన్యాసపుగడ్డెపై నెక్కుడు తెలివితేటలు ఆమె కన్పరచును. తదితర ఉపన్యాసకులబోలె నొక యూతపదమునుగొని దానిని చమత్కార

ముగ నుపయోగించుకొని ఆమెయందుకలదు. కాని ఏదైన విధానమేర్పరచుట ఆమె వలననే పడదు. అందువలననే పరికరవిషయమందు విజ్ఞానమామెకు లెక్కపలయ్యెను. ఒకసమస్యను గైకొని దానిని ముక్కముక్కలుగ విడదీసి పరీక్షించెడి వన యామెకు లేదు.

పార్లమెంటులో బొంబుస్ఫీల్డుకన్య తక్కినవారితో సరిసమానురాలుగాదు. ఎల్లప్పుడును తన ఉద్యోగశాఖనుండి వకాల్తీపుచ్చుకొని మాట్లాడినటుల కనుపడును. ఉద్యోగస్థుని ధ్వని ఆమె వచనములందు విననగును. విచక్షణచేసి త్రాసుపై కొలచినటుల చెప్పుట ఆమె నేర్వదు. విమర్శల సేమిసేయవలెనో కూడ ఆమెకు తెలియదు. తన నిర్భీతాభిప్రాయములకును, ఆలోచనలకును సరిపడిన విషయజ్ఞానము ఆమెకు లెక్కన. లెక్కరణమున తనశాఖయందు వ్యవహరించుతరి బొంబుస్ఫీల్డుకన్య యిండుక విహ్వలయగుచుండును. ఎల్లప్పుడు క్షమార్పణార్థురాలుగ కన్పడును. సంఘమునుద్దేశించి ఎద్దియైన చేసినపుడు ఆమె యిండుక కళవళపడును. తనశాఖయందును విజ్ఞానవంతంలు వక్కాణించిన దాని నామె యొక్కచో విమర్శించనేరదు. ఒక్కచో తృణీకరింపనేరదు. ఘటితము తన ప్రతివాదులయెడల శ కిహీనురాలుగను, స్నేహితంలపట్ల లజ్జావతిగను చూపట్టును. తనమిత్రుల ఆశయములతో సానుభూతి చూపునుగాని తనపై బడు విమర్శనపుబోటుల నెటులతప్పించుకొనుటయో ఆమె ఎరుగదు. అందుచేత నేటికి బొంబుస్ఫీల్డుకన్య సమత్వమునఉన్నను ఆమె స్త్రీలలో ఖ్యాతిగాంచిన ఒక వ్యక్తియని తప్ప మఱి ఎవ్విధమునను ఇతరులెఱుంగరు. ఆమె కార్యక్రమములందొకవిధానమును చూడము. ఆమెప్రాముఖ్యము స్త్రీత్వమునగాని సహజ నైపుణ్యమునగాదు. స్త్రీల వర్తకసంఘమునందు బొంబుస్ఫీల్డుకన్య చాలకాలము పనిచేసినదగుటచే ఆమెచేసిన ప్రచారము మిగుల నుతికెక్కిను.

విశాలమై, సదుద్దేశములుగలదై ఆమెహృదయ మలరారుచుండును. బహుప్రయాస పడి పనిచేసి సాధించెడి వ్యక్తి. కావలసినవిషయములను ధైర్యముతో ప్రకటించెడి గుణ మామెది. ప్రథమస్త్రీమంత్రిగాన ఆమెనామము ఆచంద్రార్కముగ ప్రకాశించును.” (హె రోల్డు లా స్కి అను వాదము.)

ఒక్క ఇంగ్లండుదేశముననేగాక ప్రతిదేశమునను నేడుస్త్రీలు ఉన్నతదశలలోనికవచ్చి అనేకవిధములుగ దేశసేవచేయుచు కీర్తివంతులగుచున్నారు. మనదేశమున మహాత్మగాంధి గారి ప్రభావమున మూలనున్న మానినలెందతో ముంగిటకువచ్చి దేశసేవాపరాయణులగుచున్నారు.

గృహలక్ష్మి పాఠకు రాండ్రు పెప్టెంబరు 10-న లేదిలోపున పూరించిపంపుటకు:

ముదితల్ నేరగ రాని విద్యగల దేము ద్దార నేర్పించినన్

౧

అది సంధ్యాసమయము. వింతపింత రంగులతో ఆకాశమంతా అలంకరింపబడినది. నల్లనిపిల్లగారి మెల్ల మెల్లగా వీస్తూఉన్నది. వీహితుడైన చేపసమయము ఏమిపించినదని నవ్వుతూ కలువపూలు ఆకాశంవైపు చూస్తూఉన్నవి.

పలుచని తెలిచీరెధరించి దేహకాంతులు సంధ్యారాగములో మిలితమైపోన, విలాసంగా నడుస్తూ ప్రభావతి మంచినీటిబావివైపు వెళ్తుతూఉన్నది. బావిదగ్గర చాలామంది ఆడవాళ్లు లోకాభీరామాయానం చెప్పుకుంటూ నీళ్లుతోడ్తూ ఉన్నారు. ప్రభావతి బిండ ఒకచోటతెట్టి ఆకాశంవైపుచూస్తూ ఏమేమో ఆలోచనచేస్తూ ఉన్నది. ఆమెఆలోచనకు అంతుకనపడలేదు. బావివద్దనున్న శ్రీలందరు వెల్లిపోయినప్పటికి ఆమె అట్లే ఆలోచనచేస్తూ ఉన్నది. ఆమె అంతగా ఆలోచనలో మునిగిపోవుటకు కారణం లేకపోలేదు. తొమ్మిది సంవత్సరముల క్రింద లండనులో విద్యవభ్యసించుటకు నల్లినభర్త ఒకటి రెండు దినములలో తిరిగి రానున్నాడు. ఆతడు లండను పోవునపుడు, ఆమె ఎనిమిదవత్సరముల బాలిక; ఇప్పుడామె పదు నేడువత్సరముల పడుచు. తనభర్త తిన్న గుర్తుపట్టుకో లేదోయని ఆమె యోచింప గడగెను. వాగరికతకు నిలయమగు లండనుపట్టణమున ఆతడెన్ని క్రొత్తపద్ధతుల నేర్చుకొనెనో, తానుధరించు చీరెలను, తానుముఖమునదిద్దు తల కనును, తనమాటలను విని ఆతడెంత ఏవగించుకొనునో యని ఆమెధయపడుచుండెను. అతడు తన్ను పలుక రించువా లేక పాశ్చాత్యులనుండరులను జూచిన కనులతో తన్నుజూచి అనవ్యయపొందునా? పాశ్చాత్యవారీ ముఖులయందలి మక్కువచేత తన్నుపూర్తిగా విసర్జించునేమో? అట్లయినచో ఆతడే సర్వస్వమని నమ్మి యున్న తాను ఏమికావలయును? అని పరిపరిధముల యోచించెను. ఆమెకనులనుండి నీటిబొట్లు జలజల రాలెను. కాలగర్భమున నేమున్నచో యని తలచుచు నీటిలిండెతో వెడలిపోయెను.

౨

ఒకమామయ దినములు గడచెను. ఒకభవనమున పటములలో మిగులరమ్యముగా నలంకరింపబడియున్న గదిమంకోకమూల ప్రభావతి ఒంటరిగ కూర్చుండియుండెను. విద్యుద్దీపములకాంతిని ఆమె శరీరముమెఱపి పోవుచుండెను. కాని ఆమెముఖమున సంతోషచిహ్న మొక్కటేనియు గాన్పించుటలేదు. ఇంతలో తటా లున గదిలోనికి మనోహరుడు ప్రవేశించెను. అతడు కొంచెము పొడగరి, వికాలమైన శస్త్రములు, పచ్చని పసిమిరంగుగలదేహము, ఆతని సౌందర్యమునకు మరింతపన్నె తెట్టుచుండెను.

క్రిందకూర్చునియున్న భార్యనుజూచి మనోహరుడు మెల్లగా “ప్రభావతీ! ఈగదిలో ఇన్నికుర్చీ లుండగా నీవుక్రింద కూర్చుంటేమి? కుర్చీమీద కూర్చునుటకూడ పాశ్చాత్యపద్ధతయని తలచితివా? సింహా సనముమీద కూర్చున్నట్లు నేను కుర్చీలోను, నీవు క్రిందను కూర్చునుట చాలాఅనవ్యయంగా ఉంటుంది. ఇదిగో ఈకుర్చీలో కూర్చునుటవరమ్యు” అనిపిలచెను.

భర్తఅజ్ఞప్రకారము మెల్లగాలేచి ప్రభావతి కుర్చీలోకూర్చుండెను. ఆమెముఖమును రెప్పజేయక చూస్తూ, కొంచెముముఖము చిల్లించి మనోహరుడు “ప్రభావతీ! నీకుమాటలురానా? ఒక్కసారైనా మాట్లా డవు. నీవేమి తలుస్తూ ఉన్నావో నాకు తెలియుటలేదు.” అనియనుచు కొంచెముసేపూరకుండి మరల, “ప్రభా

వతి! నీవు చెప్పుకలదు చాలాచిగువుగా ఆర్తి కేడవేసుకుంటున్నావు, అది చాలా అసహ్యమైనవని, చెప్పుకలదు వదులు వదులుగా కొంచెము చెవులపైగా వచ్చునట్లు ఇదలి కేడవేసుకుంటే చాలాబాగుంటుంది; చూడు నీవు ఇల్లుగదలి వీధిలోనికి పోవునపుడు పట్టిక్కాళ్లతో నల్లడం చాలాప్రమాదము; కోమలమైన నీపాదాలు కందిపోయి కొన్ని దినములకు వికారరూపంగా ఉండును కాబట్టి చక్కని మేకోట్లతోడుగుకొని పాటిపై యీట్సువేస్తే చాలా అందం వస్తుంది. నీయుద్దేశ్యమేమిటి? అన్నాడు. ప్రభావతి కొంచెముతలవంచి “అవి మన దేశమర్యాదకు చెందినవస్తువులుకావు; అవి లేకుండా మనదేశంలో కాలము గడుపువచ్చును.” అని మెల్లగా పలికింది. ముఖము చిట్టించి మనోహరుడు “నేను తప్పుకుండా ధరించమంటే. వానిని ధరించు?” అన్నాడు.

“తమఅజ్ఞకు భిన్నములేదు, నాకీష్టములేవన్నను తమరు ధరించమన్నచో ధరించితీరదను” అని ప్రభావతి జవాబుచెప్పెను.

“నీకుఇష్టము లేకుండా పాటినిధరిస్తే చాలా అందవికారంగా ఉంటావు. నీదయవచ్చినట్లు పొగనిమ్ము. నీవ్రవర్తన నాకింకా బోధపడలేదు. నీవునన్ను మనసార ప్రేమించావో లేదో నాకు తెలియదు. నిజముగా భారతవారీమణులు తమభర్తలయెడ సహజమైన ప్రేమగలవారుగా నుండరు. లోకానికి వచ్చి తప్పుని సరిగా కొంత కృత్రిమప్రేమ భర్తలయెడ కనబరుస్తూ ఉంటారు; దీనికికారణం వాండ్లు కోరుకొని చేసుకొనిన భర్తలు కాకపోవటమేను. ఇట్టియవస్థ పాశ్చాత్య దేశములలోలేదు. నిజంగా భార్యభర్తలప్రేమంటే ఆచ్ఛటవే చూడవలెను. వాండ్లు మనసార ఒకరినొకరు ప్రేమించి చేసుకుంటారు. కాబట్టి చాలాసౌఖ్యంగా ఉంటారు; కృత్రిమప్రేమ వాండ్లకు తెలియదు.” అనిచెప్పుతూ మనోహరుడు కోటుకేలునుండి ఒక ఛాయా చిత్రమును తీసి ప్రభావతి యెదుట బెట్టెను. ములుగులలో చలువలను వినుచు లోలోన కుమిలికుమిలిపోవు నున్న ప్రభావతి ఆఛాయాచిత్రమును చూడగడగెను. అదియొకపాశ్చాత్యనుండరి యొక్క ఛాయాచిత్రము. ఆమె కావటమునుజూపుచు మనోహరుడు “ప్రభావతి! చూడు మా సౌందర్యము. అవికాలనేత్రములు, చిరు నవ్వుదొంతరల దొడ్లించుచున్న ఆపెదవులు. అహ! నీవును ఇట్లుండిన ఎంతబాగుండును? ఈమె నాన్నేహితురాలు. నేటివరకు ప్రతిదినము జాబులు వ్రాయుచున్నది. ఈమె సౌందర్యవతియని నీవును ఒప్పుకొనక తప్పదుగదా! భారతరమణీమణులలో మచ్చునకైన ఇట్టి సౌందర్యము గలవారున్నారా? నే నీమెనెట్లుప్రేమించుచున్నావో నీవును ఆమెనట్లే సద్భావముతో చూడవలెను.” అని యేమేమో చెప్పుచుండెను.

ప్రభావతి కనులనుండి ఆశ్రుకణములు రాలిపడగెను. ఆమెదుఃఖమును దిగమింగి ప్రయత్నించెను—కాని ఎట్లు? గదినుండి వెడలిపోబోయెను. కాని ఆమెకన్న త్వరగా మనోహరుడు వెడలిపోయెను. ఆమె నేలపైబడి మూర్ఛిలైనది.

3

ఒకనాటి రాత్రి దాదాపు తొమ్మిదిగంటలవేళ ప్రభావతి వంటగదిలో కూర్చుండి నిప్పుపై అప్పుడములు కాల్చుచుండెను. ఇంతలో ఆమెఅర్తగారు పెద్దగవిచ్చుచు “అయ్యో! ఇంకేమిగతి? ఇంతలోమనకంత గతివచ్చెను?” అని కేకలువేయుచు పరుగెత్తుకొనివచ్చెను. ప్రభావతి తెల్లబోయి గడగడగెడుచు నిలచి పోయెను. “అయ్యో! అబ్బాయికి పెరటిలో పాముకరచినది, క్రిందపడిపోయినాడు” అని అర్తగారు వెట్టి కేకెట్టి నేలపైనులెను.

“పాముకరచినది” అనుపలుకులు వినివంతనే ప్రభావతి సర్వమునువూరచిపోయినది. రామన్నభయం కరచివలెము ఆమెకనులముందు మెరిసిపోయెను. ఆమె పిచ్చిదానివలె కేకలువేయించు పెరటితోనిలి పరుగు పరుగున పోయెను. ఒకదీనిముందు కాలువకు కట్టు కట్టుకొని బాధపడుచున్న భర్తనుగాంచెను. ఆమె పైప్రాణములు పైననేలేచిపోయెను. “లేమకిప్పుడట్లున్నది” అని భర్తను ప్రశ్నించి, ఆతడు జవాబుచెప్పవలసి పోనే నలుదిక్కుల పరికించి, చెట్టుప్రక్కనుండి ప్రాకిపోవుచున్న పామునుచూచి, చంగున ఆవృత్తుకు గంతు వైచి “నన్నేల కరవర్దాదు? ఇంకా నాబ్రతుకెందుకు?” అనియెనుచు, భర్త కేకలువేయుచున్నను వివేక అపాము తలపై చేతితోకొట్టెను. ఆపాము క్షణములో ఆమెకోమలహస్తమున రెండుగాట్లు వైచెను. ఆమె కేలపైబడెను.....మనోహరుని కనులనుండి బాష్పబిందువులు రాలెను.

౪

ప్రభావతి మూర్ఛనుండి లేరుకొను నప్పటికే “ప్రమాదములేదు, తామపాముకావలదన కొలదిగంటల లోనే నిష్క్రమించును, భయపడవలసినదములేదు” అను చాక్చరుమాటలు ఆమెచెవులపడెను. చాక్చరు గతి నుండి వెడలిపోయినతరువాత ప్రభావతి మెల్లగా కన్నులువిప్పెను. తనపాన్నుప్రక్కన నిలబియున్న భర్తపై ఆమె చూపులు పడెను. సిగ్గుచే మరల కన్నులు మూసికొనెను. ఇంతలో మనోహరుడు “ప్రభావతి! మేలుకొనియున్నావా?” అనిప్రశ్నించెను. ఈపలుకులు ఆమె కమృతప్రాయములయ్యెను. తొట్రుపడు మాట లలో “పాము—మీరు క్షేమముగానున్నార కదా” అని యామె ప్రశ్నించెను. “నేనుక్షేమముగానే యున్నాను; వైద్యసహాయము త్వరలోజరిగినందున మన మిటువురము జీవించితిమి.....పిచ్చిదానివలె నీవట్టేలజేసితివి?” అని మనోహరుడు దీనముగా బల్కెను. కన్నులకు చీరచెరగు అడ్డముగాపెట్టుకొని ప్రభా వతి “మీరునాప్రాణప్రియులు, మీతో నేనును చచ్చిపోవలయునని ప్రయత్నింపటలో తప్పేమియున్నది?” అని పలికెను.

మనోహరుని ముఖమున ఒకనూతనకోరిక ఆవిర్భవించెను. ప్రియురాలి దేహముపై కేయివైచి “ప్రభా! చుట్టరమైన నీప్రేమ కనుగొనలేక నేనుపలికిన పలుకులను మరచిపోయ్యు. నీవేమభాషలలో మాన్యులేవలయు నని నిన్ను విసిగించును. నీవు నాప్రియురాలవు. నీవులేకున్నచో నాజీవితము దుఃఖభాజనమైపోవును. నీవే నాసర్వస్వమని నమ్ముచున్నాను.” అని మనోహరుడు మెల్లగానెను. “.....ఆపాశ్చర్యమందరియో?” అని ప్రభావతి యులికిపాటున ప్రశ్నించెను. మనోహరుడు తలవంచెను. నయనము లృతుపూరితములయ్యెను. దీన ముగా “ప్రభా! నాకామె నీ హితములు మాత్రమే. నావృద్ధయనీమయందు నీకుదక్క పరులెవరికిని చోటు లేదని ప్రమాణమాచరించెదను. ఇదివరలో నేపలికిన పలుకులకు నన్ను క్షమింపుము.” అని పలికెను.

“మీపాదసేవకురాలనగు నేనా మిమ్ము క్షమించునది? కొలదిదినములకింద భారతరమణీమణుల శందరను మీరు నిరసించియున్నారు. వారిప్రేమ కృత్రిమమని ఆపవాదముగల్గించియున్నారు. కోమలహృద యులగు నారీమణు లాపలుకులు కన్నచో ఎంతనొచ్చుకొందుకోకదా? పాశ్చాత్యనాగరికతాపథమున బడి పోవుచున్న వారెంద రీవిధముగ తలచుచున్నారోగదా? చుట్టరురాండ్రగు భారతనారీమణులపై ఇట్టి దురభి ప్రాయములందుట మహాపాతకము. మీ రాధిపము వారలనునిరసించినందులకు మీక్షమాపణ వారిచుత్రికయగు శృంగారశ్రియో న్యారా వారలకందజేయుట యుక్తము. ఇట్లుపలికినందులకు నన్ను క్షమింపుము.” అని ప్రభావతి పలికెను.

మనోహరుడు:—ప్రభా! నీవొనర్చినకృత్యములైన సర్వమును గ్రహించితిని. నన్ను క్షమింపుము, నేనట్లేయినచ్చెదను.

ఇంద్రాణీపూజా ప్రబోధము

నోలేటి సీతారాముగారు

[పూర్వము వంగరాష్ట్రమున భాద్రపదమాసంక్రాంతినాఁ
డియింద్రాణీపూజ జరుపబడుచుండెడిది. కాలక్రమమున
నాయాచారము నశించిపోయినది. దీనినే రాటపుపూజయని
కూడఁజెందురు. స్త్రీలే యీపూజనొనర్చువారు. ఈపూజచే
బ్రాహ్మణియొకర్లు ధనభాగ్యములఁబడసిన కథకూడఁగలదు.
ఆదినమున స్త్రీలు రాటమునలంకరించి పూజాగృహముననుంచి
న్నానమాచరించి పూవులు, పండ్లనుదెచ్చి దేవిపూజనొనర్చి
ఖద్దరువస్త్రములు ధరింతురు. లేదనంతరము రాటమును
గీర్తింతురు. వంగరాష్ట్రమున నేడాపూజచేయువా రొక్క
రుచులేరు. రాట మొకసిరిగా నెలసెడిది. నేడదిపోయినది.
ఇంద్రాణీకృప వారికెట్లులభించును?]

౧

బాలభానుమంగళ రేఖాభిదోగి
వరలుచున్నది ప్రకృతి సర్వమునేను;
పూతమనునట్టి ప్రత్యూషముననదేల
పంచుకొనెదమ్మ? లేమ్మింకవంగబాల!

౨

స్వచ్ఛమైనట్టి జలముల జలకమాడి
వలపులీనను నభ్యుపుష్పములుగోసి
ఆలసింపకపూజాగృహమున కరుగు
మమ్మ! ఇంద్రాణీపూజంప నతులభక్తి.

౩

బ్రాహ్మణి యమేయధనరాశిఁబడసెదొల్లి
వరగరాటపుపూజ లొనరిచికాడె?
ఇట్టియారాధనముల నేడేలమాని
బహుళదారిద్ర్యవారాశిఁబడఁజూతుం?

౪

వడకనేసిన పరిశుభ్రవస్త్రములను
భారణముచేయుడంచునుదారసరణి
మనమహాత్ముఁడు బోధించువనిత! దానిఁ
జేయుమింక నింద్రాణీసర్పించిసివు.

౫

“నిత్యము భారతీయుల నవవాన్మున
నిద్దురపుచ్చే రాట్నంబా!
భారతజననిని గీర్తిచంద్రికల
వరలఁజేయు నోరాట్నంబా!”

౬

అనుచుగీర్తింది మంజులమైనరుతిని
మించువేమక దేవిసర్పించునీవు
ఖద్దరుంగట్టి నిలూచున్న కాలమందు
భరతజనయిత్ర మోదబాష్పములురాల్పు.

పూలనజ్జ

కాశూరి వేంకటరామారావుగారు

ఏడవ పుష్పము : తీర్పు, చర్య వసానము

ఒకనాడు పనిమీదపోవుచు చెరసాలయందు బంధింపబడియున్న కాంతమ్మను పున్నచూచెను. చిక్కి శల్యావశిష్టమైయున్న యామె దీనపదనమును గాంచుసరికి పున్నకరీరము “ఝల్లు” మని జలదరించిపోయినది. భయంకరభృష్టప్రహారమైనట్లామె హృదయమున దుర్భరవేదన బయలుదేరినది. తానుచేసిన మహాపరాధము మూలమున ఏపాపమును ఎరుగని కాంతం బాధలపాలగుట కండ్లారచూచినప్పటి కామెమనస్సున చక్కా త్రాపముదయించినది. తనఅసత్యములకు భగవంతునిముందర జనాబుచెప్పకరెప్పుడుకదాయని ఆమె భయపడి పోయినది. ఆనాడు భోజన మామెకు నోటికి రుచించలేదు.

చూచినవారందరును ఆమెకీడియోదయ్యమునుట్టినదని భావించిరి. తనలో తనే ఏదోఅస్పష్టచనములను నిత్యమును పున్నగొణుగుగొణుచుండెడిది. సమీపమునకు వచ్చువారినిచూచి దెదరుచూపుల నిగుడ్చుచుండెడిది. రాత్రింబగల్లామెకు విశ్రాంతిలేకపోయినది. ఆమెచేసిన నేరములు భయంకరరూపములు ధరించి ఆమెమనిషువ నీయకుండెను. కాని అప్పటికైనను తననేరమును ఒప్పుకుని చక్కాత్రాపమును వెలిబుచ్చి కాంతయును రక్షించుట కాకతిసురాలిచి త్తము సిద్ధపడలేదు.

చివరకు న్యాయాధిపతి తీర్పును చెప్పివేసెను. ఉంగరమును దొంగిలించియునుగూడ నేరమును ఒప్పు కొననందుకు కాంతమ్మకును, ఆమెనేరమునకు నోహదమొసంగినందుకు జగ్గయ్యకును యావట్టిప్రవాసశిక్ష విధింపబడెను. వారిఆస్తిని వేలముజేయగా వచ్చినధనమునందు కొద్దిపురులుపోయి మిగిలినదానిని జమీందారువారికిచ్చి నేయునట్లాజ్ఞాపించబడెను. మరునాడు తెల్లవారక పూర్వమే వారినిద్దరిని రాజధాని కిరి హద్దులను దాటించి విడిచిపెట్టి వచ్చుటకు ఏర్పాట్లు జరిగినవి.

అంతకుపూర్వము రెండురోజులక్రిందటే కాంతంఅమ్మాకికి బహుమానముగా నొసగిన పూలనజ్జ మేజాబల్లమైనుండగా జమీందారిజిచూచినది. పున్ననుచూచి విచారముతో నామె “అనజ్జని అక్కడనుంచితీసివెయ్యి. దాన్ని చూసేటప్పుడల్లా నాకుదుఃఖం ఆపుకోలేకుండావస్తూంది. విచారకరములగుసంగతులన్ని జ్ఞాపకమురావడంచేత నామనస్సుకి కాంతిలేకుండావుంది” అనియాజ్ఞాపించినది.

పున్న ఆనజ్జను తీసుకుని ప్రవాసమునకు బోవుచున్న కాంతమ్మనుచూచి హేళనగా “అమ్మా! కాంతంగారు! తినుబహుమానం తమరేస్వీకరించండి. నీబహుమానంపుచ్చుకోదానికి అమ్మ గారికిష్టంలేదు. ఈదరిద్రపు నజ్జనుబుచ్చి మంచిచీరను లాకేవుకాని నీరోజులుతిరిగిపోయినవి. ఇదుగో నీనజ్జను నీతోటే తీసుకుపో” అని ఆమెయందు నజ్జను విసిరికొట్టి తెలుపు గభాలావవేసుకుని లోపలికిపోయినది. జన్మస్థలమును వదిలిపోవునప్పటి వారిమనము తెలులుండెనో?

కన్నీరుగార్చుచు కాంతం నజ్జనుతీసుకొన్నది. జన్మవేళమును వదలుకొని పోవుచున్న యాదీనులవద్ద ఒకకర్రయొనను సహాయార్థములేకుండెను. తాముచిరకాలము సుఖజీవమును గడిపిన యింటివైపు మరల మరల చూచుచు కాంతం దుఃఖభరమున తలచాల్చుకొని వడుచుచుండెను. అయింటిని వదిలిపెట్టుట యామెకు బహు కష్టముగానుండెను. ఆయిల్లును, కోటగోపురములును, ఊరిలోని సోపానశృంగారములగుర్తములును దృష్టి గోచరమగుచున్నంతసేపును ఆమెయల్లె జెయ్యిసారులైనను కనుకకు తిరిగిచూచినదని చెప్పరచ్చును. చివర కొకచిన్న చుర్యరముమాటున ధర్మవరదుర్గమంతయును మరుగుపడిపోయినది.

రమారమి జాముప్రాద్దక్షునరికి వారు భగ్యవరజమిందారీ సరివాద్దలను దాటిపోయిరి. అక్కడ వరకును దిగబెట్టి వారిలో వచ్చిన ప్రభుత్వోద్యోగి నమకకుపోయెను. అదియొకసాంధ్రారణ్యప్రాంతము. జగ్గయ్యలిసాదభరితుడై ఒకచాపరాతిమీద కూలబడిపోయెను.

ఎనిమిదవపుష్పము : ఆనందాంధవుడు

భగ్యవరజమిందారుల యరణ్యములపైని అదివారాయణయే సర్వాధికారి. జగ్గయ్యయును, కుమార్తెయును ఇంకను కూర్చొనియుండగానే అదివారాయణ వారిని సమీపించెను. అతడును జగ్గయ్యయును విదేశయాత్రా సందర్భమున జమిందారు పరివారమునందుండిరి. అప్పటినుండియును వారిద్దరికిని అత్యంతమగున్నే హామకలదు. మిత్రునియాచినతోడనే అదివారాయణ “ఓహో! జగ్గయ్యా, నున్నేవా? మీకుప్రవాసకీర్తిపడిందని విన్నాను. ఈవయసులో, ఈస్థితిలో ఇల్లువదలిపెట్టి పోవడం బహుకష్టసాధ్యమైనవని.”

“సరే, కాని జగ్గయ్య! చేతులోకర్రకూడాలేకుండా బయలుదేరేవు. ఇదిగోయాకర్రనువ్రుణ్ణిమికో. కర్రమంచిబలమైనది. ఉపయోగంగా వుంటుంది” అనిచెప్పి అదివారాయణ తనచేతికర్రను జగ్గయ్యకిచ్చి తేలులోనుంచి కొంతసొమ్ముతీసి “ఇదిగో రాత్రి కొంతకలవ వేలంచెయ్యగా వచ్చినసొమ్ము. దీన్నిమీరు దారి ఖర్చులకి వ్రుపయోగించండి. ఇంతకంటే నేసేంచెయ్యగలను?” అని కంటి నీరుపెట్టుకున్నాడు.

“అసొమ్ము జమిందారువారిదికదా!” అన్నాడు జగ్గయ్య.

“ప్రియమిత్రమా! ఆవిషయమై అంతఅలోచించవక్కరలేదు. జమిందారుల సొమ్మిదివరకే చెల్లిపోయి నది. ఈవేలం చాలాలోబలవాటిది. ఒకన్నేహితుడు డబ్బుచెల్లించలేకపోతే నేనెప్పుడు బదులిచ్చి ప్రభు వులసొమ్ము చెల్లేటట్లుచేశాను. నిన్నరాత్రి అరడుమల్లా వాసొమ్ము వాకిచ్చేశాడు. ఇది భగవంతుడు నిజంగా నీకోసమనే యేర్పాటు చేశాడని వానమ్మకం. లేకపోతే యేవాడో బదులిచ్చినసొమ్ము నిన్నరాత్రిరావడ మేమిటి?”

“సరే, అలాగైతే సొమ్ముపుచ్చుకోడానికి నాకభ్యంతరంలేదు. అదివారాయణ! భగవంతుడు నీకు యింకోకలాగయిస్తాడటే. కాంతం! చూచూ! ఇంకామనస్త్రయాణం ప్రారంభించకముందే భగవంతుడు మన కల్లాసహాయం చేస్తున్నాడో! అరడెంతదయామయుడో గ్రహించుకో.”

అదివారాయణ కండ్లనీళ్లుగ్రుమ్మకొనుచు నెలవుపుచ్చుకొనెను. “జగ్గయ్యా! నెలవు. అమ్మా! కాంతం! నళతాను. భగవంతుడు మిమ్ము రక్షించుగాక” అని ధైర్యముచెప్పి వెళ్లిపోయినాడు. కుమార్తె చేయిపట్టి కొని అడగినిబడి జగ్గయ్య విశాలప్రపంచకములోనికి బయలుదేరినాడు.

తొమ్మిదవపుష్పము : ఆకాలేశము

ఒకనాడు మరొకపర్యతమయప్రదేశమున ప్రయాణము చేయవలసినవచ్చెను. మార్గము దుర్లభమైయుండెను. ఎంతమార్గమునదచినను ఒక్కగ్రామమైనను వారికి కనబడలేదు. జగ్గయ్యకి నూతాత్తుగా జ్వరము తగిలినది. ఒక్కఅడుగైనను ముందుకుపెట్టలేక అతినీరసముతో ఆరే దొకపర్యతవాణుప్రదేశమున కూలబడి పోయెను. అతని నోరెండిపోయి మాటలాడకక్షి వశించినది. తండ్రిదురవృథునాది కాంతం భయభ్రాంతులైపోయినది. తండ్రిగతియేమనునోయని యామె హృదయము వేదననందుచుండెను. మంచిసీటికొరకంత ప్రయత్నించినను దుట్టుప్రక్కల ఒక్కనీటినిందువుకూడ దొరకలేదు. పరిసరములందవలైన మందురేఖాయని సహాయముకొరకు కాంతంయెలుగైత్తి తేకవేసినది. కొండకోనలలోనుండి ప్రతిస్పృహలుతప్ప నేరుజవాచేలేక పోయినది. కనుచూపుమేర యొక్కడను యింద్లుకనబడలేదు. నిరంతరప్రయాణములమూలమున బడలియుండి

సప్తటికిని, పాదములు కందిపోయి బాధపెట్టుచున్న పుట్టికిని కాంతంమెల్లిగా కష్టపడి అచ్చటికొండపైకెక్కి చుట్టుప్రక్కల జంపించారమున్న దేహానని చరికించినది. కొండకు రెండవప్రక్క దిగువభాగమున వొక చక్కనియిల్లాకటిక నుబడినది. ఇంటిచుట్టును పచ్చనివరిచేలలోనిండి పొలములు లక్ష్మీకళ లొలుకుచుండెను. పచ్చనిగడ్డిరీతులు శేతపర్వ మొనమ్మచుండెను. మహారణ్యవాగ్యమున బుష్పికుటీరమువలె అగ్రసాము ప్రకాంతమనోహర మైయుండెను.

కాంతమ్మకు ధార్యముకలిగినది. ఒక్కచరుగున నాయంటిని సమీపించినది. దుఃఖముమూలమున డగ్గుత్తికపడినకంతముతో గ్రుడ్లనీళ్లగ్రుమ్మకొనుచు ఆమె సహాయముకొరకు ప్రార్థించినది. ఆయింటి యజమానియగు రామన్నయును భార్యయును కాస్తంత వయసుముదిరినవారు. నిస్సహాయురాలగు కాంతమ్మను చూచి ఆదంపతుల హృదయములు కరిగిపోయినవి. పాలిపోయినయులును, శిల్పానశిష్టమైన శరీరమునుగాంచి వారు కడుంగడు దుఃఖించిరి.

“ఎడ్లవికట్టుకుని బండితోలుకెళ్లి ముందాముసలాతెళ్ళి యిక్కడికి తీసుకురా, లే, ఆలగ్గం చెయ్యకు” అని రామన్నతో అతనిభార్య ముత్యాలు చెప్పినది. బండి తయారుచెయ్యమని రామన్న పాలికాపుతో చెప్పినాడు. కంచుచెంబులో కొన్ని పచ్చనిపాలును వేరొకచెంబులోయిన్ని మంచినీళ్లును ముత్యాలు నిద్దముచేసినది. జగ్గయ్యరాగానే పడుకొనుటకని ఒకపరువును మంచమునువేసి నిద్దముగానుంచినది. బండి కొండచుట్టును తిరిగిపోవలసియుండెను. ఎంతత్వరగా ఎడ్లనుపరుగెత్తించినను ప్రయాణము అరగంటకు తక్కువ బట్టదని రామన్న చెప్పెను. అదివిని కాంతం పాలును, మంచినీళ్లునుపట్టుకుని తనువచ్చినఅడ్డుదారి నే మరల విముచుములో తండ్రినిచేరుకున్నది. ఈలోపునజగ్గయ్యకి కొంతప్రాణముచేరుకున్నది. అతడుమెల్లిగా ఒకచెట్టు మొదటికిచేరి మానుకిచేరబడి కూర్చున్నాడు. కుమార్తె ఏమైపోయినదో యని యాత్రతనందుచున్న యతని హృదయము కాంతమ్మను మాచుటతోడనే యించుక నెమ్మదించినది.

రామన్నయును, అతనిభార్యయును జగ్గయ్యను బండిలో కూర్చుండచెట్టుకుని యింటికి తీసుకొని పోయిరి. ఒకకుటుంబము స్వేచ్ఛగానినసించుట కనుకూలముగానున్న యింటిలోని ఒకభాగమును జగ్గయ్య కొరకు ప్రత్యేకముగకాగిచేసియచ్చివేసిరి. తండ్రిమంచముప్రక్కనే తనమంచమునుగూడ కాంతంవేసుకున్నది. ఎడతెగని ప్రయాణములవలన జగ్గయ్యకాశ్యరమునవచ్చినది. అతనిశరీరము విక్రాంతిని కోరుచుండెను. ఇంట్లో కలిగినంతచుట్టుకు లేదనకుండ జగ్గయ్యకుకావలసిన వస్తువులనన్నిటిని ముత్యాలుయిచ్చినది. పాలు, పెరుగు, నెయ్యి, కాయకూరలు మొదలగువానిని ప్రతిరోజును జగ్గయ్యకు రామన్న పంపుచుండెను. ఉదారస్వభావులును, సదయహృదయులునగు నాదంపతులలో స్నేహము సమకూర్చినందుకు సర్వేశ్వరునికి జగ్గయ్యయు, కుమార్తెయునుకలిసి కృతజ్ఞతాపూర్వకవమస్కృతులాలచించిరి. తీరికనమయములందు కాంతం కుట్టుకుని చేయుచుండెను. కుట్టుకునియందామెకు మంచి ప్రవీణతకలదు. తమ్మాదరించిన రామన్నకుటుంబమునకు కావలసిన బట్టలనన్నిటిని ఆమెయే కుట్టియిచ్చుచుండెను. అననసరప్రస్తావనలతో నిరర్థకముగా ఒక్కనియును మోవను పోనిచ్చెడిదికాదు. ఆమె తెలివితేటలనుచూచి ముత్యాలు అమితావందమునందినది. కుమార్తె సుంద్రీణులను, పృథ్విదంపతుల అదరణీతికయములవల్లను జగ్గయ్య సంపూర్ణాలోగ్యవంతుడైనాడు. అతనికి మామూలుబలముచేకూరినది. దారికనేకూర్చుకుట జగ్గయ్యతత్వమునందేలేదు. అతడు మరల నల్లబల్లటప్రారంభించెను. వ్యవసాయవారుల కుచయోగించు తల్లెలుకూడ అల్లమండెడివాడు. మొదట ఒకఅందమగు తల్లెను అల్లి కృతజ్ఞతామాపకముగా జగ్గయ్య ముత్యాలుకయిచ్చెను. దానిఅందమునుచూచి యామెయెంతో ముచ్చట పడినది. రామయ్యకూడ జగ్గయ్యపనిరసమును మెచ్చుకొనెను.

పదియవ పుష్పము : లక్ష్మీ విలాసము

లక్ష్మీ విలాసమునకు ఏమి పముననే రామన్నకు వేరొక తోట కలదు. పాలము పనియందు మునిగిపోయిన రామన్న తోటయందు తన్ను శ్రద్ధచూపుట కనకాశము లేకపోయెను. అందుచే దానినిండ్లకు పులులు పోదలును సాంఘముగ తెరిగియుండెను. ఆ తోటను బాగుచేయుటకు జగ్గయ్య పూనుకొనెను.

కాంతం హోయముతో జగ్గయ్య తోటపని ప్రారంభించెను. దినమంతయును తోటలోనే పనిచేయుచుండెడివాడతడు. తోటనుదున్ని మళ్లక్రిందభాగించి రకరకముల పోదలువాటివాడు. కొన్ని మళ్లలో పూల చెట్లు పెంచెను. మడికిని మడికిని మధ్యను కంకర దారులెర్పరచెను. పూల తోట పని అంతయును కాంతమ్మదే. కొద్దిరోజులకే తోట అంతయు రంగురంగుల పూలతో నిండిపోయినది. చికిరింపుచోడే మంతయు మధుర పరిమళములతో తేలిపోయినది.

ఫలపృష్ఠములు గూడ మామూలు కంటే అధిక ఫలములనిచ్చినవి. జగ్గయ్య చెయ్యిలైచిన గొడ్డు కేల గూడ ఫల ప్రదముగునుండెను. అతడు తన పూర్వకష్టములను దీని పూర్తిగ మరచిపోయెను. అయిదు సంవత్సరము లిట్లు గడిచినవి. మాతన సౌఖ్యము చేసిననునందు వారు తమ కష్టములను మరచిపోయిరి. క్రమక్రమముగా జగ్గయ్య వృద్ధాప్యమునకు లొంగిపోవుచుండెను. ఆరేనికై కోజాకుకోజాను మందగించిపోవుచుండెను. పనియందు ఆయాసము గోచరించుచుండెను. ఈ సంగతి తెలిసినయెడల కుమార్తె భయపడిపోవునని అతడొకటి తనలోని మార్పును వెల్లడించలేదు. కాని అతని సంభాషణలే అతనిలోని మార్పును మీదిండుచుండెను. పుష్పములను చూచినప్పుడతనికి కలుగు భావములు పూర్వమువలె సంతోషకలితములుగాక యిప్పుడు విషాద భరితములై యుండెను. శిశుకాలము. చలి విపరీతముగా నుండెను. రాత్రులందు వర్షము కురిసినట్లు మంచు పడుచుండెను. తోటలలో పువ్వుల ఆహా విడి తగ్గిపోయినది. గులాబి చెట్టున ఆఖరుకాపువ్వు ఒక్కటి మాత్రము మిగిలియుండెను. కాంతం దానిని కోయుటకు సిద్ధపడుచుండగనే ఒక చలిగాలి కది నేలరాలిపోయినది. దాని రేకలన్నియు నున్నయిపోయినవి. ఈ విషయమంతయు జగ్గయ్య గమనించుచుండెను. అతడు “అమ్మాయీ! మనశీవికలాలు కూడా ఇదేమోస్తరు. వికసింపిన గులాబివలె మనం యావనంలో వుంటాం. కాని తక్షణమే గులాబివాడిపోతుంది. ఆలాగే మనయావనం కూడా మర్యాదే మాసిపోతుంది. అది అస్థిరము” అన్నాడు. ఈవాక్యములు కాంతం మనమును బీభత్సరములవలె మార్చుకొనెను.

ఇంకొకప్పుడు కాంతం కొత్తగాకట్టిన మళ్లలో విత్తనములను నాటుచుండెను. అది చూచి జగ్గయ్య “మనం కూడా యాధి శ్రేణులలాగే భూమిలోకి లిసిపోయే కాలం వస్తుంది. కాని ఆవిషయమై అంతకంటె గారు వడనక్రమరేదు. ఈ విత్తనం కొద్దికాలానికి వృద్ధియై పుష్పించి ఫలవంతమగుచున్నట్లే మనం కూడా యీ అంధ కారము నుండి విముక్తులమై కాశ్వత సౌఖ్య జీవితమును గడపగలదనము వస్తుంది. నేను మృత్యువు వాతబడి దీర్ఘ నిద్రను పొందేటప్పుడు నువ్వు నా సమాధిపైని ప్రేమపూర్వకంగా నాటివ పూల చెట్లు పుష్పించడమే నేను కాశ్వతావంద జీవితమున నుభిస్తున్నావనదానికి నిదర్శనం. అదే నేను భగవంతుని సన్నిధానంలో వున్నావని తలుచుకోదానికి నీకు ఆనవాలు” అని పలికినాడు.

ఈమాట లొమెప్పదయమును కలచివేసినవి. వృద్ధుని కండ్లలో కూడా జలశ్రువులు ప్రవహింప మొనరినవి. అతని వ్యాధయము కొట్టుకొనుచుండెను. అది రికాలముననే శిశువనంచమున తాను ఒంటిపై పోసక తప్పదని కాంతమ్మకు తెలిసిపోయెను. దుఃఖి పూరిత భాగములు ముమ్మర మైపోవ నామె కూడ జనకుని చక్క కూర్చొని అతనితో పాటుగ నశ్రువుల రాల్చినది.

శ్రీమతి చోడవరపు రంగనాయకమ్మగారు

వినాయక ప్రార్థనము

శ్రీమతి చోడవరపు రంగనాయకమ్మగారు

(ద్వీపద)

[ప్రీతి పాటగా రాడుటిను అనుభవగమంతునట్లు వ్రాయబడినది]

పురహరవరపుత్ర! పుణ్యచారిత్ర!
 సురమునిగణస్తోత్ర! సుగుణ! ఉమపుత్ర!
 భాద్రపదపు శుద్ధచవితిదినాన
 బయలుదేరెదవయ్య భక్తులిండ్లకును
 పురుషులె పూజింపవలెననిలేదు
 వనితలె పూజింపవలెననిలేదు
 బాలురె భజింపవలెననిలేదు
 బ్రాహ్మణులే పూజింపనర్హులనిలేదు
 శ్మశ్రియవై శ్యులె చేయదగుననుచు
 శూద్రులుపూజింపరాదనులేదు
 వనితలు పురుషులు బాలబాలికలు
 బ్రాహ్మణుశ్మశ్రియవై శ్యశూద్రులును
 నిన్ను పూజింతురు నిండుముదమునను.
 దుండి అందరిండ్ల నిండియుండెదవు
 సర్వాత్మకా! నీవు సమభావమునను
 సర్విజనములచేత బూజలండెదవు
 కలువలు మారేసు గన్నేరుపువులు
 ఉమ్మెత్తదూర్వార ఉత్తరేణుపత్రి

ననరయిరువదియొక్క పత్రిపుష్పముల
 పదమలమతులయి సల్పేరుపూజ
 కుసుములుండ్రాళ్లు గొప్పబొబ్బట్లు
 గారెలుపూర్ణాలు ఘనపాయసములు
 అరిశెలుదోసెలు అప్పాలువడలు
 చలిబిండి జల్లేడుకాయలు నెయ్యి
 పానకము వడపప్పు పనస దానిమ్మ
 కదళిఫలమ్ములు ఖర్జూరపండ్లు
 నారికేళంబులు నారింజపండ్లు
 నైవేద్యమిత్తురు అంబికాతనయ!
 కర్పూరహారతులు కనకపల్లెరమున
 కసుముదమ్ముననిత్తురు గజవక్రతుండ!
 గజముఖాసురవధ కథవినిమరియు
 సంతసమ్మునను సత్రాజిత్తుకథయు
 విని ముదముండెదరు విమలాకుమార!
 ఘనయశోనువిశాల! కరుణాలవాల!
 మూషికవాహనా! మునిజనలోల!
 వందనంబులుగొను వరగుణజాల!

వసునొకండవపుష్పము : ఛేదన

చలికాలము పూర్తిగా ప్రవేశించినది. రాత్రులయందు చలిభరించుటకు శక్యముగావించెను. ఉదయము జూముప్రాద్దేక్ష్యులకు మంచు తగ్గుటలేదు. బగ్గయ్యస్థితి రోజుకురోజు హీనమైపోవుచుండెను. క్రమముగా పతడు నీరసించిపోవుచుండెను. రానున్న సమీపగ్రామమునకుపోయి వైద్యుని తీసుకొనివచ్చెను.

వైద్యునివచ్చునట్లు లింగరాజు రోగినిచూపించి బోషణమిచ్చెను. అతనితోగూడ కొంతమారుముపోయి కాంతమ్మ తండ్రినిగూర్చిచెప్పించినది. ప్రస్తుతమందెట్టిమహాయమును జేకపోయినను ముందుముందు మేయ వ్యాధి ప్రవేశించుననియును, ఆవయస్సున రోగమువదులుట కష్టమనియును లింగరాజు అభిప్రాయమిచ్చెను.

పతకుడు ఆరోగ్యవంతుడగుట కవకాశములేదని తెలిసినతోడనే కాంతం గుండెలు బ్రదర్శిపోయినట్లయినది. ఆమెదుఃఖము మితిమీరిపోయినది. సాయంకాల మగుసరికి కొంత దైర్ఘ్యముతెచ్చుకొని ఆమెతండ్రి సమీపమునకు వెళ్లినది. తండ్రియందు లేనిసంతోషమును తెచ్చుటని ఆమె అతనికి సకలోపచారములును నేయుచుండెను.

వీనిముపమున నేమి కావలసినదన్నచోయని యామె నిత్యమును అతినిద్రక్కునే కనిపెట్టుకొనియుండెను. చూపులవల్ల నే హృదయమునందలి కోరికను గ్రహించి తండ్రికి పొట్టును కలిగించెడిది. ప్రతిరాత్రియును అతని దగ్గర మెలకువగా కూర్చొనుచుండెడిది.

“ఇట్లా నువ్వుకూచుంటే జబ్బుపడి పోతావమ్మా. మనిషికి కొంతవిశ్రాంతివ్రుండాల్సి. మేముచూస్తూ వుంటాం. నువ్వొకగంటసేపుపడుకో” అని మత్యలు యెంతచెప్పినను ఆమె వినిపించుకొనెడిదిగాదు. ఒక వేళబలవంతమువల్ల పడుకున్నను తండ్రి కేబాధకలుగునో యను భయమున నామెకు నిద్రరావండెను. బగ్గయ్య ఒక్కసారి దగ్గినంతమాత్రమున నామెనడికి పోవుచుండెను. అతడు కదిలినట్లుంటే దగ్గరకుపోయి అతరుతతో “బాబూ! ఏంకానాలో?” అని అడుగుచుండెను. అతనికి బాగా యిష్టమగు మారలను దుచికరముగాపండి పెట్టుచుండెను. పక్కదుప్పట్లను దులిపి పొట్టుముగా పరుచుచుండెను. కళ్లను, పురాణములను చదివి అతనికి వినిపించుచుండెను. నీరసించిపోయిన ఆవృద్ధునిముఖమును చూచుసరి కామెకు కన్నీళ్లుగక దృష్ట్యవరోధమును కలిగించుచుండెను.

ఆనాటికానాడు హీనమైపోవుచున్న తనస్థినిగాంచి తనకు మరణకాలము నెప్పుడుగా సమీపించుచున్నట్లు బగ్గయ్య గ్రహించెను. కాని అతడు నిర్విచారముగా సంసిద్ధుడయ్యియుండెను. అతని మనస్సు ప్రకాంతమైయుండెను. “బాబూ! నువ్వలేకపోలే నేనెల్లాబతకడం? ఈలోకంలో నన్నాదరించేది క్షమరు?” అనికాలేం యేడ్చినది.

కృపించిపోయిన హస్తమును కుమార్తె పిల్చుపైచైచి నిమిరుము బగ్గయ్య “అమ్మా! యేడవకు. పరలోకంలో నీకొకతండ్రి వున్నాడు. నేనుగతించి పోయినను అతండ్రి నిన్ను విడిచిపెట్టడు. నీటివీర మెలాగ గడుస్తుండన్న విచారమునాకులేదు. గాలిలో విహరించేపక్షులను సహితము పోషించు తండ్రి నిన్నుమాత్రము విడచిపెట్టునా? నీకుమాత్రం యేమికానాలో? పూటకు పిడికడుఅన్నముకదా? కాబట్టి ఆవిషయమై నా కేవిచారమూలేదు. కాని యీలోకము పాపభూయిష్టము. దానిమాయలలోబడి నీకునోనైర్మల్యమును పాపము చేసుకుంటావేమోనని నాభయం. ఇప్పుటివరకే నిత్యమూ నీహృదయమును పవిత్రంగా వుంచుకుంటానని నాకు వాగ్దానంచెయ్యి. అల్లాఅయితే నేను విశ్చింతగా చచ్చిపోతాను” అన్నాడు.

“బాబూ! ఆవిషయమై భయపడకు. నేను బతికి వున్నంతకాలమూ నీజోధనలను అనుసరించియే నా తీవితాన్ని నడుపుకుంటాను.”

పండ్రిండివపుష్పము : మరణము

జగ్గయ్యబాబు హెచ్చయిపోయినది. లింగరాజు ప్రతిరోజును వచ్చిచూచుచుండెను. జగ్గయ్య అవస్థ చూచి ఆతనిక్కడయము నిరైపోయెను. మందుబుచ్చుకొను కాలేష్మ కింతిడబ్బ యివ్వబోయినది కాని అతడు పుచ్చుకోన నిరాకరించెను.

కుమార్తెనివీచి జగ్గయ్య “అమ్మా! ఇంక రెండురోజులుగడువుండుని లింగరాజుగారుచెప్పెరు. ఈలోకపు పనులన్నిపూర్తిచేయుకున్నాను. ఈరవంతకాలమూ యింకభగవద్భావంలో గడిపేస్తాను” అనిచెప్పెను.

నిష్సార్మమైన ఆతనికంతవ్వర మామెకు భయముగొల్పినది. నిమిషనిమిషమునకును దిగదీసుకొని పోవుచున్న తండ్రినిచూసి ఆమెత్రుంగిపోయినది. “బాబూ! నువ్వుచెప్పినదేనిది. దైవంమీద భారంవేసి నిక్కం తగావుండు” అని మాత్రంయెలాగో చెప్పినది.

మిగిలిన రోజంతయు జగ్గయ్య నిశ్చలభావమున గడిపెను. తన్ను చూడవచ్చిన వారితో అతడు పూర్వమువలె సంభాషించలేదు. ఇహలోకముపై నతనికి స్మృతిలేనట్లుండెను. అనంతసౌఖ్యధామముగు స్వర్గమునకు పోవుదునను సంతోషమున నతనిముఖమునూ తనదివ్యతేజమును ధరించినది. ఆతనికనులయందానంద వాష్పములు నిల్చినవి.

మంచముచుక్క చే కూర్చొని జనకునికి మనక్కాంతిని దయచేయమని దుఃఖాశీరీకమున మైమరచిపోయి కాంతేష్మ ప్రార్థించినది. ఈఁచారపు దర్శనమును, భక్త్యుద్దేకమును చూచి రామన్నయును, అతని కుటుంబమును విశ్రేష్టులై నిలువబడిపోయిరి. వారిమనస్సులుకూడ ప్రార్థనానిమిగ్నములైనవి. చూచినవారికండ్లకు పూరితములై పోయెను.

ఈకష్టసమయమున జగ్గయ్యకేలోపమును రావండ రామన్నయును, భార్యయును శక్తివంచనలేక తగు సహాయ మొనర్చిరి. జగ్గయ్య తమయింటికివచ్చిన రోజు మంచిదని వారుతలచుకొనుచుండిరి. అతనిదగ్గిరకి ప్రతి నిమిషమునువచ్చి “ఏం? ఎలాగుంది?” అని అడుగుచుండిరి. వారట్లు వచ్చినప్పుడు కాంతం దీనురాలై “ఏం? రామన్న బాబూ! బాబు బతక దానికేమేనా ఆశవుందా?” అని అడుగుచుండెను.

“అమ్మా! భయపడకు. మనమేమీచెప్పలేము. ఏమో! భగవదేచ్చ. వట్టేట్లో పడవలాగుంది, తల్లీ!” అని ముత్యాలు మాల్చేవారెల్లయుతో నలుకుచుండెను.

ప్రతిరోజును తండ్రి చుక్కను కూర్చొని పుస్తకములను చదివి కాంతం వినిపించువాడుక యుండెను. జగ్గయ్య కామెకంతరవము గంధర్వగానమునలె మధుర మై వినబడుచుండెను. చివరలో జాలలో భాగవతమందలి “నారాయణకవచము” ను ఎన్నిసారులో చదివించుకొని విన్నాడు.

మహాభాగవత గ్రంథమును తలవద్ద పెట్టుకుని అతడు పడుకున్నాడు. కొంతనేపైసతరువాత అతడు మరల “అమ్మా! కాంతం! ఎంతప్రయాసతో నాకుఉపచారాలుచేస్తున్నావు? తల్లీ! నాకేబిచ్చువోచ్చింది మొదలు నిద్రాపోరాలు లేవుగదా నాయనా! నాకడుపునపుట్టి ఏమినుఖుపడ్డావు? నీవునాయందు చూపిన ఆపారప్రేమకు నేను కృతజ్ఞుడను. పితృభిక్షయలగువారికిలభించే పుణ్యలోకములు నీకు లభించుగాక! ఈస్థిలో ఆకి ర్వాదములుగాక. వేరేమి నేనియ్యగలను? కాని నాఆకిస్సుమాత్రం వృథాపోదని నిశ్చయంగా చెప్పగలను. సంతోషితులగు పితరుల ఆకిస్సులకంటె దిడ్డలకు మహాదైవ్యరక్తములైననూ గొప్పకావు. ఈమహాగ్రంథాన్ని నీనుకు దాచుకో. పరలోకయాత్రాసమయంలో నేను నీకిచ్చిన బహుమానమిదిఒక్కటే.”

తెల్లవారుజామున జగ్గయ్యకు ఆయాసమధిక మైపోయినది. ఇరులులాడు మాటలతనికి విసబడుటలేదు. నాడీచలనమునెగిరలేదు. అరిప్రయాసతో జగ్గయ్య “అమ్మా! నేనుపోతున్నాను. కలవయ్యి. ఏదితల్లీ! ఆఖరు

సారి నీమధ్య మొగంచూడనీ." కుమార్తెనులుమును తనముఖముపై చేర్చుకున్నాడతడు. ఇద్దరికిని అశ్రుప్రవాహము ఆపక కష్టముగాకుండెను. కొంతసేపైవరువార ఆతడు "అమ్మా! శక్తిక్షీణించిపోతుంది. చూడలేను. ఆయాసం" అన్నాడు. జగ్గయ్య కాళ్లును చేతులును చల్లబడిపోయినవి. కండ్లుతిరిగిపోవుచుండెను. పవిత్ర జీవసుదను జగ్గయ్య యిహలోకదుఃఖములకు స్వస్తి చెప్పి కాశ్యప సౌఖ్యనిలయమగు స్వర్గమును చేరుకున్నాడు.

మరణమున నేమియో కాంతమ్మ యెరుగదు. నీరసముచేత నతడు మార్చిపోయినాడనుకున్నదామె. ఆంతలో ఆతడు చనిపోవునని ఆమె అనుకొనలేదు. కాని ఆదృశ్య మామెను భయకంపితురాలి వొనర్చినది. ఆమెకప్పున శేకవేసినది. అదివిని రామయ్యకుటుంబ మంతయును లేచి ఆమెరతితో పరుగెత్తుకొనివచ్చిరి. వారు కోసినచోడించి చనిపోయినట్లు చెప్పువరకును కాంతమ్మ కానంగతి లేనీయదు. కోయ్యచారిపోయిన ఆకళేబరమును కాగిలించుకొని చూచువారివృద్ధులును నీరసనట్లు కాంతమ్మ యెడ్చినది: "బాబూ! నీరుణం యెల్లాతీర్చుకోగలను? చిన్నప్పటి నుంచీ నేలడించకుండా నన్ను ఎత్తుకున్న యీ చేతులిప్పుడిల్లాపడివుండి పోయినవేమి? పుట్టినది మొదలు నన్ను బాగుచెయ్యడంలోనే ఆరిగిపోయిన యీ చేతులను ఒక్కసారి ముద్దు పెట్టుకోనీ! బాల్కనలో అట్లానంచేత నీవునన్నుకీ బాధకలిగించినట్లయితే తమిందు, తండ్రీ!" — కొడువ.

నాప్రేయసి

సన్నిధానము నూర్చు నారాయణ శాస్త్రి గారు

ఆలలన నెమ్మొగంబొకపూలతోట
అందుగలపువ్వులుంబండ్లు ననుదినంబు
గాస్కగానాకుంబంపును గాని తాను
లక్షనరహాలాసగిన లాఁతికిడదు.
ఆలలితగాత్ర మొక్కరత్నాలరాశి
యన్యులకులోభ నీయంబయగునుగాని
దానివెలగట్టగాలేదు నేనుదక్క
దానిఁగొనలేడన్యుండు నేనుదక్క.

ఆరమణిచిత్త మునురాగమారుతంబు
మలయునంతఃపురోద్ధానమండపంబు
అటకుఁజన నాకుమాత్రంబెయాజ్జగలదు
పరులుచొఱకుండ మూయఁగాఁబడునుదలుపు.
ఆవనితమోవియందు లాస్యంబునేయు
చున్న చిలుకగవమ్మతంపుజాన్ను నాకుఁ
గానఁబడుఁగాని పరులకుఁగానఁబడదు
పుట్లకొలదిపుణ్యంబు నల్పుకొనియుంట.

ప్రకృతి రాగము

స్వామి! నీవెన్నచో హిమాచలముపైన
మురళివాఁచినినావేమొ మోహనముగ
కాన నామంచుకొండతాగరిగిపోయి
వరదలై పారి మఱిమఱివరదలొచ్చు
ఎటకొ, పడిపోవుచుండ నదేరికెలుక
పాడగా, పాడగా నీవుగూడ స్వామి!
తన్నయత్వంబెఱిగితి, తనువెమరచి

అల్లూరి లక్ష్మీకాంత రావు గారు

ఆప్రవాహనలీనమైనావో, కాక
ఎచ్చటిది నీలవర్ణ మీతరంగలను?
హర్షముహ్సంగజేయు మదాత్మలోన
వీడె యానమయమందు నీవ్రేళ్లనుండి
జారిపడిపోయెనో నీటిబాలులోన
గాక, యెచ్చటివోయి శృంగారమైన
గాననాదము లీతరంగములలోన?

తైరలుకన్య

అది రాజ అమృతేశ్వర రావు గారు

పరోపాఖండమునకు చెందిన తైరలు. అస్థి యాయందు కాన్ పైన్సుయను సరోవరము గలదు. ఈ సరోవరము అల్లభే పర్వతావళిచేచుట్టబడినది. వీనికి అగ్నేయమున బ్రెగిల్లి యను పట్టణముగలదు. అప్పట్టణముండలి రాజసాధంబులు, సాధంబులు, గోపురములు, ఆలయములు సరోవరమున ప్రతిఫలించుచుండును. రాత్రులందు సరోవరమున జలముల ప్రతిఫలించు తారాగణము నింగిని సంపరించు మేఘముల నిరీక్షించుచున్నట్లుండును. ఇచ్చటి దృశ్యములు చూపదులకు విందుగొలుపుచుండును.

జన్మస్థలముగు బ్రెగిల్లిపట్టణమున తైరలుకన్యకకు భుక్తిగడవకపోవుటచే స్వీట్జరులాండు నకు పోయెను. అచ్చట నొకసంవత్సరమును పశుల గాచుచుండెను. ఆపెనుగుణంబులచే తనయజమానుని విశ్వాసాదులు అచిరకాలములో జూరగొనెను. ఆమె తనపనియందు సెన్నచు పాలుమాలిగాని, విశ్రాంతిగాని, సెలవుగాని కోరియెరుగదు. ఆమె తన మాతృదేశము వదలి ననాటినుండియు ఆయజమానునియొద్దనే నేవచేయుచుండెను. అందుచే యజమానుడును ఆమెను గౌరవాదులతో జూచుచుండెను.

రాత్రులందు తనయజమానుని విడ్డలకు కథలు చెప్పియు; పద్యములు, గీతములు పాడియు వారికి ఆనందముకలిగించెడిది. ఆమెకు అచ్చట క్రొత్తప్రదేశములుగాని క్రొత్తవారుగాని లేకుండిరి. అచ్చటివారందరు గాఢమగు మిత్రులైరి. వారిలో కలసిమెలసి తిరుగుచు తన మాతృదేశమును సైతము మఱచిపోయెను. తనజీవితమును ప్రశాంతముగా జరుపుకొనుచుండెను. ఇట్లు బహువర్షంబులు గడచెను.

అది శీతకాలము. శిరోభారముచే శిరమువాల్చినపైరులు సూర్యరశ్మిని నిగనిగలాడుచుండెను. రైతులు తమపైరులపై దృష్టిపారించరైరి. తమలోతాము సంభాషించుకొనుచు తొట్రుపాటుతో నడచుచుండిరి. జనులు చంచలదృష్టులతో నేవంకకు చూచుచు దీర్ఘాలోచనాతత్పరులై యుండిరి. స్త్రీలు గృహకృత్యముల సైతము నిర్వహింప నిచ్చలేనివారైరి. చేతిపనులు మూలబడెను. బాలురు నహితము ఆచుకొనుటకు బయటికిబోవవలెనుచుండిరి.

ఒకనాటిసాయంకాలమున నొకతోటలో పెద్దసభ జరుపబడెను. అందు క్రొత్తవారికి ప్రవేశములేదు. ఆవరణచుట్టు తగిన బందోబస్తుచేయబడెను. సభామధ్యమున నొక మేజా బల్లయు దానివద్ద నొకఆసనమును అమర్పబడెను. సభాపతి ఆసనమునుండిలేచి నిలబడి ఏదియో ఉపన్యసించెను. పలువురు ఉపన్యసించిరి. తుదకు సభాపతి మరలనిలబడి మేజాపై నున్న పాత్రనుతీసుకొని 'మనశత్రువులదేశనాశనమునకై త్రాగుచున్నాను' అని అందున్న పానీయమును త్రాగెను. వెంటనే కఠితాళద్యములు చెలరేగెను. సభముగిసెను. కొంచము దూరమున పశులగాచు నొకవృక్తి దీనివంతయు గనిపెట్టుచున్నట్లుండెను.

ప్రాద్దుగ్రుంకెను. చీకటులు దశదిశలు గ్రమ్ముచుండెను. జనులలో నూతనోత్సాహము ప్రబలెను. పట్టణమంతయు చాలచురుకుగానుండెను. ‘ఒక్కరోజులో బ్రెగిల్లి మన దేశము కాగలదు’ అనుపలుకులు వారి గుసగుసలమధ్య అస్పష్టముగా వినవచ్చుచుండెను. యువకులు ఉత్సాహముగానుండిరి. స్త్రీలు భయకంపితలగుచుండిరి. కాని పైరలుకవ్య పలకో మిగుల యౌందోళనపడుచుండెను. ఆమెకు మాతృదేశము జ్ఞప్తికివచ్చెను. తన బ్రెగిల్లి కళ్ళయెదుట కానవచ్చుచుండెను. స్నేహితులు దృక్పథమున గోచరించుచుండిరి. తనలో నిట్లు విచారించినాడగెను. “అహ! ఇన్ని దినంబులనుండి నేను తిరుగుచున్న ఈపట్టణము నాశత్రువుల కునికిపట్టయియున్నది. నాచుట్టునున్న వారు నాకు అప్పులుగారు. శత్రువులు.” ఇంతలో నామెకు దశదిశలనుండి ‘పో, పోమ్ము. నీమాతృదేశమును రక్షింపుము. అవసరమైన నీప్రాణములనర్పింపుము’ అనుపలుకులు వీనులజొచ్చుచున్నట్లుండెను. వెంటనే మాతృదేశమునురక్షించుటకై తన యసువులనైన బాయుటకు సంసిద్ధయయ్యెను. మాతృదేశసంరక్షణార్థమై బయలుదేరెను. పట్టణమంతయు మాటుమణిగెను; ఎచ్చటచూచినను నిశ్శబ్దముగానుండెను. అంత నామె అశ్వశాలకేగి తనచేబోషింపబడిన శ్వేతాశ్వముపై సధిరోహించి మాతృదేశోన్ముఖురాలయ్యెను. ఆకాశమంతయు మేఘములచే నావరింపబడియుండెను. హయము పట్టణపుసరిహద్దులనుదాటగనే శరవేగమున బోవుచుండెను.

కైస్తవదేవళమున పదునొకండుగంటలుకొట్టిరి. ఆమె కాందోళన ఎక్కువయ్యెను. పండెండుగంటలు కొట్టగనే బ్రెగిల్లిపట్టణప్రాకారద్వారము బంధింపబడును. కాన భగవానుని ఆమె ఇట్లు ప్రార్థింపదొడగెను. “ఓ దయానిధి! నామాతృదేశమును సంరక్షింపుము; నన్ను సకాలమున నాపట్టణమున ప్రవేశించునట్లుచేయుము.” ఇంతలో నాయశ్వరాజమడుగు వెనుకకువైచి నిలబడెను. కారణమేమైయుండునాయని యశ్వము మెకపై వ్రాలి తొంగిచూడగా తాను పెద్దగుట్టపైనున్నట్లు తెలిసికొనెను. క్రింద పెద్ద యథాతము. గుట్టకను నిట్రముగానుండెను. దిగువ రైనునది ప్రవహించుచుండెను. అశ్వమునకు ధైర్యమును బురిగొల్పు వెంటనేఅది ఆనదియందు గుభాలునదూకెను. నది గంభీరముగా ప్రవహించుచుండెను. తరంగములుమహాత్తుంగములై మింటికెగయుచు గుట్టపుజాలును తాకుచుండెను. అహ! ఏమి ఆలబలసాహసము! ఏమి ఆదేశభక్తి! ఎంతని వర్ణింపగలము? తనప్రాణముల సైతము నాశింపక నిశ్శీఘ్రమయమున ఏకాకినియై నదిని ఈదసాహసించెను. ఆ యశ్వరాజముయొక్క ధైర్యసాహసాదిగుణములు వర్ణింప నేరీతరము? ఆయశ్వరాజము తరంగముల నీడుచు నది యావలగట్టును చేరెను. దూరముననున్న బ్రెగిల్లిదీపములు మినుకుమినుకుమని కానవచ్చుచుండెను. మరల సాహాయము శరవేగమున బోవుచుండెను. అప్పుడే పండెండుగంటలు కొట్టెను. ద్వారపాలకుడు పట్టణద్వారమును బంధించుటకై వచ్చెను. అప్పుడే ఆయశ్వ

రాజము గవాక్షమునుచేరెను. వెంటనే ఆమెను సగౌరవంబునలోనికినిపోయిరి. పట్టణము బందోబస్తుచేయబడినది.

బ్రెగెలి రక్షింపబడెను! యుద్ధరంగము బానాకీర మెఘుడెను, ఆహా! ఒక్క అబల అట్టి నిశీభవమునును తన మాతృదేశమును రక్షించగలిగెను. వీరులు కార్యనిర్వహణ కాలమునకు శాశ్వతమైనట్టి కీర్తిచే బహుకరింపబడుదురు. మూడుశతాబ్దములు గడచి నప్పటికిని పట్టణప్రాకారద్వారమునొద్ద అశ్వమును, దానిపై కన్యయు చెక్కబడినలావిగ్రహ మొక ఇప్పటికిని గాననగును. రాత్రులందు పట్టణమగ్యమున నొకడు ఎన్ని గంటలుకొట్టినది కేకలువేయునాచారముగలదు. తొమ్మిది, పది, పదునొకండు అని కేకలువేయునుగాని పంద్రెండుకొట్టగనే టైరలుకన్య భావకార్థమునకును, ఆమెను గౌరవించుటకును ఆమె పేరు పెట్టి పిలుచుచుండును.

వి నాయ క వి జ యము

‘అ మ ల’ గ్రంథక ర్త్రి

కడలిహాలాహలంబు నాకలికిమింగి
పరమపావని గంగానవంతినెపుడు
శిరముపై నుంచి, భక్తులవరములీయ
వాసనిర్ణయవిమలకై లాసమందు
సఖలలోకాధిపుండు సనాదిమూర్తి
సర్వశక్తియుతుండగు స్వామి శివుండు
ప్రమథగణములుమున్నగు సమరవరులు
గొలువ గిరిజాసమేతుండై కొలువుదీర్చె.
తేటవెన్నెలనై నను మాటుపడుచు
మంచిముత్తెపుసారును మించిపోవు
సహజలావణ్యశాలిని యహరహంబు
లలితశారదకాముదీలహరినోలె
మొలకలేనవ్వుమోముతోగొలుచుగారి
ఫాలలోచనమదిలకించి పలికెనిట్లు,
‘వినుము ప్రాణేశ! నాదగువిన్నపంబు
విపులవిద్యాద్రవీణలై వెలయుచుండు
సుతుల విద్యాదినై భవోన్నతులఁగాంచి
న్యాయముగురీతి బహుమతులీయరాదె?’

పొలతిచెప్పినయట్లు తా నలుపనెంచి
ముద్దుకొమరులఁబిలిచి ‘ఓపుత్రులార!
ధీరగంధీరభయదవిస్తారదూర
మైన వసుధను ముమ్మాటు లమరచుట్టి
ముందువచ్చితిరేని యానంద’ మనియె.
అనినతోడనే నమలివాహనమునెక్కి
భూమిచుట్టినచ్చెదసంచుఁ బోవుచుండు
అన్నత్రోవసుబోవకే యాగినాఁడు
సత్యమఖిలంబెఱింగిన జ్ఞానియగుట
నెల్లలోకేశులు సుమామహేశులనుచు
మదిఁదలంచి వారలకే నమస్కృతులిడి
నిలచుగణనాథు సుతుఁజూచి నీలకంఠుఁ
డపుడువలికెనీరీతిగా నాదరమునః
‘నాదుమెప్పును వడసియున్నావుగాన
పుడమిజనులెల్లరును నిన్నెముందుగొలిచి
పొందగారానిభాగ్యము లందుచుండు
వత్స! విఘ్ననాయకుఁడవై వర్ధిలెదవు.’

పాటలు

శ్రీమతి చోడవరపురంగనాయకమ్మగారు

ని
లాలిపాట

(‘బాలారుక్మిణీప్రాణలోలాహారతి’ అనుమాదిరి.)

(పల్లవి) రాజరాజేశ్వరి కామరీనిను బాలిపాడ చేరినద్రించు సామరీ.

బాలత్రిపురసుందరి నిన్ను కోరిలనలంతయూస	చాలాప్రార్థింతు కైలబాలా సుగుణాలవాల	రా
చాలాదయతోడనిద్ర పోరాడే గిరిజబాల	రా పతినిగోరినిన్ను వేడ రతికి పతివొసంగివట్టి	
హిమగిరింద్రసరకుమారి రజిత కైలవనవిహారి	సతివీణగాద బుద్ధిమతి హైమవతీఇదేల	రా
కమలాయతనయవలాలియనిపాడగప్రియముదాల రా	అంగవారురాణివమ్మ పొంగుచు చోడవరపుకొమ్మ	
కాళీ కలకంఠకంఠ గరళకంఠునతిసనివెంటి	రంగనాయకినిబ్రోవ రావే జగదాంబవేగ	రా

౨

జోలపాట

(‘జోజోముద్దులగోకులబాలా’ అనుమాదిరి)

(పల్లవి) జోజో హిమగిరివరబాలా సురచిరసుఖిల.

లాలిరాజరాజేశ్వరి నిన్నుతి	మహిమనురసంహరిణి జననీ	
రమ్యపుడోలికయందడి భక్తితో	మన్మథరక్షణి మంజులభాషిణి	
రాజితముగపాడుచు నూచెదమమ్మ	మాధవప్రియపాహోదరి దేవి	
రాజరాజేశ్వరురాణి కైలమన	జో మధురాధర నిద్రించుచెల్లె	జో
కుంకుమరేఖాంబితమ్మదుఫాలా	రజితగిరిశ్వరి రమణిచోదాపర్వు	
చంకజలోచన దయగవవేలా	రంగనాయనిక్రిబోదిడితల్లి	
శంకరుప్రియభామిని బాగేలా	రాక్షససంహారి రాజరాజేశ్వరి	
సంకటములదాపటి సుఖబాల	జో రక్షణదేవి యలసితి నిద్రించుచె	జో

ప్రబోధము

(ప్రశ్నిమగోదావరిజిల్లా భీమవరమున జరిగిన మహిళాసభలో చదువబడినవి.)

- సీ. ఏవంకగాంచిన నింపారునన్యమల్
 కలవన్నీరాతియె ప్రబలుచుండ
 ఘనలరబహురత్న బసకసంపన్నతే
 మేటిపర్వతములు మెరియుచుండ
 సింధుగోదావరీశ్రీకృష్ణగంగాది
 నిర్మలజలముచే నిండియండ
 పకలసంపదల చేసర్వదేశాలన
 ముట్టటాయనూన మె మలయెచుండ
 వేడవేదాంగాది విదిరిబిజ్జానంబు
 విద్యులరలరీతి వెలుగుచుండ
- గీ. కటకటా! నేడు దాన్యశృంగిలలజక్కి
 శ్వేతజాతులచేతకృపించి, శల్య
 ముగుచుదుర్భరదుఃఖా రిభాగులుచుండ
 భవ్యగుణయశోచేత శ్రీభరతమాత!
- సీ. సరి రాణిసంయుక్త సమరభూములయందు
 విక్రమాతిశయంబు వెలయజేసె
 బాలుకేలభరించి నలనోప్పగా మించి
 ఝాన్విజైరులనెల్ల సంహరించె
 రిగురాజనీతిమించగ నహల్యాభాయి
 ఘనమైనరాజ్యపాలన మొనర్చె
 అంధరాస్యంబేరియు యద్రమాదేవి
 అంధ్రకీర్తిధ్వజంబులరేసె
- గీ. నేడుకాంతలు దమకీర్తి నిలిపినారు
 ఆరలేదింకకోర్యాగ్ని యార్యభువని
 భరతమాతృవైభవమహాప్రాభవములు
 మరలమిన్నందులేనిచ్చె మహిళలార!
- సీ. దాస్యాంధకారంబు లేటిమివేయబడునై
 భుద్దబడితీతోగట్టరమ్మ
 గద్దదస్వరముతో గడుచుఘమండడి
 పంచమసురల పాలించరమ్మ
 ఆర్యసాళ మొనర్చునట్టి త్రాగుదుమాన్వి
 దేశవస్తులదీక్ష దెల్పరమ్మ
 మనభాషమనజాతి మనదేశమభివృద్ధి
 నెనయుమార్గముల నూహించరమ్మ
- గీ. మనముపూర్ణస్వతంత్రత గనెడువరకు
 తీరణదమ్మ మనపని తెలుపలార!

శ్రీమతి దేవులపల్లి సత్యవతమ్మగారు

- మాతృసేవాపరాయణమహిరదన్య
 కంకణముదాల్చిరారమ్మ గరితలార!
- మ. కనుదామాలరుణునిశ్వవములతో
 కారుణ్యమేపారగా
 ననుతాపాశ్రుకణ్ణప్రవాహమున
 స్నానంబాని జాతీయసే
 పనదీక్షరతిబాని భారతముగా
 పొడంగ త్యాగరతం
 బునవాత్మాంజలిదేసి మాతృచరణాం
 భోజంబు ప్రేమంటుచున్
 వెనుకంజాడక రండు లెండు తెనునసే
 వేదగనారీమణుల్.
- గీ. చిరయశోభానురంబయి వెలగినట్టి
 భవ్యభారతవృక్షంబు పల్లవింప
 రమ్మభావోన్నతంబు భారతపతాక
 సాధనముచేయవలయును కాశ్యపముగ
 భావిసత్యాగ్రహపుకాంతిభండవమున
 జయమునమహారజేయ నుత్సాహములర
 తోడుపడ లెందురందు నాతోడులార!
- సీ. గాంగేయు నిమ్మామకర్మయోగముదెల్పి
 కృష్ణుని ఘనగీత బోధచేసి
 చంద్రమతినాథు సత్యవచఃస్ఫూర్తి
 ధర్మజు పరమధర్మంబుజెప్పి
 ప్రహ్లాదు సాత్వికతత్వముపదేశించి
 తీమాతు నాన్మిత్యాగంబుదెల్పి
 కాక్యపించుని యహింసాచరత్వము
 విను నాత్మబోధానుభవముజెప్పి
- గీ. గుహువాయుపుత్రుల కార్యగూఢుడెల్లు
 నట్టి లోకోత్తరమహాత్ము నాత్మజానిగ
 బడసిసాసమ్మ నిపుణ్యభాగ్యగరిమ
 భవ్యగుణయశోచేత! శ్రీభరతమాత!
- గీ. నిఖిలసాధ్రాత్రమెల్లడ నిందుగాత!
 ప్రజలుస్వాతంత్ర్యమును బడసిచులుగాత!
 ధైర్యకౌర్యంబు దవరగా దీవనలిడు
 భవ్యగుణయశోచేత! శ్రీభరతమాత!

శ్రీమతి జెండుగారి గారు

* * *

శా. ఎన్నోనాళ్ల యిపోయె నిండుసభలోన నేను పుంగానపునీ
 విన్నాఁ గంబునునాలకించి మరలంబిందయ్యె నీవేళ సం
 పన్న శ్రీకము నీదుగానము జగత్ప్రఖ్యాతి మల్పాక మో
 యన్నాధస్యపు నాగరత్నము! రమేశాలంబినద్యత్నమా!

ఉ. గాయకులందు బేర్పిగని గౌరవభాజనమూటగాక మేల్
 గాయకవర్గమందును జగంబునఁ గీర్తిగడించినట్టి ను
 స్త్రీ యల నాగరత్నము కచేరినిగానమొనర్చె నెల్ల రా
 వ్యాయనమంది సంతసిలి రాసభ పండితపామరుల్ దగన్.

—చల్ల పిళ్ల వేంకటశాస్త్రి.

శా. గానంబో? మధురంబు; సర్థసుగమజ్ఞానం బనూనంబు; స
 న్మానంబొప్పుగ రాజరాజసభలం మాన్యుల్ బ్రశంసింప న
 ద్దే నాగాంగనవచ్చి పాడెననగా దోపించు నేపొంది నీ
 వోనాగాంగనరో! రహింసలిపినాపుద్యస్మతిం గానమున్.

ఉ. పోణిమినాలుగుంబదియుఁబోయెను వర్షముకార నిత్యక
 ళ్యాణియటన్న రాగముల యావళి నీకడనాలకించి క
 ళ్యాణిరో! నాగరత్నము! చెలంగగనాటికి నేడహో! ముఖా
 వేణికఁబోలి వీనులను వేడ్కనుగ్రోలితి నల్లమాధురిన్.

—చేబోలు చంద్రశేఖరశర్మ.

* * *

నేనిప్పుడు చెప్పబోయే విషయం నేను ఎఱుగును ఒక శూద్రస్త్రీని గుఱించి. భర్త పెట్టడి బాధలు నివర్తించుకొనుటకు వీలుండేయు, మనపూర్వపుస్త్రీలచరిత్రలను విని వారితములే ఆదర్శములని నమ్మి అటులనే ప్రవర్తించి కష్టములనందిన కాంతనుగుఱించి.

మాయింట్లో రాముడని ఒకడు పనిచేస్తూ ఉండేవాడు. వాడి కూతురు పెడి. పెడి అందమైనది, తెలివైనదిను. ఆమెకు చిన్నప్పుడే తల్లిపోవడంచేత రాముడూ, అదీ మాయింట్లోనే ఉండేవారు. పెడికి పదవయేడురాగానే రాముడు తను కూడాపోతే దానికి దిక్కుండదని ఆలోచించి పెళ్లి చేసేశాడు. పెడి రోజూ ఏదైనా మనపూర్వపుల విషయాలు చెప్పమని అడుగుతూ ఉండేది. నాకు తోచినవి నేచెప్పేదాన్ని. ఏదైనా పేరువంటి ఆపేరుగల పూర్వపులచరిత్రలు తెలుసుకుంటుగాని దానికి తోచేదికాదు. ఆవిధంగా ఏమయంతి, చందమతి, సీత, సావిత్రి, మొదలైన పతివ్రతలచరిత్రలన్నిటినీ నన్నడిగి తెలుసుకుంది. వారిని గుఱించి నీ అభిప్రాయమేమిటంటే ప్రతిహిందూస్త్రీ వారిలాగే ఉండాలని నా అభిప్రాయమని చెప్పేది. కొంత కాలానికి రాముడు పనిపోయాడు. పెడి మాయింట్లోనే ఉండిపోయింది.

రాముడుపోయిన నెల్లాళ్లకి పెడి మొగుడు మాయింటికొచ్చి 'నా పెళ్లాం మాయింట్లో ఉండడానికి పల్లకాదు తీసికెళ్లిపోతా'నన్నాడు. సరేననుకుని 'ఏమే? పెడి! వెడతావులే?' అని అడిగితే వాడి మొఖంవేపు నా మొఖంవేపుచూసి వెళ్లిపోతానంది. వాడు తీసికెళ్లిపోయాడు.

ఏడాదిగడిచిన తరువాత ఒకనాడు పెడి మాయింటికివచ్చి వాళ్లెళ్లి నడిగి ఏమీ పని లేకపోవడంవల్ల ఈ ఊరువచ్చే శామనీ ఇక తను మాయింట్లో పనిచేస్తానని చెప్పింది. సరే ఉండమన్నా. పెడి మాయింట్లో పనిచేసేది. రోజులు గడిచినకొద్దీ పెడి చిక్కిపోతూ దీవంగా ఉండేది. ఏమే అలా ఉన్నావని ఎన్నిసార్లడిగినా చెప్పేదికాదు. ఇలా ఉంటూండగా ఒకరోజు పెడి పనికి ఆలస్యంగా వచ్చింది. అది అంట్లు తోముతూంటే, నేను మామూలుగా పలకరిద్దామని వెళ్లి చూసేప్పటికి అంట్లు ఎడంచేత్తో తోముతోంది. కుడిచేతికి కట్టుకట్టుకుంది. కళ్లమట్ట నీళ్లు కారుతున్నాయి. నేను 'చేతికి కట్టేమిటి? ఏం జరిగింది? ఎందుకు పడుతున్నావు?' అని ఎంత అడిగినా చెప్పలేదు. అడగ్గా, అడగ్గా తేలింది సంగతి. ఏమిటంటే పెడి మొగుడు పనిచేసి తెచ్చిన డబ్బులతో తాగేసి, రోజూ పెడిని చావబాది ఇంకా అది వాడి కూడా సరిపోయే అన్నంత సుకురాలేదని మళ్లీ కొట్టేవాడుట. ఆ రోజున ఆ కొట్టడమే ఎక్కువైంది. చేతి గాజులన్నీ చగిలి చేతులో గుచ్చుకుపోయాయిట. ఆ గాజు ముక్కలన్నీ తీసుకుని తడిగుడ్డ చుట్టుకుని పనికొచ్చింది. అప్పుడు దాన్ని ఆస్పత్రికి పంపి కట్టుకట్టింది, 'ఇంటికెడితే మళ్లీ కొడతాడు, మాయింట్లోనే ఉండిపో' అని చెప్పేను. 'ఇక్కడంటే కులంవాళ్లు ఆక్షేపిస్తారమ్మా, ఇంటికే వెడతాను' అని చెప్పి వెళ్లిపోయింది.

అమర్నాటినుంచి పనికిరాలేదు. మల్లనలరోజులై సరియవారే పనిచేస్తానని వచ్చింది. ఇన్నాళ్లు ఎందుకురాలేదంటే పనిచెప్పించంటే, మేము కట్టుకట్టించిన తరువాత ఇంటికెడితే ఆకట్టుమూసి బ్రాహ్మణకి నామీద నేరాలుచెబుతావా? అయినా బ్రాహ్మణకి నీమీద అంత దయ ఎందుకుంటుంది? నిన్నే రుగున్నవాల్లావరో కట్టించిఉంటారు. ఇప్పుడినుంచి నువ్వు పని మానయ్యి. నువ్వువీళ్లతోకెడితే పనికిరావని మళ్ళీ వాడి కసిపీరాకొట్టేశాడుట. ఆచెబ్బలతో నాలుగురోజులవరకూ లేవలేకపోయిందట. పనిమానిపించేడుగాని ఇద్దరికీ ఇంట్లో అన్నంలేదు. చివరకే ఎలాగైతేనేం ఆకలికాగలేక పనిచెయ్యమనిపింపించేడు. మేము అన్నంపెడితే ఇంటికి వట్టికల్లేది. 'ఇంటికెందుకు? మా ఇంట్లోనే తినేశయ్యి' అనిచెప్పితే 'ఇంటికాడ ఆకలితో ఉంటే ఎలాతిననమ్మా' అనిచెప్పి వట్టికల్లేది. అన్నంలేసికల్లిపెడితే 'నువ్వుతినకుండానే నాకుపెడుతున్నావా? ఎవరోపెడితే బాగాతిని నాక్కాస్త అన్నం వట్టుకొస్తున్నా' పని కొట్టేవాడుట. ఇలా ప్రతివిషయంలోనూ తప్పులెంచుతూ రోజూకొట్టకుండా ఉండేవాడుకాదుట.

'కడుపుకి అన్నంలేకుండా కట్టుకునేందుకు బట్టలేకుండా ఎన్నాళ్లుంటావు? మీలో మారుమనువుందికదా ఇంకోజొళ్లిచేసుకోకూడదా' అని ఒకరోజుఅన్నాను. ఎందుకమ్మా కులంవాళ్లచేత మాటకాయాలి' అంది. 'నువ్వీప్పుడు కష్టపడుకూడంటే కులంవాళ్లు అన్నం పెట్టారా? బట్టఇచ్చేారా? నీసుఖంచూసుకోవాలిగాని కులంవాళ్లంటారని ఎన్నాళ్లిలాకష్టపడతావు?' అంటే 'అవునమ్మా ఇంకోజొళ్లిచేసుకుంటే వాడు వీడికన్న సుఖపెడతాడన్న నిశ్చయమేమిటి? వాడెలాంటివాడతాడో? అందుచేత ఇంకోజొళ్లిచేసుకుంటే సుఖంఉండదు; పైగా మాటలుపడాలి. అంచేత ఇలాగేఉంటాను. బతికిన రెండురోజులూ నలుగురిచేతా మాటలు పడితేనేం? ఇలాకష్టపడితేనేం? ఇప్పుడు ఇంట్లో వాళ్లండమేగాని పైవాళ్లు నన్నేమీ అనరు గదా' అని 'ఇదివరకు భర్త ఎన్నికష్టాలుపెట్టినావడాలి, ఎదురుచెప్పకూడదు, భర్తనేభగవంతుడిగా భావించాలని మీరేఅన్నారు కాడమ్మా' అంది. నిజమే నేనలా చెప్పినమాటనిజమే కాని అలా నడుచుకున్నందువల్ల పెడివిషయంలో మంచి కనపడలేదు. పాపము పెడి ఇంక సుఖపడేందుకు మార్గంకనపడలేదు. అలా ఎన్నాళ్లని ఉండగలదు?

ఒకనాడు తెల్లారేప్పటికి పెడికవం ఊరి బయట నూతిలో తేలిఉంది. అదిచూసిన వాళ్లంతా అదితూద్రస్త్రి అవడంవల్ల ఎక్కువదుర్మార్గురాలనీ, దాని చెడుపనులకు ప్రతిఫలంగా దైవము దానికి ఆచాపుపెట్టెడనీ చెప్పుకున్నారు కాని నిజం ఆలోచించేవాళ్లెవరు? మేము దాన్ని గుఱించి చెడుమాటలువిన్నప్పుడు చాలావిచారించేం. అయితే ఇంతకూ భర్త కెదురాడకుండా, చెప్పినమాటలమీదనే నడుచుకున్న స్త్రీపొందుతుందన్న కీర్తి, సుఖం పొందకుండా ఈధంగా జరిగిందెందుకు? దీనికేంకారణంఅనుకున్నా. పూర్వపుస్త్రీలు కష్టములు పొందలేదా? వారుకూడా చాలాకష్టాలనుభవించారే? వారుపడ్డకష్టాలు లెక్కకొచ్చేయెందుకు? అనుకుంటూంటే పెడి భర్త ఎలాంటివాడన్న సంగతి జ్ఞాపకమొచ్చింది.

పూర్వపుచరిత్రలలో సత్యవంతుడు, నలుగురు, హరిశ్చంద్రుడు మొదలైనవారంతా ఏలాంటి వారు? వారుకూడ ఇప్పటి పురుషుల్లాంటివారే ఖాళీ పూర్వపు పరివ్రతామతల్లుల చరిత్రలు లెక్కకొచ్చునా? అవికూడ ఎక్కడో అణిగిపోయిఉండేవి. వారనుభవించిన కష్టములు భార్యభర్తలుకలిసి. ఇప్పుడోభార్య, భర్తవలన. దీనికి దానికి తారతమ్యములేదా? అనుకున్నా. పూర్వపుశ్రీవైతలవలెనే హిందూస్త్రీలందఱు వసుమతీసవలసియున్నచో పూర్వపు పురుషులవలెనే ఇప్పటివారుకూడ వసుమతీసవలదా?

జోలపాటలు

(సంపాదకురాలు) శ్రీమతి యస్. వి. సరళా దేవిగారు

పట్టుపావడగట్టి పప్పువడిగట్టి
పరుగెత్తుఅమ్మాయి! పరుగుచూదాము
అంచుపావడగట్టి అటుకులొడిగట్టి
ఆటాడుఅమ్మాయి! ఆటచూదాము.

చిక్కుకుకాయల్లు తీగకందమ్ము
నినుగన్నతల్లికి బిడ్డలందమ్ము
చిక్కుకుకాయల్లు ముడపైవ్రాలు
శ్రీరాముభమంత నీతపై నుండు.

దోరాదిపండెఱుపు దొండపండెఱుపు
నిలుచున్నవారో నిమ్మపండెఱుపు
నిమ్మపండొకచాయ నీలమొకచాయ
నిత్యానలబ్ధాయి దినమొక్కచాయ.

కాకినాడబాటలకు మీనాన్నపోగా
కంఠానమెఱసింది కమలాలపతకం
ఎందుకోననుకొంటి ఇట్టిపతకమ్ము
మాచిట్టితల్లికని తెలిసిపోయినది.

పుట్టుతూనే నీతబుద్ధులడిగినది;
ప్రేమతో కాసల్యకోడలయినాది;
చక్కనిగుణములను గుట్టపోసినది;
లోకాభిరాముని చెట్టవట్టినది.

ఎటులగంటివమ్మో? యశోద! నీవు
ఇంతచక్కని చిన్నికృష్ణునిచెవుమో?
పద్మసిండితినీ, పాలారగించి,
భాద్రపదపూర్ణిమ ఉంటినేచెలియా!

(సంపాదకురాలు) శ్రీమతి పాకల చంద్రకాంతామణిగారు

చిన్నారిపొన్నారి చిలుకవేరీవు
బాగుగాపాడేటి భరతమేరీవు
బంగారువలెనున్న సింగారివీవు
చెక్కెళ్లుత్రోసిన చెంగావిప్రోవు.
సవ్వితే నీనోట నవరసాలొలుకు
పండువెన్నెలబోలు పటికంపుతరుకు

రవ్వసేయకుమమ్ము రజితంపుబొమ్మ
పవ్వళించుము జోలపాడెదనుమమ్ము.
నిద్రపోనాయమ్మ నిద్రపోకొమ్మ
భద్రంబునీకగును పవకంపుకొమ్మ
హాయి, హాయి, హాయి, ఆపదలుగాయి
చిన్నదానినిగాయి శ్రీరంగశాయి!

కోలాటపదములు

(సంపాదకుడు) దేవగుప్తాపు వేంకటరమణమూర్తివంతులుగారు

[బ్రాహ్మపుణ్యమండలమున విజయనగరప్రాంతములందు పల్లెటిసీమలలో పాటకపుణ్యమలచే పాడబడుచది]

శివశివమూర్తివి గణనాథా
మాకవునికుమారుడవు గణనాథా
ఏకదంతమోయి గణనాథా
నిన్నే మనిదలతును గణనాథా
సకలవిద్యలకు గణనాథా
నీవుస్వామిలోకుడవు గణనాథా
బ్రాహ్మర్షుగొలుతురు గణనాథా
నిన్ను బ్రహ్మదేవుడందురోయి గణనాథా
రాజులుగొలుతురు గణనాథా

కలకంఠములారా (ఓ)
కలువకంఠులారా
కలికిచిలుకలారా (రాముని)
కాంతనుగంటిరఁటే?
చందనతరులారా (ఓ)
చంపకసరులారా
మందారములారా (రాముని)
మగువనుగంటిరఁటే?
నీలతరువులారా (ఓ)
వికసితముఖులారా
శారదాంబలారా (రాముని)
చాననుజాచిరఁటే?
బింబవల్లులారా (ఓ)
జంబుతరువులారా

రామాలాలీ మేఘశ్యామాలాలీ
తామారాసానయన దశరథతనయాలాలీ
అబ్జవదనా ఆటలాడీ అలసినాపురా
బాజ్రలోపాల్పొనుకోని నిద్దురించారా

నిన్ను రాణివాసమందురోయి గణనాథా
కోమట్లుగొలుతురోయి గణనాథా
నిన్ను కోటలాభాలందురోయి గణనాథా
పడ్డిలుగొల్తురోయి గణనాథా
నిన్ను దొడ్డదేవుడందురోయి గణనాథా
కాపులుగొలుతురు గణనాథా
నిన్ను కామధేనువందురోయి గణనాథా
కోటన్నగట్టుమీద గణనాథా
నీవుకొలుపుగూడియుందువోయి గణనాథా.

జంబీరములారా (రాముని)
సుందరిగాంచితిరా?
తుంగవీకలారా (ఓ)
సారంగతరువులారా
గంగదేవులారా (రాముని)
చానను గాంచిరఁటే?
మొలకతరువులారా (ఓ)
చక్కనిపొన్న పువ్వులారా
అలుకతరువులారా (రాముని)
అలివనుగాంచితిరా?
సరసతరువులారా (ఓ)
సంపంగపువ్వులారా
కుందరదనలారా (రాముని)
తరుణినిజాచితిరా?

జోలపాడిజోకోట్టితే ఆలకించేవూ
చాలించియూరకుంటే సంజ చేసేవూ
యంతో ఎత్తుమరగినావు ఏమిసేతూరా?
వింతగానీకొండానుండా వీరరాఘవా!

బాల విజ్ఞానశాఖ

౧. పదము

తొక్కుపల్కులు

మాటవిను—
ఏమిమాట?
మంచిమాట—
ఏమిమంచి?
గడమంచి—
ఏమిగడ?
చెరుకుగడ—
ఏమిచెరుకు?
తీపిచెరుకు—
ఏమితీపి?
పండుతీపి—
ఏమిపండు?
మూమిడిపండు—

ఏమిమూమిడి?
అంటుమూమిడి—
ఏమిఅంటు?
మల్లిఅంటు—
ఏమిమల్లి?
తెల్లమల్లి—
ఏమి తెల్ల?
పాలు తెల్ల—
ఏమిపాలు?
ఆవుపాలు—
ఏమిఆవు?
నల్లఆవు—
ఏమినల్ల?

శ్రీ మతి శ్రీ పతి శేషమ్మ గారు

కాకినల్ల—
ఏమికాకి?
మాలకాకి—
ఏమిమాల?
పెద్దమాల—
ఏమిపెద్ద?
బడిపెద్ద—
ఏమిబడి?
వీధిబడి—
ఏమివీధి?
రాజవీధి—
ఏమిరాజు?
ధర్మరాజు—

౨. పాటలు

ఉప్పరపడుచుపాట

(పంపాదములు) భాగవతులయజ్ఞనారాయణకౌస్త్రీగారు వి.యె.

[ఉప్పరపడుచులు వివాహకాలంలో తలుపుదగ్గర బిలాపార్థముగపాడు వాడుకలోనున్న పాట]

అందలమెక్కి పెళ్లికొడుకు
వచ్చివాకిటనిలుచున్నాడు
తలుపేతియ్యాకపాడె
తరలాక్షివచ్చి.
అందలమెక్కివస్తేనేమి
వారన్నా నెక్కివస్తేనేమి
తలుపెట్టాతీద్దునమ్మ

తిగవులుండంగ.
పల్లాకెక్కిపెళ్లికొడుకు
వచ్చివాకిటనిలుచున్నాడు
తలుపేతియ్యాకపాడె
తరలాక్షివచ్చి.
పల్లాకెక్కివస్తేనేమి
పండిపిల్లానెక్కివస్తేనేమి

తలు పెట్టా తీర్చునమ్మ
తగవులుండంగ.
మేనానెక్కి పెల్లి కొడుకు
వచ్చివాకిటనిలుచున్నాడు
తలు పేతియ్యాక పాయె
తరలాక్షి వచ్చి.
మేనానెక్కివస్తేనేమి
మేకపోతునెక్కివస్తేనేమి
తలు పెట్టా తీర్చునమ్మ

తగవులుండంగ.
గుర్రామెక్కి పెల్లి కొడుకు
వచ్చివాకిటనిలుచున్నాడు
తలు పేతియ్యాక పాయె
తరలాక్షి వచ్చి.
గుర్రామెక్కివస్తేనేమి
గుడ్డికుక్కానెక్కివస్తేనేమి
తలు పెట్టా తీర్చునమ్మ
తగవులుండంగ.

చిట్టిబొమ్మ పెల్లి

(సంపాదకులు) చోతా వ్రగడ వేంకటచలపతిరావుగారు

చిట్టిబొమ్మ పెల్లి చేయవేడూకా
శ్రీరెండువాకిట్లు శిరితోరణాలు
గాజగంధాలనే భూజకంబట్లు
అరటిస్తంభాలనే అమరపెల్లిట్లు
చిన్నన్న పెట్టేడు చింతాకుతీగ
పెద్దన్న పెట్టేడు పెట్టిల్లసామ్మ
నాఅక్క పెట్టింది నానుతోపుస్తె
గతిమడక పెట్టింది ఘంటవాాయించి
అత్తకందలమిచ్చి తాగుర్రమెక్కి

గుర్రముమీదికే కూతున్ని తేరే
కూతురీముందరికి కురువేరుతేరే
సనుగన్న తల్లికే నానుతేరమ్మా
నాతికే ముత్యాలబొట్టుతేరమ్మా
బోటికే బొమ్మించుచీరతేరమ్మా
చీరకీ చిలకలారవికతేరమ్మా
రవికకూ రత్నాలపుస్తెతేరమ్మా
పుస్తెకూ పూలతొలిక బెట్టిరా?
సారీచీరా బెట్టి సాగనంపేరా?

చిన్నపిల్లలపాటలు

(సంపాదకులు) యరచోతు వేంకటరామదండ్రరావుగారు

౧

(ఎవరితలమీదవయినను ఆకుగాని, పుల్లగానిచడిన ఈవిధంగా ఆతనిని ఏడిపించెదరు)

ఓలబ్బాయి నెత్తిమీదగోరింక
చెప్పకు చెప్పకు చెడిపోతావు
చెప్పితేనీముక్కు తెగ్గోస్తా
దూలంమీంచి దూకిస్తా

పందిరిమీంచి పాకిస్తా
కంచంఅన్నంతినివీస్తా
కడవెమనీట్లుత్రొగిస్తా.

౨

(తల్లులు పసిపిడ్డలకు పాలు, ఆముదము త్రొగించునపుడు యీపాటపాడుచు కాళ్లుచేతులు పొగలూగి

శరీరమునకు ఆముదము రాయుదురు.)

జీరంతీరం	భీముతుతిన్న	నందలేనడచి
వాతాపితీరం	పిండివంటలరిగి	గుట్టమంతపరుగు
గుత్తాల్ తిన్న	గణపతితిన్న	ఏనుగులసత్తువు
గుగిళరిగి	ఖజ్జాలరిగి	ఉండేటట్లు
ఏనుగుల తిన్న	అబ్బాయి తాగిన	సాకుమా యీబిడను
వెలక్కాయలరిగి	పాలుఆముడమరిగి	సంజీవరాయు.
అర్జనుతుతిన్న	పందల్లేపాకి	
అరటిపళ్లరిగి	కుందలేకూర్చుండి	

3. విద్యావిధానపరామర్శ

ప్రాథమిక పాఠశాలలు : చిత్రలేఖనము

జో శ్యుల వేంకటరావు గారు

చిత్రలేఖనము పిల్లలు ఉత్సాహముతో నేర్చుకొనువిషయములలో నొకటి. కాని ఇప్పుడు ప్రాథమిక పాఠశాలలలో చిత్రలేఖనము నిరసనగా చూడబడుచున్నది. అది ఉపాధ్యాయుల అసమర్థతయో, అక్రద్ధయో లేక, దానియందుండు నిర్లక్ష్యభావమో తెలియరాకున్నది. పరీక్షాధికారులు, సంవత్సరాంతపరీక్షానమయములందు చిత్రలేఖనముగూడ ఒక ముఖ్యాంశముగ గమనించి పరీక్షసలిపినచో దీనిప్రాముఖ్యము బయలుపడగలదు. బోధనాధ్యసపాఠశాలలయందు దీనిప్రాముఖ్యము ఎంతవరకున్నదో మనకందరకు తెలిసినవిషయమే.

ఆక్షరతరగతి మొదలు చూడు వాలుగు తరగతులవరకు చిత్రలేఖనము బలముల మీదనే నేర్చుట మంచిది. ఈతరగతులలో నిలుపుగీతలు, అడ్డగీతలు, గుండ్రనున్నలు, కోలనున్నలు మొదలగు సులభపద్ధతుల ననుసరించి చిత్రలేఖనము నేర్చుటయుక్తము. ఇట్టిగీతలమీదనే ఆశేకరకములగు ఆకారము లేర్పడగలవు. పాశ్చాత్యపండితులగు పెస్టాలోజి, ఫ్రాబెల్లు మొదలగు వాగరికఉపాధ్యాయులు ఈవిషయములను గమనించి, చిన్నచిన్న చీపురుపుల్లలను పేకముక్కలను తీసుకొని గుడియాకారముగాగాని, సంతెనగాగాని నిర్మించుటను పిల్లలకు ఆక్షరతరగతియందు నేర్పునట్లు బోధించియున్నారు. ఇట్టిచేయుటయందు పిల్లలు ఒకవిధమగు అందమునకు అలవాటు పడియుందురు. అటువలె వారుచేసిన పం తెననుగాని, ఇండ్లనుగాని చూచి పలకమీద గీయుమని ఉపాధ్యాయుడు అపవర మైనప్పుడు సహాయపడుచు ప్రోత్సాహము చేసిన వారు బొమ్మలను చిత్రవిచిత్రముగా రచింతురు. ఇట్లు చిత్రలేఖనమందు పిల్లల నలవాటుపరచుట మంచిది.

నాల్గవతరగతివరకు వివిధరకములగు కాయలు, అక్షులు, పండ్లమున్న సునవి చేయించవలెను. ఇట్టిచి తరమ నిలుపు అడ్డగీతలననుసరించి యుండవలెను. పైతరగతులకు పుస్తకములమీద నేర్పనగును. ఈతరగతులలో ఇంకను కొంచెము కష్టమగు చిత్రపటములు నేయుటయందు ఆభిరుచి కలిగింపవచ్చును. మృగములు, గృహో పకరణములు, పక్షులు, మేడలు, మనిషి పరుగెత్తుట, నిలబడుట (action drawing) నేయునటుల చేయవలెను. ఈవయసున ఏబొమ్మలకు ఏరంగుచేసిన బాగుండునో తెలిసికొనగలగు.

చిత్రలేఖనము బడిలోనేర్చు అన్ని విషయములకును ప్రాణముపంజిరి. ఎట్లన్న భూగోళశాస్త్ర విషయము నందెంచిచూడవలెననిన ఈవిషయమునందు చల్లా, రాజధాని, దేశము, ఖండము మున్నగునవి గీయవలసి

యొందును. తీర రేఖ ఏర్పట మెరికలుతిరిగియున్నచో జాగ్రత్తగా చూచి వ్రాయవలయును. చేయబాగుగా తిరిగినగాని ఇట్టిపటములు పిల్లలు చేర్పుతో చేయజాలరు. ఈపాఠమునందిట్టి పటములెన్నియో గీయవలసి యుండును. వర్షపాతము, జవనశక్తి, పైరకచల్లములు (Relief Map), పంటలు, ఖనిజములు, జంతువులు, అడవులు, రాజ్యాంగవిభాగములు మున్నగువన్నియో గీయవలసియున్నది. చరిత్రవిషయములోను చిత్ర రేఖనమవసరము. దేశపటములువేసి ఒక్కొక్క ప్రభువుజయించి విస్తరింపజేసిన రాజ్యభాగములు కనపరచ వలెను. పరిశ్రాచక్రాలలో ఇట్టిచక్రాల కక్కుపూర్వులు నిర్దేశింపబడును.

కాస్త్రవాచకపాఠములందు పక్షులయొక్కయు, జంతువులయొక్కయు, చెట్లయొక్కయు భాగములు వేరువేరుగా వేయవలసియుండును. పృష్టిపరీక్షలవాచకమందు (Observation lesson) ఇట్టివి పరీక్షించుటకు వీలుగానుండును. పరీక్షించిన ఏవస్తువువైనను పిల్లలు చక్కగా లిఖించగలరు. అట్టి పరీక్షలవాళ క్రిలేవిన్ గుట్టుమును బొమ్మ వేసినప్పుడు ఆవుడెక్కలుగాని, ఆవుబొమ్మను గీసినప్పుడు గుట్టుపు డెక్కలుగానివేయుదురు. అందుచే కాస్త్రవాచకపాఠమునందుగూడ చిత్రరేఖన మవసరము.

గణితకాస్త్రమందుగూడ చిత్రరేఖనమవసరమగుచున్నది. పొలము మధ్యరాదులుగాని, చుట్టు గట్టు లేక కంచెగాని యున్నపుడు వాటికొలతలిచ్చి వైకాల్వము కనుగొనవలసినచో మొదట బొమ్మనుగీసి కొలతలు గుర్తించిన బాగుగా ఆర్థమగును. ఇట్టివియే గ్రామస్తులదగ్గరనుండు గ్రామస్థులు. జామెట్రిలో అనేకరక ములను బొమ్మలను గీయవలసియున్నది.

చిత్రరేఖనమువలన పిల్లలకు కంటికిని, చేతికిని పరీక్షలవాళ క్రియు, నిరూపణా క్రియు అలవడును. వ్రాయంగునకు సరిక అలవాటుపడిన పిల్లలదృష్టి వస్తుపరీక్షలవాళ్యాసముగలిగియుండును. ప్రాప్తు, అమెరికా, ఆస్ట్రేలియా మున్నగు విదేశములలో ప్రాథమికపాఠశాలలయందు ఈవిషయమునం చెక్కుచుపాముశ్చయము చూపబడుచున్నది. దీనివలన పృష్టికోణ ఎక్కువగోచరించును. స్థూలదృష్టికి రెలియని పలువిశోదకరములగు తత్వములు వ్రాయంగు, పెయింటింగు (Painting) వలన మనసునకుపట్టును.

కాబట్టి చిత్రరేఖనముయొక్క యావశ్యకతను గ్రహించి తగినంత శ్రద్ధతో దానిని పిల్లలకలవడతేసి వారి పురోభివృద్ధికిని తీవ్రపాధికిని తగుమార్గము చూపించనగును.

ర. కథలు

గొట్టెపిల్ల: తోడేలు

శ్రీమతి కోకా కృష్ణ వేణమ్మగారు అనగాఅనగా ఓచీమలుదూరనిచిట్టడవుండేది. ఆఅడవిచెంతనే ఒకపచ్చికబయలుండేది. ఆచుట్టువక్కలగొల్లలంతా ఆచీమతో గొట్టెలుమేపేవాళ్లు. ఓరోజున ఒకగొట్టెపిల్ల మండలో నుంచితప్పించుకొనినిపోయిఅడవిలోదూరింది. దూరంనుంచి ఓతోడేలు గొట్టెపిల్లనుచూచింది. దానిని చంపాలని పరుగెత్తుకొచ్చింది. ముందు గొట్టెపిల్ల వెనకాల తోడేలు కొంతదూరము పరుగెత్తేయి. త్రోవలో గొట్టెపిల్ల కోబూరాకనపడ్డది. మెటనే ఆగి “తోడేలా! తోడేలా! నీవునన్నెట్లాగయిన చంపుతావుగాని నాకొకకోర్కె ఉన్నది” అన్నది గొట్టెపిల్ల. “ఏమిటా కోర్కెచెప్పు?” అని అన్నది తోడేలు. అప్పుడు గొట్టెపిల్ల బూరానుచూచి “ఈబూరా నీవు వాయించు. నేను నాట్యమాడుతాను. తరువాత నీవు నన్ను భక్షించు” అన్నది. “ఇదేనా

కోర్కె” అని బూరారీసివాయించటంచు మొదలెట్టింది తోడే. గొట్ట నాట్యం ఆడటంచు మొదలెట్టింది. దూరాన్ని ఉన్న వేటకుక్కలు ఈధ్వనివిని పరుగెత్తుకొచ్చాయి. తోడేలును చూడటం తోటి దానిని పట్టుకొని చంపేయి. ప్రాణాలుపోయేటప్పుడు తోడేలు “నావృత్తి కసాయి వృత్తిగదా! నేను గొట్టను చంపకుండా ముగిలివానివలె వాయించుట కంగీకరించినందుకు తగినట్లయింది” అని అన్నది. కథ కంచికెల్లంది. మన మింటికివచ్చేము.

లక్ష్మి

ముద్దా విశ్వ నాథ ముగారు

భూలోకంలో ఎవరినైనా ఆశ్రయించుకుని ఉండామని లక్ష్మికి ఒకప్పుడు బుద్ధిపుట్టింది. అందరిల్లోవచ్చి వస్తా, వస్తానంటూండేది. ఇదేమిటో దయ్యమో, భూతిమోగనుకొని ప్రతీవాళ్లూ కిక్కురుమనకుండా ఉరుకునేవారు జవాబుచెప్పక. కాగాపోగా ఆవిడ ఒకకోమటంటికి బయల్దేరివెళ్లి తన వస్తా మంత్రం పునశ్చరణచేసింది. ఈమాహుకారు మాంఛియుక్తిపరుడు, గడుసుబుట్ట. “నువ్వు ఎవరవు? ఎందుకొచ్చవు?” అంటూ ప్రశ్నలువేశాడు. జవాబులుచెప్పింది. ఆఖరున అన్నాడుగదా “సరే బాగానేఉంది. నువ్వు మాయంటోనే ఉండు; కాని, నువ్వెల్లా చెప్పివచ్చేవో అట్లాగే మల్లనాతో చెప్పి మరీవెల్లాలినుమీ నీకెప్పుడై నావెల్లిపోదామనిగాని బుద్ధిపుడీలేను” అన్నాడు. “అట్లాగేలే” అని ఒడంబడింది. సమ్మతించింది లక్ష్మి దూరం ఆలోచించుకోలేక. ఇంతట ఈవిధంగా ఒకఉపాయంపన్నినాడు మాహుకారు. “ఎండనక కొండనక మున్నూటరవైరోజులూ వొళ్లుపానమయితేకదా లక్ష్మి ప్రసన్నం! అట్లాంటిది ఎక్కడోకాస్తనుడి ఉండడంవల్ల ఆవిడ మనకాళ్లదటకే వచ్చింది. ఈలక్ష్మి చంచలచిత్త అంటారు అంచేత ఎట్లానైనా మనయింట్లో సుస్థిరంగానిలుపు చేయాలి. దీనికొక్కటంత్రంతోస్తుంది. చెప్పిగాని వెళ్లనూ అని నాతో బాసచేసిందికదా! మనసు నిలుకడలేదుగాని, మాటతప్పడానికి నాహాసంపడు. కనుక, పోతేపోయింది ఒక్క ప్రాణి, తరతరాలా నాపేరుచెప్పుకుని మావాళ్లు హాయిగా బ్రతుకుతారు; మెల్లిగా ఈలోకంలో సెలవు తీసుకొంటాను. నేనులేకపోతే ఇక నెవరితో చెప్పివెల్లిపోతుంది?” అని భార్య, పిల్లలతో ఈకిటుకుచెప్పేసి, ఒకనాటిరాత్రి వెట్టి నూతులోపడి, ఉసిరినదలేశాడు. కొన్నాళ్లయేటప్పటికి లక్ష్మికి ఇక్కడుండడం విసుగొచ్చి కోమటి భార్యతో “అమ్మా! నాకువేతే వ్యాపకముంది, మఱినేవెల్లివస్తాను” అన్నది. అందుకావిడ “ఇదిమఱీబాగుంది. తల్లీ! నువ్వెవరితో చెప్పివచ్చేవో వాటితోటే చెప్పివెళ్లు, నాకేం తెలుస్తుంది ఈగొడవ?” అని జవాబుచెప్పింది. “సరే, నీధర్మవడీ?” అని ఆదుర్దాతోలక్ష్మి పన్నించింది. “వస్తాడు, వస్తాడు,” అంటూ ఇంట్లోదూరింది మాహుకారుభార్య. ఈసంగతి నిజమేననుకొని కోమటి నేడే వస్తాడో, రేసేవస్తాడో, చెప్పేకి వెల్లిపోవచ్చును దా అనుకుంటూ, ఎదురుచూస్తూంది లక్ష్మి నాటికి, నేటికీకూడాను.

వెట్టివాడు

శ్రీమతీ మాచిభాట్ల గంగ మాంబ గారు

అసగినగా ఒక వెట్టివాడువుండేవాడు. వాడు ఒక కరణముగారిదగ్గర నౌకరీచేస్తూవుండే వాడు. వాడుచేసే పని ఏమీలేదు. అక్కడికక్కడికి తిరుగుతూ. ఒకరోజున కరణంగారు వెట్టి వాడిని తనవియ్యంకుడిదగ్గరకు వెళ్లి కబుర్లుచెప్పిరమ్మన్నాడు. వెట్టివాడు వరేఅన్నాడు. కాని “బాబూ! మూడేసుగతులు చెప్పుతా”నన్నాడు. కరణంగారుకూడ వరేఅన్నాడు. వెట్టివాడు వియ్యంకుడిగారి యింటికే వెళ్లేక వాళ్లు “అంతా కుశలమా?” అని అడిగేరు. “ఊ” అన్నాడు వెట్టివాడు. “నీ వెక్కడినుంచి వస్తున్నావు” అని షల్లి అడిగేరు. “కరణంగారి వూరునుంచి” అన్నాడు. “ఎవరు పంపించేరు?” అని అడిగేరు. “కరణంగారే” అన్నాడు. తరువాత వియ్యం కుడు “మాలలుకు డేముముగావున్నాడా” అని అడిగేడు. వెట్టివాడు మాట్లాడడే. అల్లుడి కేమన్నా జబ్బుచ్చిందేమో అని అడదూ గొల్లుమన్నాడు. వారితో పాటు వెట్టివాడు గూడ గొల్లుమన్నాడు. వూరింతా వచ్చేరు. సంగతి ఎవరికే తెలియదు. మరునాటికిని జము తెలిసి అందరు సిగ్గుపడ్డారు. కరణంగారు యిట్లాంటి పని వెట్టివాడికి చెప్పితే బాగుండలేదని తహసీలుదారు గారికి 100 మామిడిపండ్లయిచ్చి రమ్మని ఒక కాగితముమీద వ్రాసియిచ్చేడు. వెట్టివాడు కాగితము చూస్తుండని రాతికిందదాచి పాతికపండ్లు తిని మిగిలిన ముప్పాతిక యిచ్చేడు. తహసీలుదారుగారు చీటిచూచి మిగిలిన పాతికపండ్లని అడిగేడు. “అయ్యో, తిన్నానండి. చీటి మీకు ఎలా చెప్పిందండీ?” అని అడిగి కోపం తెచ్చుకుని ఎవ్వరు లేనప్పుడు తహసీలుదారు కాగిత ములన్నీ తగులపెట్టేడు. ఇంటికి తిరిగివచ్చేక కరణం చాలా కేకలువేసి యిల్లు కావలికాయ మనిచెప్పి తను యింట్లో నాల్గోసహా పెండ్లికి వెళ్లేడు. ఈలోపల బెల్లానికి చీమలుపట్టితే ఒక్కొక్కచీమ బయటకు తీసుకువచ్చి పారవేయటం మొదలుపెట్టేడు. ఎంతసేపటికీ పనితీరక పోవటమువలన విసుగొచ్చి ఒక తాటాకు బెల్లముమీద వేశాడు. నిప్పంటించేడు. బయటకు వచ్చి కూర్చున్నాడు. ఇల్లంటుకుని అంతా కాలి బూడిద అయింది. కరణము తిరిగివచ్చేడు. “ఇల్లేదిరా?” అని అడిగేడు వెట్టివాణ్ణి. “ఇన్నాళ్లు యింట్లోకి వెలుతురు రావటము లేదంటున్నారు. ఇప్పుడు మనయిల్లంతా వెలుతురేగా” అని గంతులు వేశాడు వెట్టివాడు. కథ కంచిక వెల్లింది. మన మింటికి వచ్చేము.

పులివుట్టుక

శిలి గంజగన్నాథముగారు

లోకాలను, జంతువులను సృష్టించడం బ్రహ్మదేవుని నిత్యకృత్యం. బ్రహ్మదేవుడు తనరచనాకాళ్యం చేత జలచర, వర్ణచర, ఆంధజ, పిండజ మొదలైన చేతనాచేతనచదార్థాలన్నీంటివో సృజించి జంతుజాలాల కథినాథుడే చేసేడు మానవుణ్ణి.

లోకాలలో అరణ్యాలలో ప్రారంభంభయంవుండెడికాదు. ఎక్కడచూచినా చచ్చని పసిరికపట్టులే. ఏదుర్గమరణ్యంలో చూచినా మెకాటిలోతున చచ్చగడ్డి నవనవలాడుతూ శేత్రావంధకరంగావుండేది.

కాబట్టి పశువులన్నీ ఆరణ్యాలకు మేరకుపోయి కడుపులనిండా గడ్డిమేసి అక్కడికోనేళ్లలో నీళ్లుతాగి స్వేచ్ఛగా సంచరిస్తూ రాత్రిళ్లు ఆరణ్యాల్లోనే ఏచెట్లకిందకో పడుకుంటూ ఇళ్లకువచ్చేవికావు. పశువులు పొయంకాలానికి ఇళ్లకురాకపోవటంవల్ల మనుష్యులకు పొయ, పెరుగు వొరక్క చాలాయిబ్బందిపడేవారు.

ఈవిధంగా పశువులకు ఆరణ్యాల్లో ఏవిధమయిన భయంలేక పోవటంచేత ఎప్పుడూ ఆరణ్యాల్లోనే వుండేవి. అవసరమయినప్పుడు కాస్త నేపట్లో కడుపులనిండామేసి ఎప్పుడూ చెట్లవీడకు నుంపులు నుంపులుగా పడుకుండటమే వాటిపని. ఇకరెంజోపనియేమీలేదు. ఈకారణంవల్ల వాటికి సోమరితనంఎక్కువఅయి దేహ పరిశ్రమ బోర్తుగాలేనందున మేవిన మేర ఆరక్క అతీర్ల వ్యాధికో అల్లాడుతూవుండేవి.

ఇలాకోన్నాళ్లు గడచినాయి. ఒకనాడు పశువులన్నీ ఒకచోటసమావేశమయి ఈవిధంగా తీర్మానించు కున్నవి. “మనము బ్రహ్మవల్ల సృజంపబడి మానవులకు సౌఖ్యంకలగచేయడానికి నియమింపబడ్డాము. ఆరణ్యంలో ఏవిధమయిన భయం మనకులేకపోవడంవల్ల ఏచ్ఛలవిడిగా సంచరిస్తూ ఇళ్లకేవెళ్లటంలేదు. మానవులకు పొయ, పెరుగులేక మనరాకలకై పరితపిస్తూవున్నారు. అదిన్నీగాక మనము నిర్భయంగావుండటంవల్ల సోమరులమయినాము. కాబట్టి మనకు భయంవుండేట్లు చేయాలని బ్రహ్మదేవుణ్ణి ప్రార్థించుకోవాలి.” తీర్మాన మేకగ్రీవంగా ఆమోదింపబడటంవల్ల అప్పుడేబయలుదేరినాయి బ్రహ్మలోకానికి.

బ్రహ్మదేవుడు పశువులవాలకంచూసేడు. ఇదన్నీ పూరికోరావు. ఏకోకారణవుండే నచ్చివామని అనుకుని “ఎందుకువచ్చేయ” అని పశువుల్ని అడిగేడు. నచ్చినవని నవి స్తరంగామనవి చేసినాయి పశువులు. నకే వెళ్లండి తగినప్రక్రియ ఆలోచిస్తాననిచెప్పి వాటినిపంపించి ఒకమంచి చెలపెయ్యను ఆవుచేసినాడు. వాని తలకు అరివేటికుండను తగిలించి వల్లంతా వారలునేసి దానికి ఏడుచెలపెయ్యబలం ప్రసాదించి “పుణి” అని పేరుపెట్టినాడు. పశువులను, మృగములను భక్షిస్తూ బ్రతకమని శలవిచ్చిపంపేడు.

ఆపురి ఒకఆరణ్యానికి పోయి కోపెరగడ్డిలోనక్కి వావువేసింది. ఆసమీపానికి కొంతసేపటికి కొన్ని పశువులు వచ్చినాయి. పురి చూసింది తోకను మెలిపెడుతూ. ఒకఆవును దగ్గరకురానిచ్చి మీదకులంఘించి పోయింది. తోక కోపెరగడ్డికి మెలిపడటంవల్ల పురిప్రయత్నానికి భంగంకలిగింది. పురికి ఎక్కడలేనికోపం వచ్చి కారణమేమిటాఅని తిరిగిచూచింది. తోక కోపెరలో చిక్కుపడివుంది. తోకనుసంజాకోవోయింది. రాలేదు. చాలాప్రయత్నించింది. కాని ప్రయోజనం కనపడలేదు. ఆఖరుకు చదిలిపెట్టుమని కోపెరనుకోరింది. ఒకచెలపెయ్యబలంయిస్తే పరులుతానన్నది కోపెర. విధిలేక దాని కాలలమిచ్చి తోకను వదలించుకుంది.

పురి రెంజోపారి పరవడిచేసి మైదజవోయింది పశువులమీద. ఈసారికూడా “మరుబులి” తోకను కరచి పట్టడంవల్ల పురికోరిక కొనసాగక అవసోధంకలిగింది. అప్పుడు పురిమల్లి దానికోక చెలపెయ్యబల మిచ్చి మూడోపారి పశువులమీదపడి ఎన్నోపశువుల్ని కోరికి చంపింది. పశువులన్నీ చెల్లాచెదలై యిళ్లకు పారిపోయి వచ్చినాయి. అప్పుణ్ణుంచి అడవుల్లో పులి భయంవుండటంచేత పశువులు అడవులకే వెళ్లక గ్రామ పరిసరాల్లోమేస్తూ (ఒక నేళ అరణ్యానికివెళ్లి వా) పొయంకాలానికి ఇళ్లకుచేరుకుంటూవున్న వి.

ఇప్పటికి అడవుల్లో కొన్ని చెట్లకు “మరుబులి” అనేమాశ్మక్రిమలుంటాయి. గొడ్డుగాని మృగములు గాని చెట్లకురానుకునేటప్పుడు ఏతోకనో కరచిపట్టివాయంటే ఇక అక్కడవుండి పోవలసిందే దానిని చీడతీయాలంటే ఆతోకను అక్కడకు వరికిలేనే సాధ్యమవుతుంది. కాని ఇరదప్రయత్నాలెన్ని చేసినా విఫలమే అవుతాయి. ఈమరుబులికిని, కోపెరగడ్డికిన్నీ అంతబలంవుండటానికికారణాన్ని, పులిపుట్టుకను పురస్కరించుకొంటే ఈకథను చెప్పుతారు మనపెద్దలు.

ఉదారహృదయులు

శ్రీమతి చ.చం.బ. సత్యవతిమ్మగారు

మొర్రాకోదేశములోని ఒకపట్టణముం దొకమొర్రాకోదేశస్థుడు తనతోటలో పచారు చేయుచుండెను. ఇంతలో స్వయీనుదేశస్థుడగు నొక గుట్టపురాతం అకస్మాత్తుగావచ్చి “తానొక మొర్రాకోదేశజని చంపినందులకుగాను తన్ను బట్టవచ్చుచుండినవారినుండి రక్షించవలసినదిగా” వేడికొనుచు కార్లపై బడెను. ఆమొర్రాకోదేశస్థు డాదీనునికీ శరణొసగ వాగ్దానముజేసి, వాని నొకయింట్లో దాచి పై నతాళమువేసి చీకటిపడగనే పరులకుదెలియకుండ పారిపోయేలాగ యేర్పాటుచేసి బాగ్రతపెట్టెను. ఇంతలో నామొర్రాకోదేశజని కుమారుని శవము కొందరిచే నతనినద్రుకుకొనిరాబడెను. తనకుమారునిహత్యజేసినవారెవరని విచారించగా తానింతకుమున్ను శరణొచ్చిదాదిన స్వయీనుదేశస్థుడగువాడేయని విదితమయ్యెను. కాని ఆదితప్పని వాడగుట తనకుగలిగిన కోవతాపవిచారము లణచికొని మధ్యరాత్రివేళ తలుపు దీసిస్వయీనుదేశస్థునితో సీక్రిందిరితిబల్కెను. “నీవు చంపినట్టిపిల్లవాడు నాయేకపుత్రుడు. సీక్రూరత్వము కఠినకీడుకర్త మైయున్నది కాని నేను నామనఃపూర్వకముగా నిన్ను రక్షించ వాగ్దానముచేసితినిగావున నీయట్టిక్రూరవిరోధికి విమర్శించకుండ ఇచ్చినమాట తప్పజాలను. నీచేతులు నానుతుని రక్షముచే మైలవడియున్నవి. నీపాపమును పరిపాలించుట కాపరమేశ్వరుడే తగినవాడు. నాకుకలిగిన దుఃఖోద్రేకముచే ఇచ్చినమాటతప్పజేయకుండను, భగవంతునియందుండెడి భక్తిచెడిపోకుండను కాపాడినందుల కాదేవుని కనేకవందనములు చేయుచున్నాను. దీనియొక్క మంచిచెడ్డలాయనకె వదలివేయుచున్నాను. ఇంతకాలము నీతో ప్రసంగించుట నామనోవేదనకు దోహదము కాన ఈగుట్టమునెక్కి తెల్లవారకుండనే యిక్కడ నుండి పారిపో” మ్మనిచెప్పి తనగుట్టములలోనెల్లవేగముగాబరుగె తగలిగిన యుత్తమాశ్వమునకు జీనువేసియిచ్చెను. ఆహా! ఉదారహృదయులెంతటి సహనశీలురో ఈకథ తెల్పుచున్నది. మాటనిలబెట్టుకొనుటయే మానవంతుల లక్షణము. మానవంతులకు కన్నకడుపైన తృణ ప్రాయమగును. ఆచంద్రార్కమగు కీర్తికాములకు అశాశ్వతదేహమోహ మడ్డురాజాలదు.

కోమటియుక్తికోటిసేయు

కమలనాథరాయగారు

అనగా అనగా ఒకగ్రామము ఉండెడిది. ఆగ్రామములో ఒక కోమటి ఉండెవాడు. అతడు అచ్చట వ్యాపారముచేస్తూ ఉండెవాడు. తాను తనభార్య తప్ప అతనిఇంట మరి యెవ్వరునులేరు. వ్యాపారమునందు లాభము అధికముగావచ్చుటచేత అతని ధనము ఎక్కువఅయ్యెను. ఆకోమటిఇంటనుండు ధనమును దొంగిలించుటకు ఒకదొంగవాడు అనేక దినములనుండి ప్రయత్నించుచుండెను. అతనిఇంట వాడు చొరబడి పడకటింటిఅటకమీద దాగుకొనెను. వారు నిద్రించిన వెనుక అటకదిగి ధనమును దోచుకొనవలెనని దొంగ తలచు

చుండెను. భార్యభర్తలిద్దరు భోజనమైనవెనుక పడుకొనిరి. కొన్ని గడియలతరువాత వారు నిద్రించికో లేచో అని దొంగ తొంగిచూచెను. అతొంగిచూచుట కోమటిచూచి దొంగ దొంగ అని అరచినచో అటకపై నుండి వాడుదిగివచ్చి వారికి ఏమైన హానిచేయునేమోయని యుక్తిగ అతడు తనభార్యనులేపి “నీకు కుమారుడు పుట్టిన ఇష్టమా లేక కుమార్తె పుట్టిన ఇష్టమా?” అని అడిగెను. కుమార్తెపుట్టినయెడల తనకు అన్ని విధముల సహాయముగా ఉండునుఅని భార్య అనెను. అంత కోమటి అదివిని “నీవుస్త్రీవిగనుక స్త్రీనేకోరితివి. కాని మొగవాడే పుట్టినయెడల చాలామంచిది; వాడు మనకు చాలసహాయముచేయును; మన సంశయము వృద్ధిజెందును. ఆడపిల్ల ఎదిగినవరకు మన ఇంటఉండి తరువాత పరుల ఇంటికిపోవును. కాబట్టి మొగవాడే పుట్టుట మంచిది. నేను మొగపిల్లవానినే అధికముగా ప్రేమింతును. వానికి ‘అప్పకు’ అని పేరుపెట్టెదను. ఏడుసంవత్సరములు రాగానే వానిని బడికిపంపెదను. వాడువచ్చుట ఒకగడియ ఆలస్యమైనయెడల అరుగుపై నిలచి ‘అప్పడూ!’ ‘అప్పడూ!’ అని పిలచెదను.” అని కోమటి గట్టిగా అరచుచుండెను. వీరు సంభాషించుటవల్ల దొంగకు వీలుచిక్కక అటకపై ని కూర్చొనిఉండెను. ఆకోమటి అరపుచు పొరుగునఉండు అప్పడు వచ్చి తలుపుతట్టగా కోమటి తలుపుతెరచి “ఎందుకువచ్చితివి?” అని అడిగెను. “నన్ను ఎందుకు పిలిచితివి?” అని అప్పకు అనెను. “నిన్ను పిలువలేదు” అని కోమటి బదులు చెప్పెను. “నాతో హాస్యముఆడుచుంటివా?” అని అప్పకున్నా, “ఇంత రాత్రివేళ నా ఇంటికి వచ్చి నాతో జగడము ఆడుచుంటివా?” అని కోమటియు తగవులాడుచుండ, ఇరుగు పొరుగు వారువచ్చి ఏమని అడిగిరి. కోమటి ఇట్టుచెప్పెను: “నాకు కొడుకు పుట్టినయెడల వానికి ‘అప్పకు’ అనిపేరుపెట్టి వాడు బడినుండి వచ్చుట ఆలస్యమైన అరుగుపై నిలచి ‘అప్పడూ!’ అని పిలచెదనని నాభార్యతో చెప్పుచుంటిని; కాని వీనిని పిలువలేదు. వీరువచ్చి నాతో జగడమాడుచున్నాడు. నేనుచెప్పినది నిజమో, అబద్ధమో నాభార్యను అడగండి. ఆమె నామాట ఆకునని మీరు ఆమెను విశ్వసించకున్నయెడల అటకపై నుండు పెద్దమనుష్యుని అడగండి.” మూడవవాడు ఎవడో అటకపై ని ఉన్నాడని వారు ఆశ్చర్యమునుజెంది అటక ఎక్కి వానిని పట్టుకొని దొంగగా తెలిసికొనిరి.

నోచినవారిసొమ్ములు

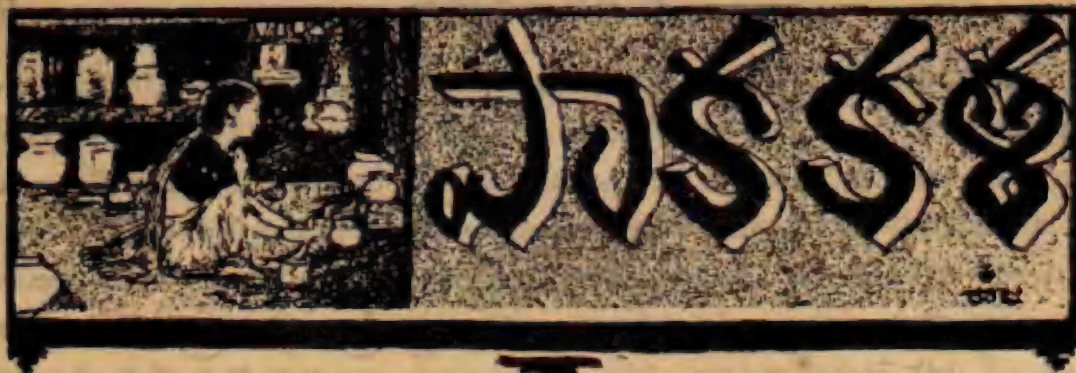
వడ్డాది ను బ్బారాయుడు గారు

ఉ. సూచికతోడి దారమగుచున్ బలిపాయకకూడియుంటయున్

గాచముఁబోలెఁగాక మణిగాఁ దనుగాదిలిభర్తచూచుటల్

పూచినతంగమంటలె నిలున్ సిరిసంతుల నిండియుంటయున్

నోచినవారిసొమ్ములవి నోచనివారికిఁ గల్గనేర్చునే?

శ్రీ మతి నాయని హనుమాయస్తు గారు లే నెతొ నలు

అర్థశేరు మినపపప్పు రాత్రినానబోసి, మరునాడు ఉదయము దానిని మెత్తగా రుబ్బవలయును. దానిలో కొద్దిగా సోడా (మనము సాధారణముగా కూరలలో వేయునది) పొడరు వేయవచ్చును. పిండి పులచగా గాకుండా సాధ్యమైనమట్టుకు గట్టిగా రుబ్బవలయును. (ప్రాయ్యమైన కళాయి (బాణలి: దీనినే కొందరు బూర్రెమునుడు అనెదరు) పెట్టి నెయ్యిపోయవలెను. అర్థశేరు మినపపప్పుకు సుమారు 10 పులములు ($\frac{1}{4}$ లీటర్) నెయ్యిపట్టవచ్చును. నెయ్యిమునగపోసి వైచిత్వమైనమినపపిండి మురుకులుపిండి గొట్టమునందువుంచి మురుకులవలెనే నేతిలో పిండవలెను. ఎరుపుడొలువచ్చునట్లుకు వేయించి తీసి బూరాచక్కెర చల్లవలయును. పిండి పులచనలేకుండా చాకచక్రముగా వేయించి తీసినయెడల ఇది వారమునోజులు చెడకుండా ఉండును.

మైసూర్ పాక

1 శేరు శనగపిండి పాత్రలో వేసి కొలచిఉంచవలెను. మనము దేనితో పిండికొలిపితిమో ఆపాత్రతోనే కరగిన నెయ్యి $1\frac{1}{2}$ పాత్రకొలిచి ఒకపాత్రలోపోసి కాచుకొనవలెను. 2 శేరు శనగపిండికి 1 శేరు (కొలతశేరు) చక్కెర కొలిచి ఉంచుకొనవలెను. తర్వాత శనగపిండి దోరిగా వేయించవలెను. కొందరు వేయించకుండా కూడ చేయుదురు. కాని వేయించుటయేమనబడినది, మనము కొలిచియుండుకొన్న చక్కెరలో కొద్దిగా నీళ్లుపోసి ప్రాయ్యమైన పెట్టిపాకము కావవలెను. పాకము మనము ప్రశ్నతో పాకలే కొద్దిగా తీగవలెననివలయును. పాకము కాచుచున్నప్పుడే కొలిచి పెట్టుకొన్న నెయ్యి కూడా బాకాపొగలు వచ్చేటట్లు కాచుకొనుచూ ఉండి చక్కెరపాకము ప్రేగులకు తీగవలె అంటినతోడనే సగము నెయ్యిపోసి వేయించి పెట్టుకొన్న శనగపిండి అందులోపోసి బాగాకలుపువలెను. చిన్నమంటగా పెట్టి బాగాకలుపుచూ, కలుపుచూచివిన కొంతసేపటికి ఆపిండిఅంతయు ముద్దగాగరిటకే అంటుకొనును. తెల్లగా, నురుగులుగా, పుట్టులు, పుట్టులుగా వచ్చును. బాగాముద్దవలె ఆవగానే మిగత సగమునెయ్యి (బాగాకాగి పొగలువచ్చేటట్లు యుండవలెను) అందులో పోసిదింపుకొని పళ్లెములో పొయ్యవలెను. ఒక $\frac{1}{4}$ గంటసేపులో దానిని కత్తితో ముక్కలుగా కోసిన అచ్చులవలె వచ్చును. మృదువుగకూడా ఉండును.

అలచందలవంకాయ

అలచందలను కమ్మగవేయించి మృదువుగ ఉడకచెట్టవలయును. కేతవంకాయలను నాలుగు బద్దలుగ తరిగి తగినంత ఉప్పు, కారమును సదరుబద్దలకు పట్టించి తిరుగబోతలోవేసి మెత్తబడువరకు ఉడకవిచ్చి విమ్మట ఉడకచెట్టిన అలచందలను కావలసినన్ని కూరలోకలిపి మరికొంతసేపు వేయించవలయును. విమ్మట

పొయిమీదనుంచి క్రొందకుదింపి వేడిఅరకమునునే భుజించవలయును. పంకాయకూరనుండువప్పుడు కొద్దిగ చింతిల్లునుగాని నిమ్మపులుసునుగాని బద్దలమీద చల్లవలయును. ఈకూర తిరుగబోతలో పచ్చికొద్దెర తురుముకుకూడ వేసిన దెన్నెగనుండును. పైవిధముననే శనగలు, శనగపప్పు, కందిపప్పు, పెసరపప్పు మొదలగువాటిని తిరుగబోతలోకలిపి పంకాయకూర నుండవచ్చును.

నూనెపంకాయ

మరియొకవిధము. చిన్నరకము తేలపంకాయలను తరగకుండు కాాయలమట్టు దబ్బునముతో చిన్ననిరంగ్రములనువేసి బాణలిలో నూనెనుపోసి కళకళకాగువప్పుడు సదరుపంకాయలను నూనెలోవేసి వేయించవలయును. మెత్తగ వేసినపిమ్మట కొద్దిగ మిరియములను కావలసినఉప్పునుకలిపి పొడిచేసుకొని సదరుపంకాయల మీద చల్లవలయును. పిమ్మట భుజించవలయును. ఇది దెంగాలికాయలకు వ్రీయుముట. దెంగాలివాని పంకాయ కూరలో కరివేపాకుకు బదులు తేలవేపచిగురును వేసినది భుజించుట సర్వసామాన్యము. ఇట్లు చేయుట చాలా ఆరోగ్యవర్ధకము. ఇందువలన ఆహారములోని క్రిములు నశించును.

ఉల్లిగడ్డల పకోడా

5 పలముల ఉల్లిగడ్డలు, 1 1/2 పలముల పచ్చిమిరపకాయలు, 1/2 పలం పచ్చిఆల్లం, 1/2 పలం కొత్తిమీర తీసుకొనుడు. ఉల్లి పాయల పొట్టుతీసి కొనలు తరిగివేయవలెను. మిరపకాయల కాడలు క్రొంచి వేయవలెను. ఆల్లముపైతోలు తీసివేయవలెను. కొత్తిమీరకాడను క్రొంచివేయవలెను. పిమ్మట వీటినిన్నిటిని ముక్కలు ముక్కలుగ తరిగి కలాయిపాత్రలో నుంచవలెను. పైదానికి 2 1/2 పలముల నెయ్యిచేర్చి, పిసికి ముద్దచేయవలెను. ఈముద్దలో 1/2 ముద్రానుపడి శనగపిండి, 1/8 ముద్రానుపడి పచ్చిపిండి కలుపవలెను. 1 పలం ఉప్పు, 1/16 పట్టంపడినీటిలోకలిపి అనీటిని పైనున్నముద్దలో పోయవలెను. 3/16 పాము మదరాసుపడి నీటిని మరల యాముద్దయందుపోసి, చిక్కగ కలుపవలెను. 2 1/2 పలములు ముంతమామిడి పప్పు పైకోలుతీసి ముక్కలు ముక్కలుగ తరిగి చేర్చవలెను. ఈపాకమును 4 భాగములుగ చేయవలెను. 7 1/2 పలముల నెత్తిని బాణలియందుపోసికాచి దానిలో పిండిని పోకచెక్కప్రమాణంతీసి ఉండలుగ చేసి కాల్యవలెను. నిమిషమున కొకసారిదంతున ఈఉండలను నేతిలో గరిటెతో పొర్లించవలెను. ఉల్లిగడ్డలు సహించని వారు దానినిచేర్చకనే పకోడీలను తయారుచేయవలెను. అప్పుడు శనగపిండి సమావభాగముగ చేర్చవలెను.

తెంకాయ పూర్లం పోటీలు

1/2 ముద్రానుపడి బియ్యం సిక్కిలోపోసినానపెట్టి, పిమ్మట సిక్కుపారబోసి, బియ్యము నొకపాత్రయందుంచవలెను. ముదిరినతెంకాయలు మాటిని పగులగొట్టి, తురిమి, బియ్యముతోచేర్చి కొంతనిరువల్లి రోటిలో యబ్బవలెను. 30 పలములు తెల్లచక్కెర, 1/2 ముద్రానుపడి నీటిలోకలిపి కావవలెను. 1/2 పలం ఉప్పు, 1/2 పలం ఏలకులపొడి కాగుచున్న నీటిలోపోసి, దానితోకూడ తెంకాయ బియ్యపు మిశ్రమనుబోసి బాగుగ కలియబెట్టవలెను. పొయ్యిమీద పాత్రపై మూతవేసియుంచవలెను. మరల కలియబెట్టి, పాత్రను దింపి పూర్లమును కళాయిల్పెట్టయందు పకచవలెను. 3/8 పట్టంపడి గోధుమపిండిలో కొంతనిరుచేర్చి ముద్దగ కలుపవలెను. 1/2 పలం నూనె, 1/8 పలం ఉప్పు దీనికిచేర్చి కొట్టి మృదువగు ముద్దగ చేయవలెను. ఈముద్దనుండి నిమ్మకాయంతేసి ఉండలు తీసుకొని చలువగత్తి, పల్లముచేసి అందు 1 1/2 యింకోల పూర్లమునుంచి మూరిని కప్పివేయవలెను. పిమ్మట దానిని అప్పడమువలె గుండ్రముగతట్టి కాల్యవలెను. దీనికే తెంకాయ పూర్లంపోలియని పేరు.

రంగస్థలము

టి. వి. రాజ్యలక్ష్మికన్య

ఆరుండి వేంకటేశాస్త్రిగారు

గృహలక్ష్మిలో ఇంతవఱకు మలాచనకన్య, ఏడాది రామరావుకన్య, సీతాదేవికన్య మొదలగు నట్లున రాండ్ర చరిత్రములు సచిత్రములుగ ప్రకటింపబడినవి. ఆచరిత్రములు సినీమా చిత్రకలయందు ప్రకటింపబడిన వారి తీవితచరిత్రవిషయములను క్రోడీకరించి వ్రాసినవియేగాని వారిని సందర్శించి వ్రాసినవిగావు. సినీమా నటులను సందర్శించి వారిచలన సినీమాచిత్రనిర్మాణములలోగల ప్లానుభవములను, కష్టముఖములను తెలిసికొని వారిచరిత్రమును పత్రికాయుఖమున వెలువరించినచో అట్టివారిచరిత్రములు పాఠకమహాకయముల కక్కుడు గుదిర ముగనుండునను తలంపుతో నేనును, శ్రీయుత కుర్రా వేంకటసుబ్బారావుచౌదరిగారును మద్రాసునందున్న ఈనట్టునరాలిని స్వయముగా దర్శించి సంభాషించి ఆమెచరిత్ర ఆమెచెప్పినరీతిని ఇటు వివరింపుచున్నాము:

“వాణిజ్యము తిరుచునాపల్లి. బ్రాహ్మణవనితను. తమిళభాషాపరిచయముదప్ప వేరొందు భాషాపరి చయములేదు. ఇప్పటివయస్సు 20 సంవత్సరములు. నాచరిత్రవసంవత్సరముననే తమిళనాటకములయందు పాత్రధారిణిగా నువర్ణ పతకములను బడసితిని. నృత్యగానములయందు ప్రవేశముగలదు. నేను 1928-వ సంవ త్సరమున మదరాసు జనరల్ ఫిక్చర్ కార్పొరేషనువారి ‘కోనెలక్’ యనుఫిలిమునందు మాధవియను పాత్రను, ‘సృష్టానుందరి’యందు చిత్రరేఖ యను పాత్రను ధరించి నటించితిని. తదుపరి ఆకార్పొరేషనువారిని వీడి ఆరు ఏడుమాసములు ఇంటినద్దనేయుంటిని. అనంతరము ఆఫోసియేటెడ్ ఫిలిమ్సులిమిటెడ్ వారికోరికవనుసరించి ‘రాజేశ్వరి’ యను ఫిలిమునందు ప్రధానపాత్రయగు రాజేశ్వరి పాత్రమును నటించితిని. తదుపరి ఇంపీరియల్ మూవీటోనువారి పిలుపువచ్చుచరకును ఏనాటకమందుగాని ఏఫిలిమునందుగాని నటించియెరుగను. ఇంపీరియల్ మూవీటోనువారి పిలుపు వచ్చినంత నే బొంబాయివెల్లి ‘కాలిదాసు’ యను మాటలాడుఫిలిమునందు కాలిదాసు భార్యయగు సౌదామినిపాత్రను ధరించితిని. దీనిలో నేను తమిళ, తెనుగుపాటలనుజాడితిని; తెనుగున వచ నముగూడ తెప్పితిని.”

గుడిమాట వినినంతనే మేమిటుల ప్రశ్నించితిమి.

ప్ర:—నీకు తెనుగుభాష రాదుగదా నీవెటుల తెనుగున సంభాషించితివి?

జ:—తెనుగుమాటలను బ్రావిడలిపిలో వ్రాసుకొని నల్లించితిని. ఫిలిమునందు నటించి సంభాషించితిని. తెను గున రెండు త్యాగరాయకృతులు పాడితిని. అవి 1. “ఎందకోనిందనే” 2. “రామానీయెడ ప్రేమ రహితులను” అనునవి. ప్రక్కవాయిద్యము (ఆనగా హార్మోనియము) వాసోదరుడు రాజగోపాలము వాయించెను. తమిళభాషయందు “రాట్న మో” యను జాతీయగీతమును జాడితిని.

ప్ర:—మాటలాడుఫిలిమునందు ఎక్కువకష్టమా లేక మాటలాడనిఫిలిమునందు ఎక్కువకష్టమా?

ఉ:—మాటలాడుఫిలిమునందున్న కష్టము మాటలాడనిఫిలుమునందుండదు. నిలనన మాటలాడుట, భావమును ప్రకటించుట యొకేసారిజరుగుటచేత, మాటలుబాడుటయు, నటించుటయు రాత్రులందు జరుగును. అప్పుడు ఎక్కువకాంతిగల విద్యుద్విశులులనుపయోగించుదు. ఆకారణమున కనుబట బిల్బువచ్చును. నేను బొంబాయినుండిరచ్చినది మొదలు కనుబట చికిత్సచేయుచును నేయున్నాను.

ప్ర:—నీవు ఫిలిములలో నటించుటకు కంపెనీవా లేమాత్రము ధనమొసంగెదరు?

ఉ:—మాటలాడని ఫిలిముకంపెనీవారికన్న మాటలాడు ఫిలిముకంపెనీవారు ఎక్కుడు ధనమొసరగెదరు గాని ఎంతమొత్తమొసంగునది చెప్పజాలను. తమిళనాటయును.

ప్ర:—నీకు మాటలాడుఫిలుములో నటించుట యిష్టమా, లేక మాటలాడనిఫిలుములో నటించుట యిష్టమా?

ఉ:—నేను రెంటియందును నటించుటకు ఉత్సాహించెదను.

ప్ర:—నీవు ఇందు ఏకంపెనీవారివలన అత్యున్నతస్థితికి రాగలవో చెప్పగలవా?

ఉ:—మాటలాడుకంపెనీవారివలననే అత్యున్నతస్థితికి రాగలనని యాశించుచున్నాను.

అనంతరము మేమామె చిత్రపటమొకటి ఇమ్మని కోరితిమి. అంగుమీద ఆమె బొంబాయి ఇండియాలో మూవీటోను కంపెనీవారి 'కాలిదాను' ఫిలిములో నటించునప్పటి యొక దృశ్యపటమొసంగెను. అయ్యది స్థలాంతరమున ప్రకటించబడినది.

ఈమె ప్రస్తుతము మదరాసులోని కీలుపాకమునందు నివసింపుచున్నది. ఈమె పేరుగల నట్టునరాణ, మాపసి, తన యశస్సునకుతోడు భవముగూడగడించినది. ఆంధ్రదేశ మీసినిమాకళయందు వెనుకబడియున్నదని చెప్పటకు విచారమగుచున్నది. ఆస్యస్త్రీలు తమగుభాషను తమలింగలో వ్రాసుకొని నటించిన ఫిలుములకు గని మన యాంధ్రస్త్రీలు పోరుదరదుకొనిచూచెడి యనన్యగతి; ఇతరజాతి స్త్రీలు మన యాంధ్రభాషను మాటలాడునప్పుడు వినుటకు ఏమింపుగమందును. ఆంధ్రస్త్రీల భాషాచ్చారణకును, ఇతర స్త్రీల ఆంధ్రభాషాచ్చారణకును ఎంతయో భేదముగలదు. అట్టిో మన స్వభాషమగుతమగున ఇతరజాతి స్త్రీలు అమితమగు భ్యాతిని గడింపుచుండు మన ఆంధ్రస్త్రీలోక ముపేక్షభాషము బూతుచున్నది. ఇది సహించరానిది. కావున ఆంధ్రదేశపు నాట్యకర్తలు మేల్కొని సినిమాప్రదర్శనములయందు పాల్గొని నటించి తమ జాతిగౌరవమునుకాపాడి సాటిసీమలయందు ప్రఖ్యాతి గడించెదరుగాక! సినిమాప్రదర్శనములందు పాల్గొనిన మాత్రమున నీచతలేదు. అదియునొకకళ. ఆకళావిషయమునకూడ కృషిసలుపుట ఆంధ్రకీర్తికి నోహదము చేయుటయే.

దీవనలొసంగుమమ్మ

సమకూర్చినారుగా శాంతిసైన్యంబుల
 స్వాతింత్ర్యమొనగూర్చు సమరమునకు
 భూవభోంతరముల పూర్ణ మాశంఖముల్
 పూరించినారుగా ధీరలగుచు
 శిరములదాల్చిరి పరమేశునాజ్ఞగా
 గాంధీసదాజ్ఞల గారవమున

శ్రీమతి దేశ రాజ భారతీ దేవి గారు

ప్రకటించినారుగా పికటింగు లూరూర
 పరవస్త్రముల బహిష్కరణజరుప
 తాము శాసనోల్లంఘనోద్యమముబూని
 భారతీయులు లోకవిభ్రాంతిగొలిపి
 వారికిజయంబు నింకచేకూరునట్లు
 దీవనలొసంగుమమ్మ! ఓ దేశమాల!

సమస్యారణము

ఆ గ్రంథము మానవున మస్య

“నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి గల్గినేర్పునే”

నీచులు ధార్తరాష్ట్రులవనితలమెల్లగ్రహించి, ధీమతై
రాచకొలమ్ములో తమపరాక్రమమెంత కడిగిదియయ్యె, కే
లాస్యచివపొందవులే ధవము, సౌఖ్యములందకకాన కేగరే;
నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి గల్గినేర్పునే!

—వడ్లమానినారాయణమ్మ.

తోచెడుఖావలములతోడ స్వకర్తలు మేళవించగా
శ్రీచెలువార పద్యములు తెచ్చెరఁజెప్ప చున్నధారతో
వేదవశోతలప్పురము వేడ్కయుఁజెందగఁ జేయుఁజెల్లయున్
నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి గల్గినేర్పునే?

—కల్లూరు సీతమ్మ.

యాచకవాంఛదీర్చ సుఖమందిగవాలిన యర్థసంపదల్
చూచినమాత్ర పౌఖ్యములుచొప్పుడజేసెడు సత్కృత్రమున్
రాచిలుకట్లువేడ మధురంబుగ ముద్దుగబల్కు పిల్లలున్
“నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి గల్గినేర్పునే?”

—యన్. లీలావతి.

ఈచిరదుఃఖసంతతులె యెల్లప్రభున్ హృదయమ్ముపిల్చిన
న్నేచుమగాని యొక్కయలువేనియు దేశహితమ్ముచేయఁగా
నోచగనైతి సంతటిపమల్ పనితల్మును చేయరైరి యా
నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి గల్గినేర్పునే.

—గండికోట సావిత్రిదేవి.

ఆచపలాక్షి భారతిదయన్ గనుగొన్ననికేమితమ్మనా
వాచవి గద్యపద్యరచనానుపకీర్తన లల్లివారిచా
లోచమడోహరిక పొగడబాలివసామ్యులు కావె వారికి
నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి కల్గినేర్పునే.

—వోడవరపు రంగనాయకమ్మ.

ఓచెలివారదుండిడెనటొక్కలతొంతము కౌరికాతడున్
దాచకనిచ్చిరుక్మిణికి దానమిప్పిలనేసె, మారకే
వాచకులందుసత్వపయి వాదరముంగమపర్వసందుకొ
నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి కల్గినేర్పునే.

—సామవేదం సీతారామమ్మ.

కొఱము, భోజనభాగ్యములు, సద్యశమున్, మహానీయబుద్ధి, పు
త్యాచరణంబు, సద్గుణగణంబులు లభ్యమౌనో? భవ్యల
క్ష్మీచరణార్చనావ్రతముఁ జేసిన నోచినఁగానియూరకే;
నోచినవారిసొమ్ములవి నోమనివారికిఁ గల్గినేర్పునే.

—శేషమాంబ.

పూచినతంగడున్ వలె నపూర్వసుఖోభితనంకబాలరీ
లాఁచెయిదంబులందనుభవించిన మాతృక సౌఖ్యమున్ గరన్
జూచినలోకమితరుణి చేసినపూజధలంబుచేసనన్
నోచినవారిసొమ్ములవి నోమనివారికిఁ గల్గినేర్పునే?
కాచినచెట్టుకాయలతో కన్నులుచల్లగగాంచురీతిగా
పూచినతంగడున్ వలెనె సొత్తులబిడ్డల లీలలందుమన్
ఏచిననాధుఁడైమచపిజ్జాచిన మానసమింపుఁడెందగా
నోచినవారిసొమ్ములవి నోమనివారికిఁ గల్గినేర్పునే?

—ఆచంట సత్యవతమ్మ.

శ్రీచలనంబులేనిదయి చెల్లుగనింటను నుండుఁజెప్పుడున్
యోచన సేయుమన్ పొరినిమల్లమునంగడు భక్తితోడపూ
జాచరణంబొనర్చుటయొ హైస్యముబొందమి సత్యనాక్యమున్
నోచినవారిసొమ్ములవి నోమనివారికిఁ గల్గినేర్పునే.
తోఁచుటమంచిభావములు గూఁచినయట్లునుపద్యపున్నుదుర్
మోచన సేయునంకమును నూక్ష్మముగాఁగ్రహియించుదర్శియొ
వాచకక క్షయెల్లపుడు భారతీనాలుక నిర్భయంబయియన్
నోచినవారిసొమ్ములవి నోమనివారికిఁ గల్గినేర్పునే?

—పాకల రత్నమాల.

యాచకులందువాదరణ మంకికపోలినశీలచ్ఛత్రి యా
లోచనకల్లు విద్య యతిలోకపుకూరిమిజాపుభర్త వా
సోచిత సౌధముల్ సుకులనూనులు దీర్ఘసుమంగలీత్యమున్
నోచినవారిసొమ్ములవి నోమనివారికిఁ గల్గినేర్పునే.

—ఎమ్. వేదవల్లితాయారమ్మ.

నీచపుకార్యమందు చోరనీకమనస్సును కట్టిపెట్టి సం
కొఱములేక ఎంతయును గౌరీవ్రతంబును క్రావణంబునన్
ఆచరణంబుచేసిన నఖండనుమంగలవై భగంబులౌ
నోచినవారిసొమ్ములవి నోమనివారికిఁ గల్గినేర్పునే.

శ్రీచెలువారమందిరము శీఘ్రమెతుభ్రమొనర్చిస్నాతయై
పూచినపూలతోడకుభమా వరలక్ష్మీనిపూజచేసి గా

రీచరణంబులందు మదినిల్చి ప్రతంబును చేసిపొందెగా
నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి గల్గినేర్పునే.

—పిండిప్రోలు కొండయాంబ.

అచటికాని-అమనినుభాగమున ప్రతిపదప్రోత్తరా
—అచిలుమూపిగేరివురుటాకుపసల్ నివదియుటల్ ముగా
నేచకగానమాధురులు చిక్కవువాకమిశోకు కాకమా!
నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి గల్గినేర్పునే.

—పరుచూరి భవనేశ్వరి.

నీచరితంబకట్టమను, నీవివయంబతులంబు నీదుకాం
తోచిరవాక్రృథానము మహోన్నత మీదను కేళిభక్తిని
త్యాచలనంబు, నీకవిత యబ్రమ, భన్యమమా నకోజనీ,
నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి గల్గినేర్పునే.

—గంటికామేశ్వరమ్మ.

గోవిందైక్తికమగాయలదినక వేమరకాచరమేశ్వరుక
ప్రోచికావుమంచునొక్కమనస్సున వేడినయాపరమాత్మదు
ప్రోచికావదేయులకలంబొసంగి తమపూర్వకలంబులక
నోచినవారిసామ్యులవి నోమనివారికి గల్గినేర్పునే.

—నానారు శాంతమ్మ.

[ఈసమన్యాపూరణమును ఇంకను పలువురు చేసియున్నారు. విశేషదోషములుండు
టచే వానిని ప్రచురింపమానితిమి. ఈమిగిలినవి యథామాతృకములుగ ప్రచురించితిమి.
గృహలక్ష్మి పాఠకులు వీనినిబాగుగచదివి ఇందు తమకు ఏదిబాగుగ నచ్చినదో అట్లునచ్చు
టకుకారణములేవో. లేఖాముఖమున సెప్టెంబరు 20-వ తారీఖులోపున మాకు తెలుపగోరె
దము. మాపాఠకులలో ఎక్కువమంది మెప్పునుబొందునట్లు ఈసమన్యను పూరించిన కవయి
త్రికి యథోచితమగు పుస్తకబహుమానము చేయుదుము.

—సంపాదకుడు]

జీవితసంగీతము

నేను కళకోసమనియె జన్మించినాను!
నేను యుగయుగ జీవనాశీనికదల్చి
పాడగలనోయి, మాధుర్యపథమునందు
ప్రకృతిమంగళరశ్మిమాలికలయందు

కస్తూరి రాజామాణిక్యముగారు

కరగిపోయిన జీవితగానమందు
విశ్వమాధుర్యసంజేశవేణుగళము
వినగలరుమీరు మ్రోగిపోయినవితాన.

దానిమ్

డాక్టరు యన్. కేష్ గిరి రావు గారు యల్.వి.యమ్.

పండు (సాధారణము):—స్వాదుగనుండును; వాతమును, వైత్యమును, కఫమును హరించును; దుష్టరక్తమును గొట్టును; పొట్టకు బలముచేయును. అకలిపుట్టించును; తేలికనిచ్చును; కాని శ్లేష్మతత్వముగల వారికి జబ్బుచేయును. జ్వరములో పుట్టుచిదాహమునగుచును. దానిమ్మపండురసములో కుంకుమపువ్వుగాని పసుపుగాని కలిపియిచ్చిన నిక్కాకతత్వముగలవారికి మేలుచేయును. ఆహారపదార్థముగను, ఔషధముగను దానిమ్మపండు అవాదినుండి కొవియాడబడుచున్నది. వైత్యవికారములందు దానిమ్మపండు పరబల్లి మిక్కిలి ఉపయోగకారి. అది మిక్కిలిచలువచేయుపానకము. మూలవ్యాధియందు పచ్చిదానిమ్మరసమునందు లేవంగ ములు, సాంటి, మాచికాయకలిపి అందుతేనేచేర్చి ఈయబడుచున్నది. చిదాలవణమును తేనెలోకలిపి దానిమ్మరసముచేర్చి నోటియందుంచికొనిన మిక్కిలి అపాద్యములగు వరోచకములు నశించును. దానిమ్మ పండురసము ఔషధములందు వానిరుచి పెంపొందించుటకు కలుపబడుచున్నది. క్రొత్తగతీయబడిన పండు గనము చలువజేయుటకైన పానకములందును, మందాగ్నిరోగమునం దీయబడు మందులయందును కలుప బడుచున్నది.

పండు తియ్యనిది:—చలవజేసి నీరుపెంచును. గుండెలకు బలమిచ్చును. శీర్ణముగావించును; దుచి బుట్టించును; మేహమును గొట్టును; వైత్యశాంతిజేయును; రక్తగ్రహణుల నగుచును; పొట్టకు హృదయమునకు బలముజేయును; గుండెలలో వికారమును నొప్పిని దగ్గును హరించును. కాకతత్వముగలవారిపుంస్త్రీమునకు బల మిచ్చును; కంఠస్వరమునుబాగుచేయును; దేహపుష్టి రక్తపుష్టినిచ్చును. రక్తముకుభ్రష్టరచి గట్టిని పోగొట్టును; కాంతినిచ్చును; భోజనాత్పరమందు పుచ్చుకొనిన అన్నమును శీర్ణముజేయును; జ్వరరోగులకు జబ్బుచేయును; మిక్కిలి పుచ్చుకొనిన వాతరోగములను పుట్టించును. శీర్ణశక్తిని తగ్గించును; విదాహము బుట్టించును. తియ్య దానిమ్మ పండుకు విరుగుళ్లు: పొగడపండు; కాకతత్వముగలవారికి పుల్లదానిమ్మపండు; చలువశరీరముకల వారికి అల్లపుమరబ్బా.

పండు పుల్లనిది:—చలువజేసి వేడిచేయును. పొత్తికడుపుకు బలమిచ్చును; దుచిపుట్టించును; రక్తవైత్యమును హరించును. రక్తాతిసారమును, మేహమును గొట్టును. గుండెలకు వృద్ధముచేయును. మిక్కిలి కాకతత్వముగలవారికి ఆనుకూలముగనుండును. చలువదేహులకు అశీర్ణము చేయును; విశేషనబద్ధముచేయును; వీర్యవృద్ధులు కలిగించు సుఖముకూడకొద్దిగగలరు. పుల్లదానిమ్మ గింజలు 38 మాషములు, పిప్పళ్లు 18 మాష ములు, మిరియాలు 5 మాషములు, చీలకర్ర 4 మాషములు వీటిని మాత్రకట్టుగ జేయబాలినంత పంచదారకలిపి మందాగ్నిరోగములందు ముప్పది మొదలు నలువదియైదు గింజలయెక్కువ దినమునకు రెండుసార్లు ఈయనగు నని ఇయానారీ సుర్యాయను యువానిచైద్యగ్రంథము చెప్పుచున్నది. పుల్లదానిమ్మకు విరుగుళ్లు పొగడపండు; కొంకిరాడివేసిన తియ్యదానిమ్మపండురసము. చక్కెర, దాడిమవిళ్లులు, ద్రాక్ష వీటినికలిపి నూరి నోటియం దుంచుకొనిన జ్వరమువలన కలుగు ఆరుచి నశించును, కొడిశపాలకమాయము దాడిమబీజస్వరసముతో తయారు చేసి తక్రము ఆనుపానముగానిచ్చిన రక్తాతిసారము తీవ్రమైనను నీవర్తించును.

దానిమ్మ పట్ట:—క్రొత్తదానిమ్మ పట్టనుండి తీయబడిన రసము అరబ్బిస్సు మోతాదు పంతున తలుచుగ ఇచ్చుటవలన క్రిములు హరింపబడును.

వేరు చెక్క:—కషాయము క్రిములను, ఏలికపాములను, వాడాపాములను చంపును, గ్రహణిని, రక్త గ్రహణిని, వీళ్లనిచేచవమును కట్టును; పుక్కిలిందిన నోటిపూత నిమ్మలించును. వాడాపామును చంపుటకు కషాయము చేసి పుచ్చుకొనువద్దతి: వీళ్లు—100 తులములు. పచ్చివేరుచెక్క—5, 6 తులములు, కషాయము—80 తులములు. ఉదయము మొదలు ఆరభ్యంతర కొకసారి 2 తులములయెత్తు కషాయము చొప్పున అది అంతానిపోయేవరకు పుచ్చుకొనిన వాడాపామువానంతట ఆదేపడిపోవును. లేదా మరునాడు ఉదయమున రెండు మాడు తులముల యెత్తు ఆమువము పుచ్చుకొనిన నదిచచ్చిపడిపోవును. ఏలికపామునకు:—వేరుచెట్టును 1 మొదలు 5 తులములముకు కషాయముగాని స్వరసముగాని నాలుగంతల నీటితో కలిపి వడ్డయగట్టి పంచ దారతోనైన లేనితోనైన ఆమువముతోనైన పుచ్చుకొనునది. దీనిచే రెండుబొమ్మలు అరగంటకు ఒకతూరి ఈయవచ్చును. అనంతరము అనుదము ఇచ్చుచుండవచ్చును. ఈమందు పాముయొక్కతల బయటపడువరకును ప్రతిదినమును నేవించవలయును.

ఏలికపామును బయటికితోసివేయుటకుగాను దానిమ్మ వేరుయొక్క కొత్తపట్టుతోగాని పట్టుముక్కలతోగాని ఇరువదింటి ఒకపాలుగా రయారుచేయబడిన గాఢకషాయమువందు కొంచము లవంగాలహార్ణముగాని మఱియొకనువానసంస్తుమార్లముగాని కలిపిఇచ్చుచో నమ్మకయుగపని చేయును. ఈకషాయము పరగడుపుననే ఉదయమున ఈయవలయును. ఒక్కొక్కసారి ఇచ్చుచెతాదు రెండుబొమ్మలు. ఒకటి రెండుగంటల కొకసారి ఇచ్చుచుండవలయును. చివరచెతాదు పుచ్చుకొనినవంటనే భేరికిమందు తీసికొనవలయును. మౌడెండుగంటలలోగా పాముపడిపోవగలదు. పిల్లవాండ్రకు గలిగే దగ్గుసంబంధమైన వ్యాధులయందుకూడ ఈకషాయము ఉపయోగకారిగవుండుట కనుగొనబడినది. పురాణజ్వరము, ప్లిహవృద్ధి, మలేరియాజ్వరము వీనితరువాత గలిగేనిస్వక్తుర పీడించునప్పుడు ఈకషాయము పెద్దవారుకూడ ఉపయోగించవచ్చును. కొత్తపట్టును రెండు బొమ్మలు గ్రహించి ఒకపైంటున్నర వీళ్లలోనైచి సగమునీరు ఇసురుచుకూచి దించి చల్లారనియవలయును. వీళ్లుటోఒకగ్లాసుకు ఈకషాయమును త్రాగవలయును. ఇట్లు అరగంట కొకసారి కషాయము అయిపోవువఱకు త్రాగవలయును. ఇది ఒక్కొక్కప్పుడు తీర్థకోశమునకు కొంచము చెరుపుచేసినను క్రిములను సంహరించుటలో ఖిన్నంకాయముగ పనిచేయును. డాక్టరు కవ్యాలార్ దేవుగారు ఏలికపామును వెడలించుటలో ఈమూలికనుండి క్రిందవివరింపబడుచున్న భేషజమును రయారుచేసి వాడవలయునని చెప్పుచున్నారు: పట్టు కొత్తదిగ సంగ్రహించవలయును. రెండుబొమ్మలపట్టు కొంచములభంగములుగాని ఇర్ర సుగంధద్రవ్యములుగాని మార్లము ఒకపైంటు చప్పిటియందునైచి అరగంటల కాలముంచి అనంతరము 10 బొమ్మల కషాయము మిగులునట్లు కావవలయును. నిరాహారగనుండి ఈకషాయము నేవించవలయును. చెతాదు తడవకు రెండు బొమ్మలు. రెండుగంటల కొకసారి పుచ్చుకొనవలయును. ఈకషాయము పుచ్చుకొనుటకు పూర్వమును, పుచ్చుకొనిన తరువాతను ఆమువము నేవించవలయును. ఇది గుణదీయక పోవుట అనియుండదు. తిరిగి ఎప్పుడు కనిపించకుంజ ఇది పాములను పుట్టించు పాముతలనుకూడ మూలముట్టుగ వాడవలయుచేయును.

ఆకులు:—రేతఆకులు నువ్వుడుతెచ్చి నూరి అందులో గచ్చకాయంతెవన్న, గచ్చకాయంత పటికివంచదారమార్లము గలిపి గచ్చకాయలకంటె ఉడువుగా నూత్రలుచేసి పూట కొకటి చొప్పున పెరుగుతో (నూరారు తులయెత్తు పెరుగు) దినముకు 3 పూటల చొప్పున పుచ్చుకొనిన గ్రహణి, రక్తగ్రహణి కట్టును.

సంచమమాసగర్భవలనమునకు వాడవలయునట్లు, చందనము, పెరుగు, తేనె ఈయబడును.

ఈ తెలో ల గ్రే స రు రా లు :—

న్యూయార్కు నివాసిని రెట్టి. మూర్న్యూ మెల్ సతి నీటిలో ఎడతెగక ఈడును 72 గంటల 2 నిమిషముల 40 సెకండ్ల కాలము ఉండినది. ఇది 1928-వ సంవత్సరమున జరిగినది. ఇంతవఱకు ఎవరూను ఈతలో ఈమెను మించలేదు.

ఒక లు ముట్టి, తో క లు రెండు, ఏడు కాళ్లు గల గేది దూడ :—

పొన్న పట్టణభాగమున లోడికాట్రాయందలి నయ్యరు ఆమీనదీను ఆహమరు ఆనువాని గన ఈనినది. దూడకు ముట్టిమాత్రమొకటియున్నది. కాని కాళ్లుఏడును, తోకలు రెండునుఉండెను. పుట్టిన కొద్ది నిమిషములకే ఆదూడ చనిపోయినది.

వాయిదాల మీద సొమ్ము కట్టి భార్యలను కొనుక్కొనుట :—

దక్షిణాఫ్రికాలో ఒకానొకజాతి గలదు. వారు వాయిదాలమీద సొమ్ముకట్టి భార్యలను కొనుక్కొందురు. ఈపద్ధతికి వారు 'బోబోపద్ధతి' అందురు. వెండిబంగారములులేవు. వారికి పశువులే సొమ్ము. వానినే సొమ్ముగా వాయిదాల ప్రకారము చెల్లించుదురు. ప్రిటోరియా విశ్వవిద్యాలయపు అధ్యాపకులగు జి. పి. లెస్టేడు గారు ఈవిషయమును లోకమునకు వెల్లడించినారు.

పత్తిగింజలను మానవులు తిను ఆహార పదార్థముగ చేయుట :—

ఈశిష్ట పత్తిపత్తకులలో రాజా అనతెగిన కాన్ స్టాన్ టిన్ కె. షరమి పత్తిగింజలను మానవులు తిను ఆహారపదార్థముగ చేయుపాక్కులను ఈశిష్ట నుదాసు ప్రాంతములందు గలిగియుండుటకు ఆవిధానమునుకనుగొనిన హీడల్ బరీకమిష్ట్ర ఆయన కాళ్వరు స్క్విట్టుకు 500000 పౌనులు ఇచ్చెను.

నిముసమునకు నలుగురు పిల్లలు :—

జపానుదేశమున 1930-వ సంవత్సరమున 2083991 శిశువులు జనించిరి. గవర్న మెంటువారి లెక్కల ప్రకారము నిమిషమునకు '3.97' పిల్లల చొప్పున ఆయినది. దినమునకు జనాభా హెచ్చుదల 2500. మొత్తము జనాభా హెచ్చుదల 812592. జనాభాయొక్క ఈ హెచ్చుదలకు కారణములు మరణముల సంఖ్య తగ్గుటయు, పుట్టుకల సంఖ్య పెరుగుటయును. 1930-వ సంవత్సరము చావులు 1171399. ఇవి 1928-వ సంవత్సరమున సంఖ్య

మించిన మరణముల కంటే 89000 తక్కువ. జపానుదేశమునందును, జపానువారి స్వాధీనరాష్ట్రములందును గల జనభా 1980-వ సంవత్సరపు లెక్కలప్రకారము 90,395,041; ఒక్క జపాను ముఖ్యద్వీపములందు మాత్రము 64,447,000.

ప్రేమించినచో:—

ప్రేమించుచో మగవారిచే ఎట్టిపనియైనను చేయుచుకొనునటు ఆమెరికాయందలి పట్టుబద్ధుల సుండి వివేచించుచున్నది. మృనాన్కు మిల్లరు సతి తనమగనిని గాఢముగ ప్రేమించి ఆతనివామము (ఎడవైపు మిల్లరు) ను తనచేరిమీద కత్తితో చెక్కించుకొనెను. పదిన గాయముల నివారణార్థము అప్పత్రికితీసుకొని పోవు సమయము నందలి పోలీసువారి ప్రశ్నలకు ఆమె 'నేను ఆతనిని గాఢముగ ప్రేమించితిని' అనుబాదులకు తప్ప అన్యములేదు.

పుట్టినతోడనే నడచిన పిల్ల:—

మెస్సినాలో ఆశ్చర్యమునుపుట్టించిన శిశువు పుట్టువునొందినది. శిశువు ఆడది. పుట్టునరికే ఆమెకు పంతులు చక్కగ సచ్చియున్నది. పుట్టినతోడనే ఆమె నడవ ప్రారంభించినది. ఆమె చేతులు, కాళ్లు పెద్దవారి చేతులు కాళ్లవలెనుండెను. తల్లి బాగున్నది. ఇది ఆమెకు మాడవకాన్పు. మొదటి ఇద్దరు పిడ్డలును పుట్టినతోడనే చనిపోయిరి.

నయగరాజలపాతమున బడియు బ్రతికిన కుక్క:—

ప్రపంచమునందలి జలపాతములలో ప్రసిద్ధమైన నయగరాజలపాతమున బడియు ఎట్టి అపాయమును కొండక కుక్కయొకటి బయటకువచ్చినది. పెక్కులు చూచుచుండిరి. కుక్క విలాపార్థముగ నీటిలోనుంచి కను. నుడిలో పడిపోయెను. జలపాతవేగమునకు తాళజాలక అది యాపురేకుండ పోవునని అందఱును తలచిరి. కాని ఇంతలో అది అల్లంతదూరమున నీటిపై లేలుచు గట్టుపై పునకు ఈడుకొని వచ్చుచుండుట చూడనయ్యెను. అప్పుడు ఆ ప్రజాసమూహమునందలి కొందరు దానికి అవలంబనమిచ్చి చెలికిరిసిరి.

నీటి బిందువులు:—

భూమి ఏడింటి అయిదుభాగములు జలమయము. ఈజలభాగముయొక్క సగటులోతు రెండున్నర మైళ్లు. ఈజలముయొక్క భువనరమాణము 324 మిలియనుల మైళ్లు.

మంచుగడ్డను మంచుగడ్డ:—

కొన్ని పెకండులలో ద్రాక్షపండు, నీమపంకాయ మొదలగు దానిని గ్రుడ్డుదిప్పకంటే పెళుసుఅగు నట్లుగా భుసిభవించుకీయగలుగు మంచుగడ్డ కనుగొనబడినది. ఈమంచుగడ్డ ముక్కను చేతితో చట్టలేము. చట్టుటకు ప్రయత్నించితిమేని మనశ్చేష్టు కాల్చిపోగలవు. ఎక్కువవేడియు ఎక్కువఇనమును ఒకటేచనిచేయును గదా? ఓడలయందును, ఫలములు కాయగూరలు మొదలగునవి విశేషదూరములకు ఎగుమతిచేయుట యందును ఇది సుదార్థములచెడకుండ నుండుటకు ఎక్కువ ఉపయోగకారిగనుండగలదు. తేగుపండ్లంత ఈమంచుగడ్డను గదిలో నుంచినచో అగది సింహవలె ఇవతాళించును. ద్రాక్షపండ్లంత ఈమంచుగడ్డ ఆన్నము, కూర, పళ్ళు, పచ్చడి మొదలగు సుదనపదార్థముల సమీపముననుంచుచో అవి వారమురోగాలనెత్తును చెడక భుజింప దగియుండును. ఈమంచుగడ్డ మామూలుమంచుగడ్డవలె తడిగానుండుదు; నీళ్లుకారదు. పొడిగానుండునుగాని ఇగిరిపోవును.

ప్రకృతి వార్త

సతీతేజశ్చ మత్కారము : పాతీవత్యమపి ను:—

1931-వ సం॥ మే 20-వ తేదీన ఉత్తరఇండియా సీతాపురముజిల్లా పోహటవీరగ్రామమందు లల్లా సింహుడను త్రిత్రయుడొకడు చనిపోయినాడు. అతనిభార్య భర్తతో సహాగమనము చేసెదనని తనకోరికను ప్రకటించి స్నానముచేసి భర్తశవమును ఒడియందుంచుకొని కూర్చునెను. దగ్గతి గీతాపుస్తక ముంచుకొని పారాయణ చేయుచుండెను. గ్రామస్థులు ప్రోగయిరి. వెంటనే పోలీసులకు ఈకబురు తెలియచేసిరి. పోలీసు సబిస్పెక్టర్ పోలీసులతో అసలయినకు వచ్చెను. అప్పటికే వేలకొలది జనముచేరిరి. అసబిస్పెక్టరు బ్రాహ్మణుడు. అత డాసనిని గీతనుగూర్చి కొన్నిప్రశ్నలడిగినాడు. సతి తనప ర్వైఖలమునలన బదులుచెప్పి “అయ్యా! స్త్రీకి తనభర్తవిషయమున కర్తవ్యమేమి?” అని అరిగినడిగినది. ఆమెప్రశ్నకు సమాధానముచెప్పక అతడు సహాగమనము చేయరాదని ఆమెకుచాలాపాటు బోధించినాడు. ఒకవేళ “మీరు సహాగమనముచేయదలచినపుడును మీ హృదయముననుండి అగ్నిని పుట్టించవలసినది” అని అన్నాడు కూడాను. “ఆమె ధర్మకాస్త్రమునందు కట్టెలులేకుండ సహాగమనము చేయరాదని నిషేధమున్నది. కావున మీరు రెండుకట్టెలు తెచ్చి వాకిచ్చినపుడును నేను వాహృదయముననుండి అగ్నిని ప్రకటించగలుగుదును. అట్లుచేయజాలనైతి నేని వాపట్టుదల విడచివైచెదను” అని యన్నది. “కానయిననుసరించి నేను కట్టెలియజాల”నని అరెడనెను. “నేనును ధర్మకాస్త్రమువల్లంఘించజాలను. కట్టెలులేకుండ అగ్నినిపుట్టించజాల”నని యామెయన్నది. కొంతసేపటి పాటు వాదప్రతివాదములు జరిగినవి. తరువాత ఇస్పెక్టరు అచట ఉన్నవారిచూచి శవముపద్దమండి ఆమెను వేటుచేయదలసినదని చెప్పినాడు. కాని ఆమెను ముట్టుట శవ్యమును సాహసించజాలక పోయిరి. అంతట అతడే ఆమెను దెడలించి యామెచేయిపట్టుకొని శవమునుండి వేరుచేసెను. అప్పుడామె ఏడ్చుచు “నీవు నన్ను ముట్టుకొనుట మంచిపని కాదు. చాలతప్పుపని చేసితివి” యని అన్నది. అందఱు ఆదృశ్యము చూచుచూపుండిపోయిరి. సతి పతి శవమును విడిచి వేటుపోట వుండిపోయినది. అప్పుడు శవమును శ్మశానమునకు తీసుకొనిపోయి అచట దానిని దహించెనచిరి. తరువాత వెళ్లీ ఆమెకు కొన్నికట్టెలు దొరికినవి. అవి తూనికకు అర్ధసేయకంటే కొంచెముధికముగ నుండును. తనపతిశవము ఉంచినచోటున అకట్టెలునుఉంచి కూర్చుండి తనలోపలినుండి అగ్నిని పుట్టించి కాలిపోయినది. శరీరముతాలాకు లోపలిభాగమంతయు కాలి భస్మముయిపోయినది. శరస్సునందలివెండ్రుకలు కాలిపోయినవి. కానిసబిస్పెక్టరుతాకినచేతయందలిభాగము, అచటివెండ్రుకలు, అక్కడివిస్త్రములుమాత్రము అగ్నిస్పర్శకుచెడలేదు. మరల జనులుప్రోగయిరి. ఒకయిస్పెక్టరుకూడవచ్చినాడు. సగముకాలిన ఆసతిదేహమును శ్మశానమునకుగోనిపోయి ఆమెపతితాలాకుశవముయొక్క చితిపైనఉంచి కాలినారు. అన్ని ఆచయములును వేగముగానే కాలిపోయినవి. కాని చేతయందు అభాగము

మాత్రముకాలలేదు. ఎంతయోచ్రయమిందిరట. కాని లాభములేకపోయెను. ఆమెతండ్రివచ్చి గ్రామమునందలి నిజములతో శృశానమునద్దకుపోయి వృశాత్మలకుకాంతిక లిగింపుమని ఈశ్వరుని ప్రార్థించినాడు. తనపుత్రిక చేరు చెప్పి యామిగిలిన చేతిభాగమునునూడ శరీరముతోపాటు కాలవట్లు చేయుమనినూడ ప్రార్థించెను. చితి పయిన మజిలీన్ని కట్టెలువేయించినాడు. ఏమిచేసినను ఆదిచూత్రము కాలలేదు. అప్పుడు కొందఱు నిజములు చెప్పుగా కాలనియాభాగమున కొకచితిపేర్చికాల్చుటవలన మరికొంత కాలినదిగాని పూర్తిగాకాలలేదు. తుదకు దానిని వారియిగ్గితో ఉంచినారు. ఇప్పుడు ప్రతిగురువారమునాడును అచ్చట గొప్పజాతరయగు చున్నది. శ్రద్ధగల స్త్రీపురుషులు ఆనతి తనశరీరమును భస్మముచేసినవోటను పండ్లు, పాలు, దక్షిణ సమ ర్పించుచున్నారు. అహో! సతీవ్రథాసము! కంగవాసి, ఏమేళన, సర్వస్వ, వేంకటేశ్వరసమాచార, ఆచార్య మున్నగు హిందీమహారాష్ట్రభాషాపుత్రులం దీవార్త ప్రకటించుబడినది.

—క ను ప ర్తి మార్కం డేయ శ ర్మ.

ద య్య ము లు చేసిన దౌష్ట్యము:—

విక్రాంతివేరసమునుగొని తెలిచేరియందు డిప్యూటీకలెక్టరు ఒకడు క్రొత్తగిల్లుకట్టుకొని అందుప్రవేశించెను. అయింటియందు దయ్యములు ప్రవేశించి నానారభసము చేయబోడెను. ఒకనాడు డిప్యూటీకలెక్టరుగారు పడుకుని ఉండగా తలక్రింది తలగడకాలిపోయెను. అట్లు కాలిపోవుటకు ఏకారణమును లేకుండెను. విచిత్రమేమన న కాలిపోయినతలగడనుమోయుచున్నచాపము నిప్పునెరపైన తాకలేదు; వేడికి చాప నల్లగనైన కాలేదు. దీనికి ఆశ్చర్యము నొందుచు కలెక్టరుగారు మజియొకతలగడ తేచ్చుకొని పెట్టుకొనిరి. మఱునిమిషమున ఆతలగడ నూతిలోపడియుండెను. ఇంటియందు పింగాణిపరుకు ఎక్కడఉన్నను క్రిందపడి ముక్కముక్కలగుచుండెను. పెద్దపెద్ద రాళ్లుధ్వనిచేయుచు ఇంటియందు ఎగురుచుండెను. ఖజానాపెట్టి తాళముచెవి చూచుచుండగ నే మాయమయ్యెను. అందుమీద ఒకక్రొత్తతాళముచెవిచేయించి ఇంటికికొనిరాగా అది చేతులోది చేతులోనే మాయమయ్యెను. కాని దానిస్థానమున పాతతాళముచెవిఉండెను. దానితో పెట్టి తీసిచూడగ అందు క్రొత్తతాళముచెవి భద్రముగనుండెను. ఇంతకు కొద్దికాలమునకు క్రితము తెలిచేరియందలి ఒకానొక గొప్ప మోస్తానూస్వామి దయ్యములవలని ఇట్టి దౌష్ట్యమునకుగుఱియై తనఇల్లునందలి పోయెను. కంటి యెరుటనే పంటసామగ్రి మాయమగుట, దబ్బు కపటడకపోవుట, ధరించియుండగ నే ముక్కద్దములు అవిరియై పోవుట, సిద్ధాన్నకబళములో దుమ్ముదూమారము పెదజల్లుబడుట చూచి అతడు తనవికాలరహ్యమందిరమును దయ్యములు దొమ్ములాడుటకు వదిలివైచి లేచిపోయెను.

ప త్రి కా ప రి చ య ము

స్వ దేశి:—

ప్రతిసెల 20-వ రేదీని వెలుగడు మూతవమాసపుత్రిక. సంపాదకుడు మద్దూరి శ్రీరామకాస్త్రిగారు. మొదటి సంపుటము లోలిసంచిక మాకార్యాలయమలంకరించినది. ఇందు సుప్రసిద్ధులగు బ్రహ్మశ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము పంతులుగారు 'దేశాభిమానము'ను గూర్చియు; శ్రీమతి మ. శాంతాబాయిగారు 'రాష్ట్ర భాష'ను గూర్చియు; శ్రీయుత బొల్లాప్రగడ సుందరగోపాలరావుగారు ఆరోగ్యమునుగూర్చియు వ్రాసి యున్నారు. ఇతరములగు వార్తలు విశేషములుగలవు. ఈమాతోడి మాసపుత్రిక చిరంజీవియగు గాక యని

కోరెదము. డెయ్యిపైజాన 14 పుటలు. క్లౌజుకాగితములు. సాలు చందా ఇండియా, బర్మా, సిలోనులందు రు 1—8—0; డబ్బీజాఫ్రికా, బ్రాసా మొదలగు స్థలములందు రు 2—0—0; విడిపుత్రిక రెండు అణాలు. పలయువారు మేనేజరు 'స్వదేశీ', రాజమండ్రి అనివ్రాయునది.

ను బోధిని:—

ప్రతివల 5, 20 తేదీలలో నెట్లూరున ప్రకటికమును పక్షపుత్రిక. సంపాదకుడు మన్నేపల్లి రామకృష్ణ రావుగారు. ఆగష్టు 5, 20 తేదీలయందు వెలువడిన మొదటి సంపుటపు ఒకటి రెండు సంచికలు మాపుత్రికా పీఠమువలంకరించినవి. శ్రీయత వన్నెలకంటి రాఘవయ్యగారి బి. ఏ; బి. యల్. మొదటిసంచికలో 'సమరమా, సంధియా' అను వ్యాసమును; రెండవ సంచికలోని 'రషియాకైపు' అను వ్యాసమును ప్రత్యేకము ప్రశంసించదగియున్నది. రెండవసంచికలోని గుఱ్ఱం వేంకటసుబ్బరామయ్యగారి యం. ఏ 'ఉత్తమకవితాలక్షణములు' అను వ్యాసము విలువగలది. సి. వేంకటరెడ్డిగారి బి. యె; బి. యల్ 'పూలపూజ', చుండి విశ్వవాధంగారి బి. యె; బి. యల్ 'నానాదేశసమితి: కాంతిస్థాపన', యం. యస్. నరసింహరావుగారి బి. యె; బి. యల్ 'లాపాయింట్లు' రెండవసంచికయందలి ఈవ్యాసములు విజ్ఞానదాయకములు. దేశహితమునుపలక్షించి కాంగ్రెసుపద్ధతులమీద ప్రజాప్రబోధముపుట్టించు ఇట్టిపుత్రికల యవసరము నేడెంతేవిగలదు. ఈపుత్రికాపుత్రిక చిరుముసలి లిటెలుగునీమను వేచిందుగాక! సంవత్సరచందా రు 2—0—0. చిరునామా: మన్నేపల్లి రామకృష్ణరావుగారు, రామకృష్ణ ప్రెస్సు; నెట్లూరు.

సంజీవి:—

ప్రతిమాసమున వెలువడు ఆరోగ్యపుత్రిక. సంపాదకుడు గాడేపల్లి మల్లా రావుగారు. ఆగష్టు 15న తేదీని వెలువడిన రెండవసంపుటము రెండవసంచిక మాకార్యస్థానమునకు బంపబడినది. ఇందు పొగాకు పలని నష్టములు, మలేరియా చరిత్రవరము అను వ్యాసములు గలవు. 'మూత్రపరీక్ష: రోగనిరూపణము' అను విషయమునుగూర్చి సంపాదకీయము వ్రాయబడినది. సంవత్సరచందా రు 1—0—0. విడిపుత్రిక ఒక అణా. మచిలీ పట్టణమునుండి ప్రచురింపబడుచున్నది.

యాత్రామార్గ పత్రిక:—

తిరుమలనుండి ప్రతికనివారము ప్రచురింపబడునది. సంపాదకుడు కె. నరసయ్య. మాపుత్రికాపీఠములంకరించుచున్న మొదటిసంపుటపు 7-వసంచికలో అనివరాస్థానము, తిరుపతి, బ్రాహ్మణమేధస్సు, కాంచీయాత్ర మొదలగువ్యాసములుగలవు. సాలుచందా రు 3—0—0. విడిపుత్రిక 0—1—0 అణా. పలయువారు సంపాదకుని కేర తిరుపతికి వ్రాయునది.

విక్చర్:—

సినిమావిషయకమును ఆంగ్లమాసపుత్రిక. సంపాదకుడు సి. రాజగోపాలముగారు బి. యె. ఆగష్టు 15-వ తేదీని వెలువడిన మొదటి సంపుటము మూడవ సంచిక మాకార్యాలయమువలంకరించినది. సినిమానటి సులోచన కన్య యొక్క పూర్తిపుటపటముగలదు. ఇతర పటములు పెక్కు. హాసభావములనుగూర్చి సంపాదకీయము వ్రాయబడినది. సీతాదేవి పాత్రధారణాప్రాశస్త్యమును గూర్చియు; ఇండియను మూవీని గూర్చియు, యథోచితములగు ఇతర విషయములను గూర్చియు చక్కని వ్యాసములు గలవు. సినిమా విషయములందు అభిరుచిగల వారికిపుత్రిక మిక్కిలిఉపయోగకరముగ నుండగలదు. సాలుచందా రు 1—8—0. విడిపుత్రిక రెండుఅణాలు. విజానము: డివిక్చర్ మన్రస్త్రి. 316, మింట్ స్ట్రీటు, మదరాసు.

వివాహవిషయమున పురుషుల దౌర్జన్యము:—

“పురుషుడు తన వివాహసారము కావలసినదను భార్యలను స్వీకరించవచ్చును. తనచర్యను సమర్థించుట కారదనేకకారణాంతరములను చూపుచుండును. భార్య దోషియని కొందరు, విడ్డలు లేదని కొందరు, మరలినదండ్రుల కష్టములేనిపిల్లయని మరికొందరు; కట్టుమివ్వలేదని కొందరు. అట్టిదికొని నేమి చేస్తేనేమిను వారు వారికనుచుచున్న ప్రీతిలన్ని నెట్లుండగోగమనించదగును. వారిచర్యలకు తగినట్లుపురాణేతిహాసాదులు వైతము కథలనుకట్టి ఘోషించుచున్నవి. వారాయాధారముల వందుకొని కృష్ణునకు రిగురు భార్యలులేరా, సుబ్రహ్మణ్యున కిరువురులేరా, శివునకిరువురులేరా, భగవంతునకు 60 వేలమంది యుండిరికారా అని చందాల పురాణములనుండి కథలను మూచింతురుకాని అట్టినితనియమము భార్యకేగాని పురుషునకులేదా? భార్యగతించిన యెడల పురుషు డొంటరిగనుండజాలనపుడు పురుషుడుగతించిన వానిభార్యమాత్రమెట్లుండగలదు? పురుషునకు ద్వితీయవివాహము కాస్త్రీయమగునని ప్రీతిలకు వైతమట్టి యవకాశముండవలయును. విడ్డలులేదని పురుషులు వేరుపెండ్లి చేసికొందురుకాని, విడ్డలయోగి పురుషులకన్న ప్రీతిలే మెండు. కావున ఆపురుషునివలన విడ్డలు కలుగలేదని భార్య మరొకపురుషుని చూచుకొనవలసివడేదా? కావున ప్రీతి పురుషులందు ఇట్టి యుక్రమ నియమములకునుగిగాక వైతికతీతన మొనరించునపుడే సంఘమును దేశమును చక్కబడును. కాని పురుషులయందొట్టి యుక్రమాధిక్యాభిమానముండుట వలననే ప్రీతిలు తమకును విదాతులస్వార్థంత్రియమందవలె ననుచున్నారు. ఇందువలన హిందూసంఘమే వాశనమగునని కొందరనుకొందురు. కాబట్టి వారి యుక్రమభావమే వారి కిందేహమునకు కారణమగుచున్నది. ఇటువారి పోయిన ప్రీతి తొలగించుటకు పురుషునకు చట్టమవసరమైనపుడు అట్టిచర్యగల పురుషుని సంబంధముమర్మిజించుకొనుటకు ప్రీతి వైత మట్టిచట్ట మవసరముకాదా?”

—ఇంద్రాణి బాలసుబ్రహ్మణ్యమునతి.

వైవాహికము:—

“వైవాహికమున దేశములోగూడ వాచరణలో నుంచుడిన మనదేశముగూడ ఇతరదేశములవలెనే గ్రహముచెందుననియు కావున దేశమట్టి గ్రహత్వముండకుండుటకై అనేకులు పురుషులు వైవాహికమున క్షణములేదనుచున్నారు. చంచలస్వభావురాలగు ప్రీతి నూచాకోటకు పతియెంత సద్వర్తనగలవాడైనను వైవాహికము చేసి చిక్కులపాలుగును అని కొందరు బుద్ధిమంతులు తలచుచున్నారు. వైవాహికము అనుమతి కొనుగదావారు కొద్దు వారు తగినంతనిర్ధారణ చూపినగాని వైవాహికము కొద్దువాచంగీకరింపరు. అదియుగాక తనదుభర్తలను చూచుకొన్నచో ప్రీతి పోకడమా? అందుచే నేమాత్రపు తెలియగల యల్లాలయినను తీరనినీరి పచ్చినప్పుడుగాని

దైవోద్యుకోరువా? కోరినను కోర్పువారంగీకరింతురా? అదియుగాక మనము ఒక అద్దెయింటిలో ప్రవేశించి వార మనుకొందము. ఆయింటియందు చిక్కులున్నను ఎట్టెట్లోగడపుకొని అక్కడనే కాలముపుచ్చుదుము గాని యాయెల్లుగాదని ఆయెల్లు-ఆయెల్లుగాదని యాయెల్లు రిరుమ మార్పుచుందుమా? తీరావచ్చితిమిగదా కష్టమో, సుఖమో, యిక్కడనే గడుపుకొందము అను మద్దేశ్యముతో నుందుము. అట్టివో, భర్తను మార్పు విషయములో దేమియు వాలోచింపక యిచ్చవచ్చినట్లు కోణానకోకతూరి భర్తలమభార్య మార్పుననుటయు తత్కారణమున దైవోద్యుగూడ దనువాదనలు కారణవిహీనమైనవి. పిడుగులెప్పుడో యొక్కటిరెండుబడునని వానవలదంచుకోరువారుందురా? దైవోద్యుమాలమున ఏఒకరిద్దరో కుంటరితనముగా నర్థించినియు వర్తింతు రేమోయనియు దైవోద్యు మాకు పద్దనుటలో నేమిఅర్థమున్నది? హిందూసంఘములో ఒకరిద్దరు వాస్తవులున్న హిందూసంఘమే చెడ్డదా? అట్లుహిందులు చిన్నతనపుటాలోచనలుగావా? ఉదారబుద్ధితో వాలోచించిన దైవోద్యుయొక్క యాచర్యకర్త గాన్పించుచుండుటలేదా? కాని దైవోద్యు నొసగుటయందు మాత్రము జాగ రూకతో నొసంగవలెను. దైవోద్యు కోరువారిలో 2/3 భాగము స్త్రీలు. అనిన స్త్రీలు దైవోద్యుకోరుటకు పురుషులు తావొనగుచున్నారన్నమాట. అతికష్టములపాలగు స్త్రీపురుషులకు సహాయముచేయుకొఱకే, దైవోద్యుఅనిన చిక్కేమి? స్త్రీ, పురుషునివశముమండి యింకోకనిపద్దకు బక్షిసలె వెగిరిపోవునేమో యను జంకేల? పురుషుడు స్త్రీకితాననిన అతిప్రేమ కలుగనట్లు తానుప్రసరించి దైవోద్యు వ్యాయకాస్త్రములో నున్నను ఆచరణలోనికి రాకుండునట్లై చేయరాదు? అట్టిదంపతులెంతటి భస్మలోకరా!”

—మద్దూరి మానుమంతరావు.

విజ్ఞప్తి:—

“స్త్రీకి బట్టలకు మితిమీరినధనము వ్యయమగుచున్నది. వీరిమాలమున కన్నతల్లిదండ్రులు వైవాహిక ఖర్చులకన్న వీరిదుస్తులకై ఆపారమైనధనము వ్యయపరచి ఆనేకమగుఇడుమలపాలగుచున్నారు. ఇదియంతయు మీరు చూచుచున్న విషయమే. మగవాడు ఎట్లుండినమండగలడు గాని స్త్రీ అట్లుండనొల్లదు. వస్త్రాలంతారములో స్త్రీ ముందంకెనేయుచున్నది. కోట్లకోలందిపైకమ ఇతిరదేశములకు పోవుచున్నది. యువతీమణులారా! ఇట్టి అభాగ్యదేవతను నెంటునే విడనాడుదు. కడుపారభుజించి చల్లనితావున వేగి నిర్మలమనస్సుతో ఈయంశములు జ్ఞప్తికెచ్చుకొన్నవో అందులోనిమిడియన్న రహస్యమార్గము మీకే బోధపడగలదు. ఇందుకై పరుల సహాయమక్కరలేదు. ఎవరియంతట వారే యోచించవలసిన ఆంశము. ఈరహస్యమార్గముచెప్పడి మనము నడచినయడల క్రమక్రమముగ మనము దానిని రాజకూటగ నొనరించి మనమందరము దీనిఫలితమును గ్రహించి ముఖించుటయేగాక ముందురాబోవు వారలకుకూడ మార్గదర్శకులమై వారినిగూడ దీనిఫలితముల నొందజేసి సుఖపెట్టినవారమగుదుము. ఇది కేవలము మనలాభముకోరకై కాన్పించినను ఆపారమైనదేశ సేవయును తేయుచున్న వారమును అగుదుము. ఇట్టి ఘనకార్యమువలన మనకు ఇహమందును, పరమందునుకూడ ముక్తి లభించును. మనముసుఖపడి మనరెండ్రులను ఇరుగుపొరుగువారలనుగూడ సుఖపెట్టినవారమగుదుము. భారతమాత మనకు సమస్తమనొసగుచున్నది. ఆవి మనము ఉపయోగములోనికి తెచ్చుకొనవలెను. ఇది మనకార్యము. మనము అనుదినము చాలకాలము వృథాగా గడుపుచున్నారము. మనము కండ్లుతెరచి ఒళ్లుపంచి దినమునకు ఒకగంట చొప్పున రాట్నము చేబూనినయడల ప్రతియువతియును తనకు సంవత్సరమునకు కావలసినదుస్తులను తయారు చేసుకొనవచ్చును. చేయుదురా?”

—విజయలక్ష్మి.

గ్రంథ పరిచయము

మ ద వ తి :—

కలాకల్పవల్లీగ్రంథమాలలో ఆరవకుసుమము. వ్రాసినది శ్రీమతి ప. రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు. 1926-వ సంవత్సరమున శ్రీచైభావమువ్రాసినకాలయందు ముద్రితము. దొరుకుచోటు: శ్రీమాన్ భిషగ్వర డి. రంగాచార్యులువారు, ఈగావారిపాశెము. గ్రంథము డెమ్మిపైజాన 190 పుటలు. ఇయ్యది వైయాకరణవంచానమరి గీర్వాణగ్రంథమున కనువాదము. ప్రేమశృంగారములను మేళవించుకేసి తుదకు పతివ్రతామాహాత్మ్యమునుజూటుటయే యీగ్రంథోద్దేశము. కంచుకోత్సవము, అవనుకూలదాంపత్యమాదిగాగల సాంఘికదురాచారములను ఖండించును. శ్రీపునర్వవాహము, రజస్వలానంతరవివాహములను సిద్ధాంతీకరించుటచే నియ్యది శ్రీలకుపయుక్తమగు గ్రంథమేయగును. దీనివాండ్రికరించుటలో రచయితజూపిన స్వారంభ్యము సాహసమునకలెప్పుడు. స్వారంభతాధిలాషయే యుఖ్యోద్దేశముగా ఈయుద్గ్రంథమును వాండ్రికరించి ఆంధ్రలోకమున కర్పించిన శ్రీరాజ్యలక్ష్మమ్మగారంతయు ప్రశంసార్హులు.

—కుర్రావేంకటసుబ్బారావుచొదరి.

శౌరదావ్యాకరణము:—

మొదటిభాగము. రెండు మాడు తరగతులకు ఉపయోగించునట్లు పెక్కు ఉదాహరణములతోను, ఆభ్యాసములతోడను వ్రాయబడినది. ప్రాథమికపాఠశాలలయందు వాడతగినది. క్రొనుపైజాన 38 పుటలు. వెల ఆ 0—3—0. గ్రంథకర్త డేకుమళ్లు రాజగోపాలరావుగారు బి. యె; యెల్. టి. చిరువామా: 124. నెల్లాశివీధి, పరకువాకము, వేపేరిపోస్టు, చెన్నపురి.

సర్వోదయము:—

మానవాదర్శగ్రంథమండలి ౯-వ పుష్పము. John Ruskin's "Unto the last" అను గ్రంథము ఘాద గాంధీమహాత్ముడువ్రాసినగుజరాతీగ్రంథమునకు ఆంధ్రానువాదమీగ్రంథము. అనువాదకుడు:బుద్ధపురాణ, మానవతీవితాది గ్రంథకర్త; బౌద్ధవాఙ్మయబ్రహ్మ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు. సత్య వ్యవహారములు చదవ దగినగ్రంథము. చిన్నపైజాను మందరముగముద్రించబడినది. గ్లేజుకాగితము. 78 పుటలు. వెల ఆ. 0—2—0. దొరుకుచోటు: తిపిర్నని లక్ష్మీవారాయణగారు, మానవాదర్శగ్రంథమండలి, అంగలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

శ్రీ సరస్వతీ శతకము:—

మీర్జాపురము ఎట్టేటు రాజధానము గవర్నెస్ ఆగు శ్రీమతి చేత్రోలు సరస్వతీదేవిగారు రచించి షది. భక్తిప్రధానమయిన శతకము. శ్రీడి. రాజశేఖరంగారు ఈగ్రంథమునకు పీఠిక వ్రాసివారు. శైలిగారాళము. చిన్నపైజాన 64 పుటలు. వెల ఆ. 0—2—0. లభించుతావు: శ్రీ వగస్వతీధరమము, శ్రీత్రపేట, నూపేడు, కృష్ణాజిల్లా.

భారతేతిహాసములు:—

ప్రథమభాగము. శ్రీమీర్జాపురము మహారాజివారి గోమమ్మలలో ఉపాధ్యాయినియగు ఆలూరి తులశమ్మగారిచే రచించింపబడినది. ఇందు ఆవక్రీతుడు, ఉదంకుడు, గరుత్మంతుడు, జరత్కూరుడు, కపోతము, వాడీజంఘుడుఆను ఆరుకథలు భారతమునుండి గ్రహించుబడి బాలబాలికల మనయుక్తముగనుండునట్లు వ్రాయబడియున్నవి. ఈగ్రంథపీఠికలో శ్రీమతి టి. వి. రంగావాయకమ్మగారు బి. యె; యెల్. టి ఇట్లు

వ్రాయుచున్నాడు: “ఇది సీతానాథకమలగుటయేగాక చదువుటకు మిక్కిలి రమ్యముగను, మనోహరముగను ఉన్నది. ఉన్నతాశయములు, ఉత్కృష్టభావములు, విచిత్రకథాసంవిధానములు వీనియందలి విశేషములు.” కావున విద్యాకాఖ్యాధికారుల శ్రీగ్రంథమును పోషింతురుగాక! క్రానుసైబా: శ్లోకాకాగితములు: 84 పుటలు. వెల రు 0—8—0. గ్రంథప్రతులు తొరకు: చిలకమము: జాలూరి కులశవ్యుగారు, టీచరు, భూపాల్వూలు, పితాపురము, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

ఉన్నత రాఘవము:—

ఏకాంకము. ప్రేక్షాదాకము. భాస్కరుని సంస్కృతకృతికలెనుగునీతి. అనున క్త ఆకలి శ్రీరామకర్మ గారు. కలావిధిగ్రంథమాలలో మూడవగ్రంథము. ఒకానొకవనము. దూర్వానుడు తపస్సుచేసికొనుచుండెను. తీవ్రతపశ్శంకియగు ఇంద్రుడు అచ్చరను బంపెను. నులభకోపుడగు దూర్వానుడు ఈవనమునకువచ్చు శ్రీ శిల్లరు లేళ్లు అనుదురని శపించెను. ఇది జరిగి ఎన్నోవత్సరములైనను శ్రేతాయుగమువరకుడ అకావ మావన మున అనువర్తమానమును చుండెను. తానకి ఆవనమునకు విహరింపరాగా హరిణీయయ్యెను. తానకివిగానక రాముడువృత్తుడయ్యెను. అప్పటిరాముని ప్రదర్శించు వాటకముగావున దీని కున్నత రాఘవముని పేరువచ్చెను. అగమ్యుని దియవలన సీత యథారూపముబొందెను. చదువదిగియున్నది. క్రానుసైబా: శ్లోకాకాగితములు: 32 పుటలు: వెల తెలియదు.

కడగంధు:—

గ్రంథకర్త కొంపరాజు రాఘవయ్యచౌదరిగారు. దేశోద్ధారక కాకినాధుని వాగ్వరరావుగారిగ్రంథము నకు తొలిపలుకులు వ్రాసియున్నారు. అందు శ్రీహరిట్లు వ్రాసిరి: “కడగంధు గీతములు జమీందారిరయిత లను వారి నిద్రావస్థనుండి మేలుకొలుపుటకు దగియున్నవి. పరశభాష, మృదుశైలి, గంభీరభావములు గేయ ములను హృదయరంజకము చేయుచున్నవి.” ఈవాక్యములతో మేము పూర్తిగ సేకింపించుచున్నాము. గ్రంథ కర్తగారు పాదగా ఈపాటలు కొన్ని వింటిమి. మిక్కిలి హృద్యముగనున్నవి. నిరక్షరాస్యులగు రైతులలో ప్రబోధము కలిగించుట కీగ్రంథమునందలి పాటలు పరమప్రయోజనకారులుగనుండును. క్రానుసైబాన 20 పుటలు. శ్లోకాకాగితములు. మందరమగు అద్భు. తిరుతిని యందలి జమీన్ రైతుమహాజనసంఘసత్కమన శ్రీయుత బి. కె. పార్థసారథినాయుడు బి. ఏ; బి. ఎల్ గారి ద్రవ్యసహాయమున ప్రకటింపబడినది.

యోగచికిత్స:—

ఇది శ్రీయుత చల్లా లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారిచే హిందీనుండి తెనిగింపబడినది. శక్తియెటువంటిది, ప్రకృతికారణము, శక్త్యాకర్షణ, మనోబలమహిమ, మనోక్రియలు, వ్యాయామము మొదలగువిషయములను గూర్చి లేట తెనుగును ఎల్లరకు సుగమమగునట్లు వ్రాయబడినది. క్రానుసైబా: శ్లోకాకాగితములు: 28 పుటలు. వెల రు 0—8—0 అణాలు. ప్రకృతిచందాదారులకు రు 0—5—0 అణాలు. గ్రంథప్రకాశకులు: మేనేజరు, ప్రకృతికార్యాలయము. బెజవాడ.

రసమంజరి:—

అలంకారశాస్త్రము. కవి తామరారి లక్ష్మీనరసింహరావువంతులుగారు. సంస్కృతమున భానుమిత్రకవి రచించిన రసమంజరికిది తెనుగునీతి. యథోచితములగు ఒకటి రెండు మార్పులు మాత్రము చేయబడినవి. శాస్త్రనిర్వచనము సుదనమునను, ఉదాహరణము పద్యమునందును ఈయబడినది. నాయకానాయక నిరూ పణము విపులముగను చక్కగను ఉన్నది. దేవీప్రసాద 56 పుటలు. శ్లోకాకాగితములు. వెల 0—8—0 అణాలు. గ్రంథకర్తపేర రాజమహేంద్రవరము వ్రాసిన బడయగలరు.

- 20:—మద్రాసు స్త్రీలస్వదేశీసంఘసహాయార్థము శ్రీవల్లివాటకము వాల్ టాక్సుతియేటరువందు ప్రదర్శించిరి.
:—ఆనంతరి పేరవార్యకవిగారి భార్య శ్రీమతి సీతాలక్ష్మింబగారు ఆనంతపురముతాలూకా సనప గ్రామమున మరణించిరి.
- 21:—మైలాపూరు కాంగ్రెసుసంఘపు యాజమాన్యమున శ్రీమాధవపెరుమాళ్ ఆలయమువద్దజరిగిన బహిరంగ సభకు శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు రధ్యక్షతవహించిరి.
- 22:—ఇంగ్లండుచుట్టును వేయిమైళ్లు విమానములో చుట్టినచుట్టకు జరుగుచున్న పోటీలో రెండేయు, కూతురును పాల్గొనిరి.
- 23:—శ్రీమతి రుక్మిణి లక్ష్మీపతిఅమ్మగారు ఆర్క్కణమునందు కాంగ్రెసుసభలో ఉపన్యసించిరి.
- 24:—భారతజాతీయ వాలంటీరుదళ స్థాపకురాలు శ్రీమతి కా. కామాక్షిఅమ్మగారు కాంగ్రెసుప్రచారము నిమిత్తము వేలూరువెళ్లిరి.
—తోటకులో జిల్లాకాంగ్రెసుసంఘకార్యదర్శినియగు శ్రీమతి చిత్రాదేవిగారిని 108-వ కేకనుక్రింద ఆరెన్టుచేసిరి. సంధియనంతరము ఆప్రాంతములందు ఆరెన్టుచేయబడిన స్త్రీప్రచారకురాలి మేడే.
- 25:—ఎగ్మూరు పాంతియను గార్డెన్సులో శ్రీమతి ఎస్. వి. రాఘవనుసతిగారి ఆధ్యక్షతను మద్రాసు స్త్రీలు బహిరంగసభజరిపి కారదాచట్టముయొక్క పునరణను నిరసించిరి.
- 26:—శ్రీమతి లీలాదేవిగారు (డాక్టరు జి.టి. రెడ్డిగారిభార్య) నర్సారావుపేటలో బెంచిమేజిస్ట్రేటుగ నియమింపబడిరి.
- 27:—ఏలూరు పురపాలకసంఘమువారు సమావేశమై ఏలూరుస్త్రీలక్లబ్బునకు టి. యస్. వెంబరు 653, 660 నందు 2685 చతురపుగజముల సలములనొసగుచు తీర్మానించిరి.
- 28:—సింధు హైదరాబాదులో కారచాత్రము నుల్లంఘించినందులకు పెండిట్మారునికి, తండ్రికి 20 రూపాయలును, పురోహితునికి 10 రూపాయలును జరిమానా విధింపబడెను.
- 29:—శ్రీమతి దిగుమర్రి చానకీబాయిగారికి విశాఖపట్టణపౌరులు ఆమెధర్మ దిగుమర్రి వేంకటరామస్వామిగారు మచిలీపట్టణము ఆంధ్రజాతీయకళాకాలకు ప్రిన్సిపాలుగా నియమింపబడి బెడ్లలు సందర్శమున విద్యోగులుపత్రమును సమర్పించిరి.
- 30:—మద్రాసునగరములో కల్లు వేలంపాటల పికటింగుకు శ్రీమతి రుక్మిణిలక్ష్మీపతిగారు నాయకత్వము వహించిరి.
—రాజకోటనుండి సుల్తాను అను మహమ్మదీయ కన్యవద్ది బొంబాయి ప్రధానరాజధాని మాజిస్ట్రేటు ఎదుట కేక్రింది వాఙ్మూలము నొసగెను: “రాజకోట నానివాసస్థలము. నాతండ్రి మహమ్మదీయుడు. సుల్తాను అను పేరు నాకుండెను. నేనురెండ్రనివడలి బొంబాయికివచ్చివాను. రాజాఅను హిందూకంసరి వానిని ప్రేమించితిని. మహమ్మదీయమతమువడలి హిందూమతము స్వీకరించి సావిత్రిబాయి అని పేరును మార్చుకొనినాను. రాజానువివాహమాడితిని.” మాజిస్ట్రేటుగారు వాఙ్మూలమును తీసికొనెను. సావిత్రిబాయి తనధర్మతో కోర్టువడలిపోయెను.
- 31:—చక్కిమగోదావరిజిల్లా థాడేపల్లిగూడెముతాలూకా కల్లువేలంపాటలప్పుడు శ్రీమతులు సత్తిరాజ క్యామలాంబ, దామరాజ లక్ష్మమ్మ, శృంగారకవి లక్ష్మీవరసమ్మ, భోగరాజ వీరచంకమ్మ, కొచ్చర్లకోట త్రిపురాంబ, పునల అంజలలక్ష్మమ్మగార్లు పికటింగుచేసిరి. గతవత్సరముకంటె నూటికి రు 83లు తగ్గిపోయెను.

ఆ గ మ్మ

1:—అవనిసత్యగ్రహము ప్రారంభించినప్పటినుండియు కాకినాడనుండుండి దేశీయోద్యమమున పాల్గొనుచున్న మహారాష్ట్ర దేశవాసిని శ్రీమతి సీతాబాయిగారు తిరిగి తమదేశమునకు వెడలునందర్భమున దేశ సేవికాసంఘమువారు ఆమెకు పీడ్కోల్లాసంగిరి.

:—కడపలో శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు ఉపన్యసించిరి.

2:—శిర్డీ శ్రీమహాకావ్యమునకు బాలనూరునగరమున శ్రీమతి కుంతలకుమార్ దేవిగారి అధ్యక్షతను ప్రారంభమయ్యెను.

3:—

4:—

5:—ముడుకలట్టూరు పీఠలలో 10, 8, 6 మానికల ఉప్పు అమ్ముటకు పోవుచుండగా పాట్ల సబ్బలనగ్గు క్షరు 3 రు స్త్రీలను అరెస్టుచేసెను. వారు జామీనుమీద విడుదలచేయబడిరి.

6:—బొబ్బిలి కల్లుపాటలప్పుడు ఎక్స్‌జెఆధికారులును, నౌకరులును దుకాణదారులను అశీనుప్రాకారములోనికి గొనిపోయి వేలములో పాల్గొనజేయ ప్రయత్నించుచిరి. కాని దుకాణదారుల తల్లులు, అక్కచెల్లెండ్రువచ్చి ఏడ్చుచు కల్లుదుకాణములగు త్తగ్గొనరాదని బ్రతిమాలిరి. అందుచే వారు మానుకొనిరి. దుకాణముల విక్రయము వాయిదావేయబడెను.

:—మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయపట్టప్రదానమహోత్సవము శ్రీమతి ఎలిసాబెత్‌మాక్‌డొగల్ కన్యగారి ఆచార్యకమున జరిగెను.

7:—కాకినాడలో రామారావుపేటయందు శ్రీమతి బులును భద్రమ్మగారియధ్యక్షతను జరిగిన స్త్రీల బహిరంగసభలో శ్రీమతులు లెంమూరి కృష్ణవేణమ్మ, బారు సత్యవతి, మంత్రిప్రగడ బంగారమ్మ, బాలాంత్రిపు శేషమ్మ, గుమ్మడిదల దుర్గాబాయిమ్మగారు ఉపన్యసించిరి.

8:—

9:—దువ్వూరి సుబ్బమ్మగారు మచిలీపట్నము హిందూకాలేజీలో స్త్రీవిద్యనుగురించి ఉపన్యసించిరి.

10:—శ్రీకంభంపాటి పెదనాగమ్మగారను స్త్రీ 110 ఏండ్లు జీవించి ఏలూరుతాలూకా పునుకొల్లుగ్రామమున మరణించెను. ఈమె ఆమరణాంతము మిక్కిలి ఆరోగ్యముగనుండెను.

11:—శ్రీమతి గుమ్మడిదల దుర్గాబాయిమ్మగారు అమలాపురములో స్త్రీలప్రత్యేకసభలో ఉపన్యసించిరి.

12:—

13:—నందిగ్రామతాలూకా వేములపల్లిఅగ్రహారమునందు బండారు రాజయ్యగారు సంజాన్యాధిపతన బ్రతుకరనెడు దినముతో ఆయన ధర్మపత్ని పుల్లమ్మగారు బావిలోదూకి చనిపోయిరి.

14:—రాజమండ్రి శ్రద్ధానందఘాటులో దువ్వూరి సుబ్బమ్మగారు ప్రస్తుత రాజకీయపరిస్థితులనుగూర్చి ఉపన్యసించిరి.

15:—ఇచ్ఛాపురము తాలూకా కల్లుదుకాణములవేలముపాటల పికెటింగుకు శ్రీమతి ఆచుర్తి లక్ష్మీబాయిగారు నాయకత్వమునహించిరి.

16:—పోర్నూరు గ్రామపునర్నిర్మాణసభ శ్రీమతి రుక్మిణి లక్ష్మీపతిగారియధ్యక్షతను జరిగెను.

17:—

18:—

19:—

ఫలాహారపు గది పాఠశాల : పశువుల కొట్టము ఫలాహారపు గది:—

ఇరువదిమూడు జిల్లాలుగల పెద్దరాష్ట్రముగు మదరాసురాజధానికంతకును స్త్రీల కొట్టకై న బ్రయనింగుకళాశాల మదరాసునగరమునందొక్కటియేయున్నది. ఆ ఒక్కటియు కూడ స్థలసంకోచమునకు గుఱియైయున్నది. ఈ లేడివిల్లింగ్లను బ్రయనింగుకాలేజీ పిన్నిపాలు 1930-31-వ సంవత్సరపు నివేదికలో విశేషమైన ఇబ్బందికి కారణమగుచున్న స్థలసంకోచమున గూర్చి ఇట్లు చమత్కారముగ వ్రాసియున్నారు: “మేము చేర్చుకోకలిగిన సంఖ్యకు రెట్టింపు ధర్మాస్తులువచ్చివ. సంవత్సరము పాఠశునను చీటికిమాటికి ఉపాధ్యాయవర్గము నందలి బదలాయింపులవలన కలిగిన ఇబ్బంది స్థలసంకోచమువలన కలిగిన ఇబ్బందిముందు వరగణింపరానిదగుచున్నది. స్థలముచాలక మేము మునుపు ఫలాహారములు తినుటకుపయోగించు గదులలో ఇప్పుడు తరగతులు పెట్టుచున్నాము. బండ్లు, గుట్టములు నిలుపులాయములను ఫలాహారమందిరములుగ వాడుచున్నాము. వానినికూడ క్లాసుగదులుగ వాడవలసిన అవసరమువచ్చునేమో?” ఒక్కగానొక్కటియైన ఈరాజధానిస్త్రీల బోధనాభ్యసన కళాశాలను ఇట్టి శోచనీయపరిస్థితులయందు స్రుక్కించుట మదరాసు ప్రభుత్వమువారికి కీర్తికరముగానిది. ఈవ్యయకర్తనదినములలో ప్రభుత్వమువారి శోచనీయపరిస్థితి తొలగించుటకు పూనుదురా?

పరాయియైన సేమిదంతములూడ గొట్టుకొనుటకు:—

బొంబాయిప్రభుత్వమువారు కొంతకాలమునకు క్రితము వ్యభిచారనిరోధకచట్టమును గావించిరి. దాని నిప్పుడు వారు అమలులోనికి గొనివచ్చుచున్నారు. మున్నందు విదేశీస్తులు నిర్వహించుచున్న వ్యభిచారగృహముల నిరోధము ప్రారంభమైనది. బొంబాయి పోలీసు అధికారులు విదేశీస్తులు నిర్వహించుచున్న ప్రతివ్యభిచారగృహమునకునుపోయి అందలి స్త్రీలను మూటముల్లెకట్టుకొని పట్టణమువదలి పోవలసినదిగ హెచ్చరించినారు. అందు మీద ఆస్త్రీలలో చాలభాగము బొంబాయిని వదలిపోయినారు. మిగిలినవారు వ్యభిచార

గృహనిర్మూలనచట్టము అమలులోలేని కలకత్తా, కరాచిపట్టణములకు వలసపోవుటకై ప్రయత్నించుచున్నారు. విదేశస్థులు నిర్వహించు వ్యభిచారగృహములు తొలగించబడిన పిమ్మట పోలీసువారు దేశీయులు నిర్వహించు వ్యభిచారగృహములపై దృష్టిపోసేనున్నారు. దేశీయులు నిర్వహించు వ్యభిచారగృహములందలి స్త్రీలుగూడ కలకత్తా, కరాచి పట్టణములకు వలసపోవుదురనియే నమ్మవలసియున్నది. బొంబాయిలో వ్యభిచారగృహములు నిర్మూలించబడుచున్నవని సంతోషములేకుండ అవి ఇతర పెద్దపట్టణములకుదేశీ అక్కడ అసలే హెచ్చుగనున్న వ్యభిచారగృహముల సంఖ్యను పెంచుచున్నవి. ప్రాంతికములగు చట్టములవలనగలుగు అరిష్టములిట్టివి.

ఇట్టి వదాన్య లింకను గావలయును:—

విక్రమపురమండలమందలి బ్రజ్ఞాజోగిని పట్టణనివాసియు, విశ్రాంతివేతనమునందుచున్న సబార్డినేటుజడ్జియు, రాయబహదూరు బిరుదాంచితుడను అగు కామిసేకుమారము ఖర్జీగారు బ్రజ్ఞాజోగినియందలి అనాథలగు పేదస్త్రీలకు—తమ్ముపోషించుటకు భర్తలుకాని పుత్రులుకాని లేనివారికి—సహాయమొనర్చుటకై రెండువేలరూపాయలను విరాళమొసగెను. మఱియు ముఖర్జీగారు స్త్రీవిద్యాభిమానినియగు తమభార్య శ్రీమతి శ్యామనభినిదేవి పేరిట బాలికలకొరకు ఒకప్రత్యేక పాఠశాలను బ్రజ్ఞాజోగినియందు నిర్మింపసంకల్పించిరి. ఊరూర నిట్టిపదాన్యులు బయలుదేరుచో హిందూదేశస్త్రీల నేటిదుస్థితి ఆచిరకాలముననే తొలగిపోవగలదు.

హృదయ సంస్కారము కలిగింపని చదువెందుకు?:—

కలకత్తాలో కూకుటాలివిధిలో హార్డింజివిద్యార్థివసతిగృహముగలదు. న్యాయశాస్త్రవిద్య నభ్యసించు విద్యార్థులందుందురు. ఈవసతిగృహమున కెదురుగ వైద్యకళాశాలకు చెందిన ఎజ్రాఆసుప్రతిగలదు. అందువైద్యము చేయించుకొనుస్త్రీలు ఆయాసము తీర్చుకొనుటకుగాని, పచారుచేయుటకుగాని గదులనుండి పరండాలోనికివచ్చినచో వసతిగృహమునందలి న్యాయశాస్త్రవిద్యార్థులు చదువుగాని సంస్కారముగాని లేని పోకిరివాండ్రవలె ఈలలువేయుచు, చప్పట్లుకొట్టుచు, మారుపేర్లుపెట్టి పిలుచుచు, నవ్వుచు, ఇకిలించుచు, చెప్పరాని ఇతర అనుచితపువసులుచేయుచు తోకలేనివాసదులట్లు ప్రవర్తించుచున్నారు. కర్మసాక్షియెదుట పట్టపగలు ఇట్టి అనుచితపుకార్యములు జరుగుచున్నవి. సిగ్గుపడితిరోగిష్టి స్త్రీలుగదులలోనే మ్రగ్గుచున్నారు. ఈవిషయములన్నియు పేపరులకెక్కినవి. ఇట్టిప్రవర్తన ఒక్క కలకత్తా విద్యావంతులలోనేగాదు. పలుతావుల సంఘటిల్లుచుండుట పలుపురకు అనుభవపునరుక్తమే. స్త్రీని దేవిగతలంచు భాగతదేశమున నేటియువకుల ఈప్రవర్తనము ఊతవ్యముగాకయున్నది. చదువుచదివినను హృదయసంస్కారము కలుగనిచో మానవుడు పరిణామసిద్ధాంతముప్రకారము తనదగ్గరబంధువుడగు—వానరుని దలపించుచునేయుండును.

మద్రాసు కాన్వోకేషను ప్రసంగమున పట్టభద్రులకు హితవు:—

ఈయేటిన్నాతకసభకు ఆచార్యపదవివహించిన శ్రీమతి ఎలినార్ మాక్ డాగల్ కన్యగారు పట్టభద్రుల కీహితవు నొసంగిరి.

“విద్యార్థుల మనస్సులయందలి భావములన్నియు, విద్యార్థినుల మనస్సులనుగూడ సంచలించజేయుచున్నవి. కాని మీకంటే మాకు విశ్వవిద్యాలయముయొడల కృతజ్ఞత మెందు. ఏలననగా పురుషులు చేసిన కష్టములయొక్క ఫలితమును మేమునుభవించుచున్నాము. మాకు విశ్వవిద్యాలయము అన్ని విధముల సహాయము చేయుచున్నది. విద్యార్థినులను పట్టపరీక్షలలో ప్రథమస్థానము నలంకరించుట సంతోషప్రదము. పట్టభద్రులగు వారియొడల దేశీయులుగూడ ఇట్టి ఆభిమానమునే చూడెదరుగాక! శ్రీ పట్టభద్రులు దేశమునకు చేయగలగు సేవ విశ్వవిద్యాలయమునకు ఫలితమగును. శ్రీ పట్టభద్రులు శ్రీలకు చేయవలసిన సేవ ఆపరిమితముగాకలదు. భారతశ్రీలకు తగినవిద్యను వారు ఏర్పాటుచేయవలెను. విదేశీయులుగాని దేశీయులలో పురుషులుగాని దానిని సరిగా నిర్ణయించబాలరు. ఒకశ్రీలే ఆనమస్యను పరిష్కరింపగలరు.”

ఈవత్సరము వివిధములగు డిగ్రీలనందుకొనిన 153 శ్రీలు ఈహితవును ఆచరణ యందు బట్టుదురేని దేశాభివృద్ధికాగలదు.

అజ్ఞాత యావనయగు విద్యార్థిని అపహరింపబడుట:—

అమృతసరమున ప్రభుత్వమువారు బాలికలకొరకు ఒకపాఠశాలను నిర్వహించుచున్నారు. అయితే అది ఊరికినడుమనగాని, సమీపమునగానిలేదు. దూరముగా విసిరివేసి నట్లు ఎక్కడనో సివిలులై న్నుదగ్గలగుట. ఊరినుండి విద్యార్థినులను మోటారుబస్సులలో అక్కడికి గొనిపోవుదురు. పాఠశాల ఊరికిదూరముగ నుండుట అనేకవిషయములచే సమ్మతింపరానిదనియు దానిని త్వరలో ఊరిమధ్యకు మార్చమనియు ప్రజలు ప్రబలమైన ఆందోళనముచేసిరి. ప్రభుత్వమువారు వినిపించుకొనలేదు. ఇట్లుండే ఈనడుమ ఆపాఠశాలకు బాలికలను గొనిపోవు బస్సుద్రవ్యవారు ఒకవిద్యార్థినిని అపహరించుకొనిపోయినాడు. ఆవిద్యార్థిని అజ్ఞాతయానన. మర్యాదగల ముహమ్మదీయకుటుంబమునకు చెందినది. ఆమె అపహరింపబడినది. ఇంతవఱకు అయిపులేదు. ప్రథమదశయందున్న శ్రీవిద్య ఇట్టివానిచే ప్రబలా ఘాతము నొందుననుట నిశ్చయము. చేరువబారెడుమేరలో పాఠశాల మొదలగు పాఠశాలములు ఉన్నప్పుడే బాలికలు చదువుకొనుటకు వసతులులేని హిందూదేశమున ఊరికిదూరముగ పాఠశాల, దానికి పోవుటలో ఇట్టి పోకిరివాండ్రవలని ఆభిజాత్యభంగభయముమొదలగు తీవ్రప్రతిబంధకములు గలుగుచో ఇప్పుడిప్పుడే కొంచము కొంచముగ తలయెత్తుచున్న శ్రీవిద్య కొనాకులువేయగలదు. అమృతసరమునిసిపలుసంఘమువారు దీనినిగూర్చి తీవ్రముగ నాలోచించుచుండుట లెస్సగున్నది.